

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון קנ"א | חג הסוכות | תשפ"ד

לונדון	ניו יורק	בני ברק	ירושלים	זמני כניסת ויציאת שבת קודש:
בגמ"ח 20:53	בגמ"ח 20:50	בגמ"ח 19:40	בגמ"ח 19:43	
כניסת השבת 19:28	כניסת השבת 19:28	כניסת השבת 18:07	כניסת השבת 19:03	
יציאת השבת 18:28	יציאת השבת 18:23	יציאת השבת 17:51	יציאת השבת 17:51	

חשיפה: מי מגדולי ראשי הישיבות זצ"ל נשא אשה בין יו"כ לסוכות | עמ' י"א
סגולה: סגולת לימוד מסכת סוכה בימים אלו ובכל ימות השנה | עמ' ב'
אקטואליה: בירך המוציא ולישב בסוכה ועף הסכך | עמ' י"א

השבוע בגליון:

תמצית כל הלכות סוכה הנצרכים
עמ' כ"ח

סוכה בפרגולה
חלק ד' | עמ' ט"ז

פנינים חכמים
ואמרות נפלאות
על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

מדוע קנה הרה"ק המהר"ש מבאבוב צעיפים באמצע הקיץ?

המאמצים המרובים שעשו גדולי ישראל בהכנת הגוי סוכה לא התחילו בימים אלו בפרוס החג לבד, אלא גם בכל אורך תקופת השנה, למרות שהיה זמן כביר טרם החג, התרפקו הצדיקים בכמיהה עזה על מצוה עילאית זו, ונתמלאו כל מעיינם ורעיונם לחשוב מחשבות בחכמה ובתבונה, האיך לייפות את סוכתם החביבה ובמה יכלו להרבות בהידורה.

וכפי שתעיד העובדא הבאה המסופר (הובא ב'פרי הכרם' גליון י') על הרה"ק רבי שלמה [הראשון] מבאבוב זצ"ל: רוכל אחד היה רגיל לחזור על העיירות והכפרים בגלילות עיר באבוב למכור ספרים, ומזה הרוויח כדי פרנסתו, בכל פעם שנכנס לביהמ"ד נגש הרה"ק מבאבוב זצ"ל אל שלחנו ונהג בו טובת עין לקנות ממנו ספר, כדי להנות ולהחיותו. פעם נכנס הרוכל לביהמ"ד באמצע ימי הקיץ אך לא הביא אתו שום ספרים למכור, אחר שדרש הרה"ק מהר"ש זצ"ל בשלומו שאל ממנו בתמיה האם אין לו מה למכור היום, ענה האישי שיש לו איזה סחורה אבל בודאי שאין להרבי שום צורך בזה, והוציא חבילה של צעיפי משי יקרים שהיו מעוטרים מסביב על שפתם בקישוטין של זרי פרחים ושושנים מעשה רוקם נחמד למראה. שאל אותו הרה"ק המהר"ש למחרם, ולוה הסכום מאחד

הנוכחים, וקנה את כל החבילה שכללה כעשרים צעיפים, וצוה למשמשו שישים המטפחות בארוננו. העומדים שם הביטו זה לזה בתמהון מה לו לרבינו עם צעיפים אלה עד שלוה ממון כדי לרכשם.

כשהגיעו ימי ערב חג הסוכות והיו בני הבית עוסקים בהכנת הגוי סוכה, הוציא הרה"ק מהר"ש מבאבוב זצ"ל את הצעיפים הנוכחים, וצוה לגוזח את שפתם המרוקמות ולחברם יחד למען יהיו כל הפרחים מחוברים בשלשלת אחת ארוכה, ואחר כך תלה בכבודו ובעצמו את המחברת מתחת לסכך לשם גוי סוכה, לקיים מה שנאמר זה אלי ואנוהו.

כשסיפר זאת בנו הרה"ק רבי בנציון [בעל

אם החג ממשמש ובא, לוקחים את מה שיש

מצינו כשבאו יהודים לגדולי ומאורי הדור לעצה ולברכה, היו נותנים עצה ומשתמשים באחרון כמשל:

פעם נכנס אל הגאון בעל 'חפץ חיים' זיע"א אב לבת בוגרת שהגיעה לפרקה, לשאול חוות דעתו.

מסר חסידי לשמחת תורה עמ' כ"ו

פניני אביר יעקב עמ' ו'

היות והציעו לו נכבדות עם בחור בעל מעלות, אבל נחות דרגא, ורצונו היה תמיד להתקשר עם בחור ממדרגה הראשונה כליל המעלות והמדות. ונפשו בשאלתו, אם לגמור את הענין או לחכות עד אשר יעלה בידו להשיג חתן עם כל המעלות כרצונו מאז, בחור כהלכה.

הסביר לו החפץ חיים עתה במשלו: יהודי משתדל לקנות אתרוג מהודר. נכון הוא לפזר עבורו יותר מיכולתו, ובלבד שהאתרוג יהיה יפה ומהודר. אבל במה דברים אמורים, אם עוד נשאר זמן רב לחג הסוכות ועדיין יש שהות לחכות. מה שאין כן, אם החג ממשמש ובא, אז הוא מוכרח לוותר מעט מן ההדור ולקוח הוא מן הבא בידו. כן הוא הענין עם הנכבדות של בתו, הרי כבודו כבר בא בשנים ובתו כבר הגיעה לפרקה, אין מן הצורך לחכות יותר.

(ספר ספיר ויהלום - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

ציפורים לנוי סוכה - רמז לנפיל כנפיק

בספר דרכי חיים ושלום (אות תשל"ו) מביא: [ביום ה' דעשיית היה דרכו בקודש של הרה"ק ממנוקאטש לדבר מענין הסוכה ותיקונה, ואמר כי מה שאומרים באותו יום בסליחות "חביאנו על ידו תחת כנפי השכינה" מקובל מבעל עטרת צבי ז"ע שזוהו קאי על הסוכה, שחופפת עלינו ומצלת ומגנת על כלל ישראל, ומעוררים זכות מצות סוכה הקדושה שמעלתה מרומם מאוד,

זצ"ל, שציוה פעם לבניו ללמוד מסכת סוכה לפני חג הסוכות, וכאשר סיימו את המסכתא, התייצבו לפניו ואמרו לו כי סיימו את המסכת, ושאלם אביהם כמה סוכות בכל מסכת סוכה נחשבות כשרות וכמה פסולות. ולא ידעו הבנים התשובה, אמר להם המגיד צאו ומנו בכל מסכת סוכה, ותמצאו ס"ו סוכות כשרות וכו' סוכות פסולות כמנין סו-כה.

ודומה לזה הובא בהקדמה לספר פאת השלחן (לתלמיד הגר"א), דהגר"א מוילנא אמר פעם אחת לתלמידיו, שנכון מאוד לאדם להיות בקי לפחות במסכת אחת בעל פה, למען שלא יתבטל מתלמוד תורה אפילו בדרך. ואחד מן התלמידים ששמע כן התחיל לחזור על מסכת סוכה הרבה פעמים כדי שידע אותה היטב להגיד בע"פ, בחוה"מ סוכות ישב הגר"א במסיבת תלמידי חכמים רבים שבאו לקבל פניו, אמר התלמיד הזה לפני רבו שכבר הוא יודע היטב מסכת סוכה להגיד אותה כולה בע"פ כמו שאמר להם. אז שאל אותו הגאון אם חפץ שישאל אותו רק דבר אחד, והשיב כן. שאל אותו הגר"א כמה פעמים פליגי ר' מאיר ור' יהודה ר' עקיבא ור' טרפון רבה ור"י, אביי ורבא ר"פ ורב הונא בר"י וכן כל שאר התנאים והאמוראים, ולא ידע להשיב על זה אח"כ התחיל הגר"א בעצמו למנות לפניו כסדר המחלוקת בין התנאים והאמוראים וכמה פעמים הלכה כזה או כזה, וכמה סוגיות ושיטות יש וכמה דינים מתוספתא וירושלמי, וחשב להם דיש סוכות פסולות בהלכה כמנין סכ"ה חסירה בלי וא"ו, וסוכות הכשירות במסכת ותוספתא וירושלמי, הוא כמנין סוכ"ה מלא בוא"ו, וסיים באופן כזה דרשתי מכם שתדעו כל המסכת והענינים על בור"י ע"כ.

לצרף לזכותנו ולישועתנו], ואמר שמקובל בשם תלמידי הגה"ק מראפשיץ ז"ע שה' דרכם בקודש לעשות ציורים ופרחים וכעין צפרים וכיוצא "לנוי סוכה", ורוב מעשיהם האלו ה' עושים עוד בעשיית, וזלת תיקון הסוכה בעצם שה' בימים שבין יוה"כ לסוכות, וה' כוונתם כדי להמשיך מהסוכה ישועות וזכויות ליום הקדוש והנורא ע"כ. בספר על הקודש (סוכות מנהגי קודש ג) הובא מנהג ראפשיץ "נהגו לעשות לנוי סוכה צורות של ציפורים וזה הוא עיקר הנוי סוכה והיו עושים צורת נשר וסביבו צפרים קטנים".

כיוצא בזה בספר סוכת בית ראפשיץ מביא, שזה היה מנהג קדמון בעיר פראנקפורט, וע"ש שהיא לרמז כי הסוכה רומזת לאימא דמסככא על בניה, או ע"ש הפסוק בצל כנפיק חסרתו.

בענין זה סיפר הרה"ג רבי שמעון הירשילר מלונדון (שה לבית עמ' צח): בחג הסוכות ביקרתי אצל יהודי שנוהג במנהגי אשכנז הקדומים, וראיתי בסוכתו תלויים בצלים רבים ובתוכם כנף. ואמר לי ביאור הדבר, כי בצל אותיות בצל, ועם הכנף הוא רמז שבסוכה אנו חוסים "בצל כנפי" הקב"ה, כידוע שענין הסוכה הוא לחסות בצל כנפיו של הקב"ה. בוא וראה את יופי מנהגי ישראל הקדושים...

כמה סוכות בכל מסכת סוכה נחשבות כשרות וכמה פסולות

בספר 'אמר משה' הביא בשם המגיד מטריסק

סגולת השבוע

סגולת לימוד מסכת סוכה בימים אלו ובכל ימות השנה

נפתח בדברים נפלאים מלשון קדשו של הרה"ק השם משמואל (סוכות שנת תער"ב): בימים האלה, שהם ראשית ימי השנה וראשית החיות שניתנה בר"ה ויום הכפורים מה אזיל אזיל מעתה נחיל חשבנא, צריך כל אדם לשימור עצמו מאד וכעין ראשית ימי האדם שנעשה האדם בר מצוה, ואמרו ז"ל (סנהדרין ס"ט). כל ימיו של בן סורר ומורה אינו אלא שלשה חדשים הראשונים משנעשה איש, ואחר ההתחלה והראשית נגד הכל. והרא' שהרי אנו צריכין לישב בסוכה להגן עלינו מפני החמה, הרומזת לנחשו של עשו המונה לחמה. וכמו שהוא למעלה בכלל ישראל, כן הוא בכל איש פרטי, שרודפים אחריו כחות חיצוניים להממו ולאבדו, והעצה היעוצה לזה היא להטמין עצמו בתורה ובעיון הלכה במס' סוכה, שכמו שסוכה היא המגינה בעשי' ובפועל, כן מסכת סוכה היא המגינה ברוחניות.

כיוצא בזה שח הגה"צ רבי אלחנן הלפרין זצ"ל: בכל ערב סוכות היה כ"ק א"ז מראדומישלא הג' זצ"ל מספר: הרה"ק הדברי חיים ז"ע נכנס פעם לסוכה בערב החג, ונכדיו וניניו הקטנים הראוהו הנוי סוכה שעשו, הצפרים ופרחים וכוכבים וכדומה, התרגש לקראתם ואמר להם הכי אלו נויי סוכה, נויי סוכה הם מסכת סוכה שלומדים בסוכה. (שיחתן של עבדי אבות עמ' מ"ד).

אמנם לא רק בימים אלו סגולת לימוד המסכת פועלת, אלא בכל שאר ימות השנה, וכפי שהיה שגור ורגיל בפה קדשו של הרה"ק מטאהש זצ"ל (ומובא בספרו עבודת עבודה דף שפ"א) שזקינו הרה"ק רבי אלימלך זצ"ל מטאהש, הראה לו מאמר חז"ל שהיה כתוב שם בהאי לישנא: "כל הלומד מסכת סוכה ניצל מכל צרה וצוקה". והוסיף שהגמרא סוכה היה מסכת עולם הבא שלו, ונהג ללמוד מסכתא זו הרבה בכל ימות השנה בעיון רב עכ"ד.

ובספר דברי תורה (מהדורא ז אות מ"ט) להרה"ק המנחת אלעזר' ממנוקאטש זצ"ל כתב: "הנה שמעתי ומקובל בשם גאוני וצדיקי אשכנז ז"ל, כי מסוגל ללמוד בכל יום מסכת סוכה, ועי"ז יפלו ויכנעו אויביו וינצל מהם שלא יוכלו להרע לו.

וי"ל כי רומז זה בכתוב (תהלים לא, כא) "תסתירם בסתר" - סתר בגימ' ד' פעמים דופ"ן עם סכ"ך שהוא הכשר סוכה לכתחילה, "פניך תצפנם בספה" - כשילמדו המסכת סוכה, "מריב לשונות" - שלא יקטרנו ולא ידיבו עמו שונאיו כנזכר, ונתנו רמז ויאמר ה' סלחתי כ'דברך ר"ת סוכה" עכ"ד הנפלאים.

ומסופר בספר דרכי חיים ושלום שהיה נוהג המנחת אלעזר' ללמוד מידי יום בבוקר קודם התפילה מסכת סוכה. ובספר המדות (ערך מריבה) כתב שלימוד מסכת סוכה הוא מסוגל כנגד מחלוקת, והרמז "תצפנם בסוכה - מריב לשונות".

כיוצא בזה כתב המקובל הק' רבי מרדכי שרעבי זצ"ל, כי לימוד במסכת סוכה משנה או גמרא, עם מפרשים זה סגולה לשלום בית, שאנו אומרים בתפלה "סוכת שלום" במשפט "הפורש סוכת שלום עלינו", שהסוכה מונעת ריב בבית (שערי ניסים עמ' רנא).

אולם האיש סרב לקבל אף לא דולר אחד, באומרו שברוך ה' כסף לא חסר לו, ואינו צריך לדולרים כלל... רק הוסיף שאימו היתה אומרת תמיד שברכה טובה מכן אדם טוב שווה יותר מכסף וזהב! לפיכך, סיים האיש, בהיות עתה ליבך פתוח ונכון בשמחת השבת האבדה, ברכני נא בברכה טובה! המחותנת הנרגשת נענתה בחפץ לב, והרעיפה על ראשו ברכות טובות לרוב, שימלא ה' כל משאלות לבבו לטובה, והוסיפה לברכו עוד כהנה וכהנה מעומקא דליבא, ושוב כפלה את הודאתה לו, וסיימו את שיחתם בברכה.

כעבור כמה שעות נתקף לפתע האיש בכאבי בטן עזים ומשונים, הוא התפתל מייסורים וגנח מכאבים, ובליבו פנימה חשב: נו, איזו ברכה העניקה לי אותה גברת... והיא עוד הוסיפה לומר שזו ברכה 'טובה'... גיחך במרירות.

כששמע האיש
'כואב הבטן' על
האסון הנורא,
תפס פתאום את
גודל הנס העצום
שנעשה עימו,
כאיש עסקים
גדול היו משרדיו
ממוקמים באחת
הקומות הגבוהות
שבמגדלי
התאומים,
שם היה אמור
להימצא באותה
שעה ולנהל את
עסקיו המסועפים
כמו בכל יום...
או אז תפס
האיש למפרע
עד כמה היתה
זו 'ברכה טובה'
וישרה, שבזכות
אותם כאבי בטן
שתקפוהו ניצול
ממוות לחיים

הכאבים הלכו ותקפו והאיש נזקק בדחיפות לטיפול רפואי, הוא התקשר למספר רופאים בנסיון לקבוע תור דחוף לרופא 'גסטר', אך כולם היו עמוסים בלוח זמנים צפוף, התור המהיר ביותר שהצליח להסדיר אצל אחד הרופאים היה למחרת אחר הצהריים.

האיש שסבל מאוד מכאביו, ביקש והפציר אם ניתן בכל זאת להקדים את התור מחמת סבלו הקשה, הוא אף הציע תשלום בעד הקדמת התור, אך לדאבונו לבו ובטנו... הוא נענה בשלילה, אין שום אפשרות להקדים לך את התור! - פסק הדוקטור בנחרצות.

שוב התמלא האיש מרירות לב, הנה לך 'ברכה טובה'... שזכיתי לה הבוקר, ברכה שנהפכה לי כנראה להיפך הברכה...

למחרת בבוקר חש האיש רע ביותר, הכאבים החזקים לא הרפו ממנו, וברוב צער וייסוריו נאלץ להישאר ספון בביתו שוכב על מיטתו, בהמתנה חסרת סבלנות לתורו אצל הגסטרו המומחה לאחר הצהריים, כשליבו מלא אכזבה מתוצאת הברכה/קללה שקיבל זה אתמול.

לפתע בפתאומיות, נעצרה כל אמריקה הגדולה והענקית בפתע בחד גורא משתאה בתדהמה, לנוכח התפוצצות 'מגדלי התאומים' הענקיים על ידי טייסים טרוריסטים שחדרו עם מטוסיהם המלאים נוסעים ומטעני דלק אל תוך המגדלים.

היה זה היום השחור הגדול ביותר של ארצות הברית, שבמחצית השעה התמוססו וקרסו מגדלי הענק, בהותירם אחריהם דם ואש ותמרות עשן של אלפי הרוגים ופצועים, ואת כבודה של אמריקה רמוס עד עפר.

כששמע האיש כואב הבטן על האסון הנורא, תפס פתאום את גודל הנס העצום שנעשה עימו, כאיש עסקים גדול היו משרדיו ממוקמים באחת הקומות הגבוהות שבמגדלי התאומים, שם היה אמור להימצא באותה שעה ולנהל את עסקיו המסועפים כמו בכל יום... או אז תפס האיש למפרע עד כמה היתה זו 'ברכה טובה' וישרה, שבזכות אותם כאבי בטן שתקפוהו ניצול ממוות לחיים. והיותה פלא היה, שכעבור שעה קלה לאחר האסון שבמנהטן חלפו כל כאבי הבטן לגמרי ונעלמו כלעומת שבאו! ויצא האיש בשמחה על חייו שנתנו לו לשלל, וראה בחוש עד כמה צדקה אימו החכמה, שברכה טובה הבוקעת מלב איש טוב שווה טבין ותקילין!

זַעַק אֵייה נְפִלְאוֹת:

השיב אבידה לבעליה בסך עשרת אלפים דולר. אחר שנתברך מבעלת האבידה זכה לו... כאבי תופת נוראים - שהצילוהו ממות בטוח, הסכיתו ושמעו:

והנה בעודה מרטיבה את דפי התהלים'ל האהוב בדמעות רותחות, מצלצל הטלפון בבית, ומעבר לקו מספר האיש שזה עתה בהתהלכו בסמוך לאחת מחנויות הפאר של מנהטן מצא ארנק תפוח, ועל פי הפרטים שבתעודת הזהות הצליח לאתר את מספר הטלפון של בעלת הארנק, והנה הוא בידו להשיבו עם כל הכספים והמסמכים שבתוכו בשלימות!

המחותנת התרגשה מאוד מכך שתפילתה נענתה, כנודע קרבת השכינה הקדושה ודבקותה עם בעלי השמחה, והודתה להשי"ת בכל לב. ואל האיש המוצא הישר והנאמן שהחזיר האבדה בשלמותה הציעה שכו, תשלום נאה על נאמנותו ויושרו.

אולם האיש סרב לקבל אף לא דולר אחד, באומרו שברוך ה' כסף לא חסר לו, ואינו צריך לדולרים כלל...

בביתו של אחד מן העשירים הגדולים שבניו יורק רבתי התכוננו במרץ לקראת נישואי הבת הכלה המהוללה, בשבוע שלפני החתונה הוציא הגביר מחשבון הבנק שלו סך נאה של עשר אלף דולר במזומנים [קעש] והעניקם בשמחה לאשתו הגבירה המחותנת לצורך קנייתיה שצריכה לערוך, במלבושי כבוד ובתכשיטים יקרים לקראת החתונה הגדולה, כמנהג בעלי בתים חשובים דשם...

הזדרזה אפוא המחותנת ופינתה לעצמה יום מיוחד לעריכת קניות [סעל] בחנויות הענק של 'מנהטן', שם מרוכזים בתי מסחר רבים לעריכת כל הקניות יחדיו.

ויהי בדרכה ברחובות הענק שבמנהטן כשחיפשה בתיקה את הארנק המנופה בעשרת האלפים נחרדה לגלות פתאום כי הילד איננו, לא ארנק, ולא דולרים, כלום! היא הבינה מיד שכנראה נאבד הארנק או נגנב, ושבתאום שדרות הומי אדם בעיר שרובה עכ"ם כמנהטן אין כמעט סיכוי למצוא אבדות, ובוודאי שלא להשיב גניבות...

בלב שבור וכואב חזרה אם הכלה לביתה בידיים ריקות, וכבת ישראל כשרה תפסה באומנות אבותיה ואימהותיה, נטלה לידה את ספר התהלים, התיישבה על כורסתה, ומשרק החלה להתרפק על מזמוריו של נעים זמירות ישראל ע"ה נפרץ סכר דמעותיה, בעומדה לקראת היום הגדול של נישואי ביתה אוהבתה והעמדת בית נאמן בישראל לדורות.

היא בכתה בדמעות שליש בהתחנן נפשה לפני קונה על השבת האבדה/ הגניבה ועל הצלחת יום הנישואין ובנין הבית כראוי וכיאות בדת של תורה, ולהתקבל ברעוא לפני מלך יושב ומזווג כל הזיווגים בישראל.

והנה בעודה מרטיבה את דפי התהלים'ל האהוב בדמעות רותחות, מצלצל הטלפון בבית, ומעבר לקו מספר האיש שזה עתה בהתהלכו בסמוך לאחת מחנויות הפאר של מנהטן מצא ארנק תפוח, ועל פי הפרטים שבתעודת הזהות הצליח לאתר את מספר הטלפון של בעלת הארנק, והנה הוא בידו להשיבו עם כל הכספים והמסמכים שבתוכו בשלימות!

המחותנת התרגשה מאוד מכך שתפילתה נענתה, כנודע קרבת השכינה הקדושה ודבקותה עם בעלי השמחה, והודתה להשי"ת בכל לב. ואל האיש המוצא הישר והנאמן שהחזיר האבדה בשלמותה הציעה שכו, תשלום נאה על נאמנותו ויושרו.

פניך אור ייחודי, אור של עולם הבא המשתקף על מצחך. אמור נא לי, האם עשית איזו מצוה נדירה? אולי הצלת נפש מישראל? איך זכית לאור כה גדול על פניך היהודיות?

החייל נבוך, הרהר דקות ספורות, חיפש בירכתי מוחו, אך לא זכר דבר. הוא לא זוכר מצוה מיוחדת שקיים, מעבר למצוות השגרתיות והיומיומיות. לא, הוא בשום אופן לא מצליח להיזכר... אך הרבי לא ויתר: 'זה פשוט לא יתכן אחרת. יש עליך אור מהעולם העליון, אור לא מצוי, אור ייחודי זורח ונוצץ. בוודאי שעשית מצוה מיוחדת, או קיימת מצוה באופן של מסירות נפש. אמור נא לי, איזו מצוה קיימת?'

החייל שב וחייט בזכרונו, לבסוף ניצת בו זיק של זכרון רחוק, וכך הוא סיפר: אני זוכר, שלפני קרוב לשנה, היה זה בערב חג הסוכות, קיבלתי תורנות שמירה במוצב מרוחק, תורנות של שתיים עשרה שעות – מחצות היום ועד חצות הלילה. הקור היה עז, הכפור חדר לעצמותי, אך מעייני היו נתונים במקום אחר לגמרי... החייל נשם עמוקות והמשיך: ידעתי שבאותו ערב יחול חג הסוכות, וידעתי שבעיירה הסמוכה למוצב – ישנן סוכות כשרות בהן אוכל לקיים את מצות אכילת 'כזית' בסוכה בלילה הראשון של החג. אך עם זאת – העובדה כי עליי להיות בתורנות באותו לילה עד חצות הלילה, החדירה בי את ההכרה כי לא אוכל לקיים את המצוה, שכן אינני יכול לעזוב את השמירה, ובאם אברח לסוכה לפני תום התורנות – אני מסתכן בגזר דין מוות בבית משפט צבאי...'

זה פשוט לא יתכן אחרת. יש עליך אור מהעולם העליון, אור לא מצוי, אור ייחודי זורח ונוצץ. בוודאי שעשית מצוה מיוחדת, או קיימת מצוה באופן של מסירות נפש. אמור נא לי, איזו מצוה קיימת?

החייל קינח דמעה סודרת והמשיך לספר על לבטיו באותה שעה, לא ידעתי את נפשי ממתח וחרדה. מחד גיסא – הסוכה כה קרובה, אני יכול להגיע אליה ולקיים את המצוה די בקלות. אך מאידך גיסא – אני מסתכן בנפשי אם אברח מהתורנות, ולמעשה – אכילת 'כזית' בסוכה בלילה החג מסכנת את חיי. הייתי במבוכה רבה, לא ידעתי מה להחליט... לבסוף החלטתי שמצות סוכה שווה כל מחיר. מבעוד מועד ניסיתי לעקוב מתי אין מעקב אחרי השומרים, ואף הותרתי את מעילי תלוי בעמדה – שיחשבו שאני שם...'

בשעה אחת עשרה וחצי בלילה, עזבתי את עמדת השמירה, ואצתי-רצתי אל הסוכה. קידשתי על היין, בירכתי לישב בסוכה בהתלהבות רבה, ואכלתי 'כזית' בדבקות. בשלוש דקות לשתיים עשרה כבר הייתי בחזרה בעמדת השמירה, רגע לפני שיבוא מחליפי, שלא יגלה חלילה שנגעלמתי לזמן מה... סיים החייל את סיפורו בהתלהבות ומבוכה גם יחד, ושאל: 'אולי למצוה הזאת שקיימתי במסירות נפש מכון הרבי?'

זו מצוה כבירה שנקנתה במסירות נפש, אמר הרבי בהתלהבות ובהערכה, 'מצוה רבת זכות ויקרת ערך, אך עדיין היא לבדה לא מסבירה את האור הייחודי הזורח עליך, את העובדה שזכית באור כה יקר מהעולמות העליונים. אמור נא לי, מה עשית אחר כך? מה עשית כששבת לעמדת השמירה? אה, השיב החייל בפשטות, 'לא שום דבר מיוחד... שמחתי על שזכית לקיים את המצוה, ורקדתי באושר בתוככי המוצב הצבאי. פשוט רקדתי בכל הכח ובכל העוצמה, שמח ומאושר שזכית לקיים את המצוה למרות כל הקשיים וההפרעות... באמת הרגשתי אז מאושר מאוד, אמר החייל בהתרגשות, 'עד שרקדתי ונדמתי בעיניי כאילו כל המוצב כולו רוקד עמי יחדיו...'

'אכן נודע הדבר', אורו עיניו של הרבי וחיוכו התרחב באחת, 'האור המיוחד הזורע על פניך, האור של גן עדן הזורח ממצחך, הוא בעקבות השמחה הרבה, תוצאה מהשמחה הרבה שהיית נתון בה לאור קיום המצוה. המצוה עצמה היא רבת זכויות, אך השמחה שלך והריקוד שרקדת בעטיה – אלה הכפילו את גדלות המצוה עשרות מונים, ובזכותם זכית לאור המיוחד הזורח על פניך:'

וללמד על הכלל כולו יצא, להעריך אל נכון את פרשת 'זאת הברכה' שמברכים ישראל איש את רעהו באהבה, ושלא לזלזל חלילה בשום ברכה שמתברכים מפי ישראל, רק לקבלה ברצון ובענייית 'אמן' מקרב לב. ובודאי פשיטא באמונת ברכת הצדיקים בכל לב, כענין 'זאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל' אתפשותותא דמשה בכל דרא ודרא, כמ"ש בפ"ב דראש השנה (כה:): 'ירובעל בדורו כמשה בדורו, בן בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו', ואין לך אלא שופט שבימך.

גם אם אין רואים בקיום הברכה תיכף ומיד, ואולי אף נראה שלא רק שלא התקיימה הברכה אלא הביאה את ההיפך הגמור... – הרי לפעמים מתגלה אחר כך עד כמה היה באותה ברכה ובהתקיימותה ההפוכה, הצלה וישועה גדולה, כדוגמת טיב מעשה דגן שמתוך המכה עצמה שנחתה על האדם בפתאום בכאבי בטן חזקים, משם עלתה ישועת הצלתו, להותירו לטובה שוכב על מיטתו, ולהציל את חייו מן התופת הנורא, לטובה ולברכה. (טיב הקהילה - הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א)

למען הרהר עשות רצונה:

החייל בצבא האדום שמסר נפשו לאכל כזית הראשון בסוכה בלילה החג... והאור שבקע מפניו...

החייל קינח דמעה סודרת והמשיך לספר על לבטיו באותה שעה, לא ידעתי את נפשי ממתח וחרדה. מחד גיסא - הסוכה כה קרובה, אני יכול להגיע אליה ולקיים את המצוה די בקלות. אך מאידך גיסא - אני מסתכן בנפשי אם אברח מהתורנות, ולמעשה - אכילת 'כזית' בסוכה בלילה החג מסכנת את חיי. הייתי במבוכה רבה, לא ידעתי מה להחליט... לבסוף החלטתי שמצות סוכה שווה כל מחיר. מבעוד מועד ניסיתי לעקוב מתי אין מעקב אחרי השומרים, ואף הותרתי את מעילי תלוי בעמדה - שיחשבו שאני שם...

בשעה אחת עשרה וחצי בלילה, עזבתי את עמדת השמירה, ואצתי-רצתי אל הסוכה. קידשתי על היין, בירכתי לישב בסוכה בהתלהבות רבה, ואכלתי 'כזית' בדבקות. בשלוש דקות לשתיים עשרה כבר הייתי בחזרה בעמדת השמירה, רגע לפני שיבוא מחליפי, שלא יגלה חלילה שנגעלמתי לזמן מה... סיים החייל את סיפורו בהתלהבות ומבוכה גם יחד, ושאל: 'אולי למצוה הזאת שקיימתי במסירות נפש מכון הרבי?'

בית מדרשו של הרה"ק רבי אברהם ויינברג ז"ע בעל היסוד העבודה מסלונים, נראתה דמות בלתי שגרתית. חייל רוס, עטוי מדי הצבא האדום וחמוש בנשק חדשני, נקלע לבית המדרש לתפילת ערבית שגרתית. דמות החייל התמיר והחסון ריתקה אליה את הילדים, ולא פחות מכך - הפתיעה את המבוגרים... דמותו של חייל בבית המדרש לא היתה מחוזה נפוץ ברוסיה. יהודים שהפכו לחיילי הצאר, שכחו עד מהרה היכן ממוקם בית המדרש... לפיכך היתה הפליאה גדולה ורבה כל כך.

הפליאה התעצמה שבעתים כאשר הרבי, בעל היסוד העבודה פתח לפתע את דלת חדרו והזמין את החייל האלמוני להיכנס אליו... עתה, היו החסידים מסוקרנים ממש, והביטו בעיניים נדהמות על המתרחש - הרבי קרא אליו את החייל בחביבות רבה, הזמינו לשבת לצידו בפנים מאירות, וקירב אותו מאוד. אחרי ששוחח עמו בידידות דקות ספורות, שאל הרבי בנחת: 'אני רואה על

"בזכותך נושעתי. נולד לי בן למזל טוב, ואני רוצה להזמין אותך לשלום זכר' שייערך בליל שבת".

"גם אני נושעתי בזכותך", קרא הבחור. "נושעתי, אולי בזכות הוויתור. שכן אתה מתקשר אליי בדיוק היום, בערב שבת האפורוף שלי!"

אח, מה נעמו ברכות המזל טוב' משני עברי הקו. קול ששון וקול שמחה, קול תינוק וקול חתן.

באחד מבתי הכנסיות בלונדון, בשמחת תורה, קנה סבא לנכדו את הזכות לעלייה של כל הנערים, הן בלילה והן ביום. הוא קיווה שזכות זו תעמוד לנכד להתארס במשך השנה.

אחד מבאי בית הכנסת, שלצורך הסיפור נקרא לו שמחה, רצה גם הוא את העלייה היקרה, והוא ניגש לסבא וביקש ממנו את העלייה. הסבא סירב, והמבקש ניסה להציע חצי מסכום העלייה. "קניתי את העלייה לנכדי הבחור", אמר הסבא, "אם הוא יסכים לתת לך את העלייה, גם אני מסכים".

ניגש שמחה לבחור, וביקש ממנו את העלייה של 'כל הנערים'. "עברו כמה וכמה שנים מהחתונה שלי, ועדיין לא זכיתי לבן. אולי תוכל למכור לי חלק מהעלייה של 'כל הנערים', כדי שאזכה לזרע של קיימא?"

נכמרו רחמיו של הבחור, והוא אמר, "נתחלק בינינו. אתה תיקח את העלייה של הלילה, ואני אקח את של היום". וכך הווה. מכל הלב נתן הבחור את העלייה, מתוך כוונה ששמחה יזכה בישועה. אחרי זמן מה שאל הבחור את הסבא, כמה כסף לקחת מהאברך. "נתת עם כל הלב, תן בשלמות", הדרין הסב את נכדו. "אל תבקש ממנו כסף".

עברה חצי שנה. בליל תענית אסתר, הבחור דגן נהיה חתן! הוא מצא את זיווגו בשעה טובה ומוצלחת. בקיץ, בערב שבת של העלייה לתורה, הוא רואה על הטלפון שלו שיחה ממספר בלתי מוכר. הוא אינו עונה, אבל המתקשר אינו מרפה. הוא מתקשר שוב ושוב, עד שהחתן מחליט להיענות לשיחה.

"מדבר שמחה, זוכר אותי? זוכר שנתת לי את העלייה של 'כל הנערים'? - "ברור שאני זוכר", ענה החתן.

"בזכותך נושעתי. נולד לי בן למזל טוב, ואני רוצה להזמין אותך לשלום זכר' שייערך בליל שבת".

"גם אני נושעתי בזכותך", קרא הבחור. "נושעתי, אולי בזכות הוויתור. שכן אתה מתקשר אליי בדיוק היום, בערב שבת האפורוף שלי!"

אח, מה נעמו ברכות המזל טוב' משני עברי הקו. קול ששון וקול שמחה, קול תינוק וקול חתן.

(גל השגחה פרטית)

הרבי סיים את דבריו, ולחץ בחמימות את ידיו של החייל לפני פרידתם. לחסידים הרבים ששהו במקום נותרה ההבנה, כי את זכות המצוה עצמה, ניתן להכפיל עשרות מונים בעשייתה בשמחה ובטוב לבב! מצוות חג הסוכות, נועדו בראש ובראשונה לחדד בנו ובמחשבתנו את ההבנה וההפנמה, שלהיות יהודי המקיים מצוות, זו סיבה מספקת להיות בשמחה, להיות מאושר, להודות לבורא עולם על הזכות היקרה. נכון, אין את התנאים הגשמיים המיטביים, נכון, אין לנו את ההרגלים שהורגלנו אליהם, אבל אנחנו מקיימים רצון השם, נכנסים באוהליו של הקדוש ברוך הוא, וברוך הוא וברוך שמו שבראנו לכבודו!

סוכות הוא זמן שמחתנו לא מכיוון שיש בו את כל הצרכים הגשמיים שלנו, אלא ההיפך - דווקא בגלל מה שאין בו... כי הזכות לשמוח לא נתונה רק למי שיושב בסלון מהודר, אלא גם למי שמסתכן ורץ לתפוס ברבע שעה 'כזית' חלה בליל החג, האושר והשמחה שלו - זו הזכות הגדולה והכבירה, זו הזכות האמיתית, ולכך יכול לזכות האדם בימי חג הסוכות הקדושים הללו.

אדם המשנה את הרגליו וחי בתנאים שבורא עולם זימן עבורו, מגלה את השמחה האמיתית, את השמחה שאינה תלויה בדבר. חג הסוכות מגלה כי האושר אינו עניין של כסאות ונחות, מיוזג אויר ונברשות, מרווח ישיבה ושולחנות ערוכים. חג הסוכות - כל מהותו זועקת השתחררות מההרגלים, שבירת השעבוד לתנאי החיים, הכנעת פיגוקי הלב לטובת חיי הרוח, ואלה יוצרים שמחה אמיתית ופנימית! לכן הוכתר חג הסוכות לזמן שמחתנו, כי מהותו של החג ומצוותיו וכל עיקרו, זועקים שמחה. לא בגלל משהו שקרה בעבר, אלא בגלל משהו שקורה בהווה.

בכל שנה ושנה, התאריך ט"ו בתשרי תופס אותנו שמחים ומאושרים. אנו שמחים בחג הסוכות לא כי שמחנו בו בעבר, אלא כי היום, וגם בשנה שעברה וגם בשנה הבאה - אנו מלאים שמחה בחג הזה, הזאת בזכות שאנו זוכים לצאת בימים אלו מהרגלי החיים שלנו, מבינים ומפנימים שאין בינם לבין אושר אמיתי שום קשר, מצוות חג הסוכות מייצגת דרך, השקפת עולם: שהחיים ותנאיהם הם בעצם מחסום מפני שמחה אמיתית, ההרגלים שלנו מונעים מאיתנו אושר אמיתי על עצם היותנו יהודים, ורק ההשתחררות מהם תביא אותנו אל האושר והשמחה האמיתיים והבלעדיים!

(פניני פרשת השבוע)

טוב עין תבורך בנדבתך מלעצרה:

ויתר לו על עליית 'כל הנערים' וזכו שניהם לישועות נפלאות...

"מדבר שמחה, זוכר אותי? זוכר שנתת לי את העלייה של 'כל הנערים'? - "ברור שאני זוכר", ענה החתן.

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

לדיני ממונות הקש 1 | לענייני גיטין קידושין וענייני יוחסין הקש 2 | לשאר עניינים הקש 3

פנינים על הפרשה:

יסתם עיניו מיד, לפיכך אמר ונענף עץ עבת, דהינו הענפים שהם הגבינים שעשה הקדוש ברוך הוא לעינים, ששומרים ומגנים עליהם כמו הענפים השומרים את האילן, כך אלו עבותים ומגנים על העינים, אם תראה שום דבר רע מיד תסתם אותם. והנה ענף גימטריא 'עיניכם', ועץ גימטריא 'עיניך', עבת קרי בה 'בת עיני', לרמוז העינים בכל התבות, דהם הענף והם העץ והם העבת, דכל עקר הגוף בהם תלוי, דאם אין עין רואה אין הלב חומד [וכו']:

הערבה רומזת לשפתיים ושצריך לשמרם

וערבי נחל, הם רומזים לשפתיים, ישמר שפתי מלדבר דברים בטלים, וכל שכן דברים הרעים. והנה, העושה שפתיו ברשותו ומה שירצה לדבר בהם מדבר בלי מניעה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים יב ה) 'אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתנו אתנו', הרי הוא דומה לנחל שאינו פוסק והולך. באמת אותם דברים אין בהם ממש, כערבי נחל שאין בהם לא ריח ולא טעם. והנה ערבי נחל גימטריא 'זה נחש', לרמוז דבעל דברים בעל הלשון, הוא דומה לנחש, ונתן מקום לנחש לשלט עליו. ועוד, וערבי נחל עם האותיות עם שני כוללים, גימטריא 'שפה' עם הכולל, הוא חשבון 'שכינה', לרמוז דהשומר שפתי, השכינה שורה עליו ומשמרתו:

ולפיכך צריך לטהר עצמו, ולקדש האברים הנזכרים כראוי, ולשמר משמרת מכאן ולהבא כראוי:

(פיתוחי חותם פרשת אמור)

ד' מינים מרמזים לאברי הגוף

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל (ויקרא כג ט). עוד רמזו רבותינו זכרונם לברכה (שם יד) בלולב ומיניו שהאתרוג כנגד הלב, והלולב כנגד השדרה שהוא עקר גוף האדם, וההדס כנגד העינים, והערבה כנגד השפתיים. לרמוז דצריך האדם לטהר כל איבריו שיהיו כלם משעבדים למקום, ולא יהיה שום אחד חלוק מחברו. וכל זה בא על ידי תשובה שיתעורר האדם לשוב בתשובה ולתקן את אבריו לעבודתו יתברך. וזה הענין הנרמז בלולב, צריכים בני ישראל להתעורר ולעשות כשוראים הצדיק נסתלק מביניהם, לתקן את אבריהם, ולהתחנן ביניהם בהצטרפותם באגדה אחת ובקשר אחד, וכל אחד מעורר את חברו וזה מוכיח לזה וזה לזה להורותו דרך ישרה. לזה אמר 'ולקחתם לכם ביום הראשון תקף ומיד במיתת הצדיק כל מה שנגרמז בלולב, כן תעשו בפעל לתקון איברים שלכם ולתקון כללותיכם:

(דורש טוב, דרוש י לנפטרים)

ד' מינים רומזים לאדם שיקדש גופו

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל (ויקרא כג ט). אפשר לרמוז למה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (תנחומא אמור כב), דלמה קראו יום ראשון שהרי חמשה עשר יום הוא, ואמרו, דראשון לחשבון עונות, משום דביום הכפורים נתקפרו עונותיהם של ישראל, ומכאן ואילך חשבנא, לפיכך קראו דראשון לחשבון עונות:

העיקר הוא שמירת הברית בקדושה

לפיכך באה התורה להזהיר, ולקחתם לכם ביום הראשון, דהינו הרי רפואה שהיא שמירה לכם, פרי עץ הדר הוא אות ברית קדש כדאמר בזוהר הקדוש (ח"ב פ"ו), והוא אתרוג. ובו התחילה התורה תחלה, לרמוז דהעקר הוא שמירת ברית קדש, דאם אין שמירת הברית אין כלום. והנה אתרוג עם שני כוללים גימטריא 'ברית'. וקראתו התורה פרי עץ הדר לומר, פרי שהוא עושה פריה ורבייה, עץ שהוא עקר הגוף, לפי שהאדם נקרא 'עץ השדה' (דברים כ יט), הדר בעיניו שיהיה מהדר ושמור בקדושה ובטהרה:

צריך שלבו וכל מחשבותיו יהיו רק לעבודת ה'

כפת תמרים הוא הלולב, והוא רומז ללב, כמשמעו, 'לולב' לו לב. לומר, דמהשתא דלשרי חשבנא יעשה לב חדש. ומה שקראתו התורה כפת תמרים לרמוז, דסגני תמרה הם רבים זה אחר זה, הכא נמי המחשבות דבנות מחשבות בלב איש (משלי יט כא), זו עולה וזו יורדת, והטרוד במחשבתו לא נשארה לו עבודת ה', ולזה אמרה כפת לשון קשירה, כמו 'כפתו בסרבליהון' (דניאל ג כא), דבעינן כל המחשבות יחדו יהיו תמיד קשורים קשר אחד לעבודתו יתברך, כשאר הצדיקים שמחשבותם תמיד עם ה', והצדיקים נמשלו לתמר, שנאמר (תהלים צב יג) 'צדיק כתמר יפרח'. וזהו כפת תמרים דהינו הלב יהיה כפות וקשור לעבודתו יתברך כמו הצדיקים הנמשלו לתמר, ולכן יטהר לבו ומחשבותיו ביותר, כי עקר הטהרה בלב תלוייה:

ההדס דמה לעיניים ורומז שצריך לשמרם כראוי

וענף עץ עבת הוא ההדס, הדומה לעינים, שצריך לשמר עיניו מראות ברע, משום דעיניו ולבא סרסורי עברה יגהו (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), ואם לא עשה להם שמירה כראוי כל הגוף נגרר אחריהם. ומה שקראתם התורה ענף עץ עבת, לפי שהקדוש ברוך הוא עשה הגבינים על העינים, לפי שכשרואה האדם בעיניו דבר שאסור לראות

עצות וסגולות:

ירח האיתנים (ג')

אחרי הכפרה ביו"ט, מתחיל חשבון העונות

והנה אמרו רבותינו ז"ל (תנחומא אמור כב) 'ולקחתם לכם ביום הראשון' (ויקרא כג ט), ראשון לחשבון עונות. משום דכל עונות בני ישראל נתקפרו ביום הכפורים, וד' ימים שבין יום הכפורים ליום הראשון בני ישראל עוסקים וטורחים בעשיית ספה ולולב, ואין חטא בא על ידם, אך מיום הראשון מתחיל חשבון עונות:

(אלף בינה תהלים קיט אות ש)

לא יחוס על הוצאות שבת ויו"ט

צריך האדם לענג השבתות וימים טובים תענג גדול (שבת ק"ח), ולא יחש על הוצאה שיוציא עליהם כלל. וזה רמזו הראשונים במה שאמרו כל מזונותיו של אדם קצובים לו מהשרי עד השרי חוץ מתשרי, דהשרי ראשי תבות תורה שבתות ראשי חדשים ימים טובים (ביצה טז). פסיקתא דרב כהנא (זא א).

(מעגלי צדק אות ח"ה, ד"ה חשתי)

הדיבור פועל בעולמות העליונים

דהדברים שמוציא אדם מפיו עושים פעולות למעלה (זוהר ח"ב ק: ח"ג לא), ולפיכך יש חמרא גדולה בלשון הרע, דפוגם בעולמות עליונים למעלה, והוא הדין דברים בטלים.

(פיתוחי חותם פרשת ויקהל, ד"ה ויקהל משה)

ההתגרות של היצר מאכילה ושתייה מיותרת

דהתגרות יצר הרע וכחותיו הם מאכילה ושתייה יתרה וכי (ח"א קיא). ואין שמירה לאדם מיצר הרע יותר ממעוט אכילה ושתייה, כאשר חכמים הגידו.

(אלף בינה, אות מ"ם ה)

עיקר עשיית המצוות - בשמחה

העקר הוא עשיית המצוות בשמחה, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (שבת ל:): על פסוק (קהלת ח טו) 'ושבתתי אני את השמחה', זו שמחה של מצוה. דעל ידי השמחה ששמח האדם במצוות, מאירים נפש רוח נשמה שלו הארה גדולה (שבת שם).

(מעגלי צדק אות דל"ה, ד"ה דרך מצותיך)

עיקר תפילתינו להצלחה בתורה ומצוות

והנה הצליחה במלוי ה"א צד"י למ"ד יו"ד ח"ת ה"א גימטריא זה התורה, להודיע שהצלחה הזאת שאנו שואלים היא להצלחת התורה. עוד, הושיעה הצליחה עם שני כוללים גימטריא המצוות עם האותיות, לרמוז דעקר תפלותינו ובקשותינו הוא שיעזרו השם על כבוד שמו לעסק בתורה ולקיים מצוותיה, כי זהו עקר העולם ועקר האדם, ועל זה אנו אומרים 'אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא':

(מחשוף הלבן פרשת ראה)

ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא. 'זה היום עשה ה', הוא יום שמחת התורה, 'נגילה ונשמחה בו', שתי שמחות, אחת כנגד גמרה של תורה ואחת כנגד התחלתה. וכנגד גמרה של תורה אומר 'אנא ה' הושיעה נא, דהינו ששואלים ומבקשים מלפניו יתברך שיושיענו ויכפר וימחל לנו על כל עונותינו וחטאתינו של השנה שעברה, ובזה שיך לשון תשועה. 'אנא ה' הצליחה נא' כנגד התחלת התורה, שאנו שואלים ומבקשים מלפניו יתברך שיעליחנו בשנה זו הבאה עלינו לשלום בתורה הקדושה, לעסק בה לשמה ולקיים כל מצותיה, וזהו לשון 'הצליחה':

טעמי השמחה בשמחת תורה

למנצח על השמינית מזמור לדוד. הושיעה ה' כי גמר חסיד וגו' (תהלים יב, ונהוג לאומרו בשמיני עצרת). השמינית ראשי תבות 'היום יום שמחת תורה נשמחה מאד יחד', לרמוז דביום שמחת התורה צריכים כל ישראל לשמח שמחה גדולה עד מאד על גמרה של תורה וגם על התחלתה. והנה על השמינית גימטריא 'בראשית' עם הכוללים, לרמוז על התחלת התורה. ואפשר דלזה רמז נמי דוד המלך עליו השלום שאמר (שם קיח כד-כה) 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, אנא

ישועות יעקב

דקה מתורתו של האביר יעקב'

לשמיעת השיעורים 02-803-9999

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבוזאר

אור החיים המשולב
תמצית עשרה ממדורי הביאור 'מאורי אור' וילקוט מאורי החיים
ביאור משולב שזור באומנות בית המילים
'אור תורה' | 'תורת חיים'
הערות, ציורים ומקורות
עימוד מרהיב עין

אור החיים המבוזאר
10 כרכים של מתיקות נצחית:
הביאור המקיף על כל ספר האור החיים הק'
'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד
'מאורי החיים' - מקורות מחדל
ביאור רש"י
עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

ארה"ב: 437-0054 (718) | אידיפה 0176-8806-44-20
להשיג בתנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

אוצרותיהם של מגידים

ידוע הסיפור, בילד שהגיע הביתה עם תעודה. מגיש לאביו, שיחתום. קורא האב: "תפילה, בלתי מספיק". הלאה: "משנה, בלתי מספיק". הבן עוקב בלב הולם, אבל האב אינו מגיב. "עברית, בלתי מספיק. חשבון בלתי מספיק". הלאה: "זימרה: מצויין"... פליק, סטירה מצלצלת. הילד בוכה: "אבל אבא, למה?! בזימרה דוקא הצטיינתי!" והאב עונה, ועיניו בורקות: "אחרי כאלו ציונים, עוד יש לך חשק לשיר ולזמר?"...

ואנו, אחרי כאלו וידויים, אחרי כזה "על חטא", כזה חשבון נפש, עתירת רחמים ותחנונים, נחוג את זמן שמחתנו?

הגאון רבי שלום מאיר וולך שליט"א: רק לפני פחות שבוע צמנו ועינינו את נפשנו. בכפיפת קומה אמרנו עשרה וידויים, התענינו חמישה עינויים, ניצבנו בבושת פנים, ככלים מלאים בושה וכלימה. והנה לא עבר שבוע, וכבר אנו בזמן שמחתנו! האין המעבר חד מדי, האין השוני קוטבי מדי? - הסבר נפלא הסכיתו ושמעו:

שמחתנו. לא פסח, לא שבועות, דוקא סוכות! כי בפסח, ביציאת מצרים, היו בישראל מעמדות מעמדות. "דאתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל", היו אדונים והיו שפחות. בשבועות, במתן תורה, היו מעמדות מעמדות: "משה מחיצה לעצמו, ואהרן מחיצה לעצמו, והכהנים מחיצה לעצמם", ולשבעים זקנים מחיצה בפני עצמם ולכל יהודי מקומו המוגדר. אבל בימי הדין, עם כל המורא והחרטה, יצאנו גם מורווחים: כולנו היינו "בסירה אחת", "אתם ניצבים היום כולכם לפני ה' אלתיכם, ראשיכם שבטיכם זקנים ושוטריכם, כל איש ישראל". גדול וקטן שם הוא, צדיק ולמדן ובעל בית ועם הארץ. כולם צמו יחדיו, כולם היכו על חטא, כולם העתירו לסליחה. מובן שלא חטאו של הצדיק כחטאו של הרשע, זה נתבע על מחשבה דקה וזה על מעשה חמור. אבל ככלות הכל, היינו כולנו באגודה אחת.

וזו סיבה לשמחה! זו שמחת חג הסוכות בו נאמר: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", מלמד שכל ישראל ראויים לישוב בסוכה אחת. חג הסוכות, בו נוטלים אנו את ארבעת המינים: האתרוג הרומז לצדיקים המושלמים, התמר הרומז לבעלי תורה, ההדס הרומז לבעלי מצוות, וערבי נחל, הפשוטים. בלא טעם וריח, לא תורה ולא מצוות. ועם כל זאת כולם באגודה אחת - האין זו סיבה לשמוח לפני ה' שבעה ימים יתן ה', ואחדות זו תוסיף לשרות בנינו, והשמחה תלוונו תמיד! (הגאון רבי שלום מאיר וולך שליט"א - וקראת לשבת עונג)

כשראה את המחולות סביבו, שהם שמחים בו! אבל אם הביא את התעודה בדמעות בעיניו, הבטיח לשנות דרך, הבטיח להתחיל ללמוד ברצינות, והאב קיבל הבטחתו וחתם - או אז ודאי גואה השמחה, ופורצת שירה... כך גם אנו. בראש השנה וביום הכיפורים, לא שרנו. "אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: מפני מה אין ישראל אומרים שירה, לפניך בראש השנה וביום הכיפורים? אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה?"

אבל כשהאב הרחמן קיבל עתירתנו, וחתם אותנו לחיים טובים, ואמר: מה שהיה היה, מכאן והלאה חשבון חדש, אזי יוצאת בת קול ואומרת: "לך אכול בשמחה לחמך", כבר נשמעה תפילתכם! אזי מגיע זמן שמחתנו! ויתכן שיש טעם נוסף לכך, שסוכות הוא זמן

רק לפני פחות שבוע צמנו ועינינו את נפשנו. בכפיפת קומה אמרנו עשרה וידויים, התענינו חמישה עינויים, ניצבנו בבושת פנים, ככלים מלאים בושה וכלימה. והנה לא עבר שבוע, וכבר אנו בזמן שמחתנו! האין המעבר חד מדי, האין השוני קוטבי מדי?

ארבעים ימי סליחות וחשבון נפש נוקב עד דיכדוכה של נפש, ארבעים ימי הצהרה שדלים אנו וריקים - "לשמחה, מה זו עושה!?"

הן ידוע הסיפור, בילד שהגיע הביתה עם תעודה. מגיש לאביו, שיחתום. קורא האב: "תפילה, בלתי מספיק". הלאה: "משנה, בלתי מספיק". הבן עוקב בלב הולם, אבל האב אינו מגיב. "עברית, בלתי מספיק. חשבון בלתי מספיק". הלאה: "זימרה: מצויין"... פליק, סטירה מצלצלת. הילד בוכה: "אבל אבא, למה?! בזימרה דוקא הצטיינתי!" והאב עונה, ועיניו בורקות: "אחרי כאלו ציונים, עוד יש לך חשק לשיר ולזמר?"...

ואנו, אחרי כאלו וידויים, אחרי כזה "על חטא", כזה חשבון נפש, עתירת רחמים ותחנונים, נחוג את זמן שמחתנו?

שתי תשובות בדבר: אם הילד מתעצל ואף מפריע וגם מזמר ושמח, אכן מגיעה לו הסטירה. שיא התביעה היא: "כי רַעַתְכִי אֶז תַּעֲלֶזְי" (ירמיה יא, טו), "שכשאתם עוברים עבירה אתם שמחים".

רבנו עובדיה ספורנו זצ"ל מצייך, שמשה רבינו עליו השלום לא שבר את הלוחות בשמעו שבני ישראל עשו את העגל. מתי הוא שבר אותם -

אוצרותיהם של מגידים

באחת השנים, בליל יום טוב ראשון של סוכות שחל בשבת, שמעו השכנים שהתגוררו בקומה העליונה מעל ביתו נקישות קלות לקראת סוף סעודת החג. מיהרו לפתח את הדלת, והנה על הסף רבי אברהם מן הקומה הראשונה.

הביקור היה מפתיע. אמנם מפעם לפעם נהג ר' אברהם להגיע, לשאול ספר או לערוך קנין לערובי חצרות או שאר עניני הלכה, אך באמצע סעודת חג מעולם לא ארע שיבוא. מכל מקום כלאו את פליאתם והכניסוהו בשמחה גדולה, תוך הכרזה כי הלילה הוא אושפיזין דאברהם... התישב רבי אברהם ליד בעל הבית בחגיגות, ולאחר רגעים ספורים פתח: "שמע נא, חשבתי על ענין מחודש, נשמע מה תאמר על כך".

הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א: חומרות רבות נהג רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל בעצמו, אולם תמיד הפליא בגאונותו והצליח להסתיר מעין כל ולעטפן בעטיפות שונות שגרמו לסובבים הרגשה טובה ולא חשפו את הצניעות שבה ביקש להסתתר.

לתת לו כזית מהחלות שלהם, ומובן שלא תהיה שום בעיה אם רצונו של הרב לאכול דוקא מן החלות שלו. בסוכה רחשה אורה של חידוש. על רעיון כזה לא שמעו עד אותו הלילה...

אלא שרק בהמשכו של החג נודע להם בדרך אגב, שהיהדור החדש הינו רק כיסוי לחומרא אחרת...

במרתף שבו אכסן הקיינעס – קני הבמבוק של הסכך – שכנה התולה וגוריה, והם הותירו ריח רע, שיש לחשוש בו שהוא נכלל בגדר של ריח רע שאין לומר לידו קריאת שמע וכיוצא בכך. יתכן שהרב חשש לקיום מצות סכה דאורייתא או אמירת ברכות ליד הסכך שהדיף מעט ריח רע, יתכן שחשש לדברי המשנה ברורה לענין עשית סכה במקום שיש בו ריח רע, או שהיה סעיף אחר בשלחן ערוך, כך או אחרת – בגין זאת הוא החליף את הסכך בסכתו במוצאי יום טוב ראשון של סוכות.

את טעמו האמתי לבקור החגיגי בבית השכן הוא לא גילה, לכאורה, משום שסבר שזוהי חומרא יתרה ויש חשש מיוהרא, מלבד זאת לשכן תהיה תחושה טובה יותר כשישמע שמחבבים את סוכתו, מה גם שהרעיון שאמר אינו מופרך כלל... (הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א – מתוך האור סוכות)

ארבעת המינים המהדרים של השכן לספסל, ויש המקפידים לנענע עם לולב מיחד או אתרוג תימני ומרוקאי".

"אלא שהשנה יום טוב ראשון חל בשבת ואין לנו ד' מינים. מה נותר לנו, אפוא, מדאורייתא? חשבתי לעצמי שאולי אפשר לקיים במצות סוכה את אותו ההידור על ידי הפת, שבליל ראשון של החג היא מצוה מדאורייתא – לאחר שאכלתי כבר פת בסוכתי, אכול גם בסוכתך את הפת".

אורו עיניו של השכן התלמיד חכם. בשמחה גדולה סיפר לרבי אברהם שלפני החג הוא עישר את החלות כדת וכדין, ואם רצונו בכך הם יתכבדו

חמרות רבות נהג רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל בעצמו, אולם תמיד הפליא בגאונותו והצליח להסתיר מעין כל ולעטפן בעטיפות שונות שגרמו לסובבים הרגשה טובה ולא חשפו את הצניעות שבה ביקש להסתתר.

בספר "ויאמר הנני" מספר כי באחת השנים, בליל יום טוב ראשון של סוכות שחל בשבת, שמעו השכנים שהתגוררו בקומה העליונה מעל ביתו נקישות קלות לקראת סוף סעודת החג. מיהרו לפתח את הדלת, והנה על הסף רבי אברהם מן הקומה הראשונה.

הביקור היה מפתיע. אמנם מפעם לפעם נהג ר' אברהם להגיע, לשאול ספר או לערוך קנין לערובי חצרות או שאר עניני הלכה, אך באמצע סעודת חג מעולם לא ארע שיבוא. מכל מקום כלאו את פליאתם והכניסוהו בשמחה גדולה, תוך הכרזה כי הלילה הוא אושפיזין דאברהם...

התיישב רבי אברהם ליד בעל הבית בחגיגות, ולאחר רגעים ספורים פתח: "שמע נא, חשבתי על ענין מחודש, נשמע מה תאמר על כך". השכן חידד את אזניו.

"מי לא יודע, כי יש רבים הנוהגים שביום טוב ראשון של סוכות, שבו נטילה לולב היא מדאורייתא, הם נוטלים, מלבד את הלולב הפרטי שלהם, גם את הלולב של רב בית הכנסת או את

אוצרותיהם של מגידים

ויהי בערב, ליל י"ט שני אחר הסעודה, כאשר כל בני הבית נמו את שנתם, נשאר התלמיד לשבת בסוכתו, ובהיותו לבדו עלה לנגד עיניו זכר רבו וגעגועים עזים תקפוהו, בדמיונו הפליג אל קאשוי, שם יושב רבו בראש השולחן ופניו מאירים מקדושת החג, וכל התלמידים מסובים סביב בחבורה אחת, מתענגים על נועם אמרותיו, ומתרוממים יחד בשירות ותשבחות. וחשב במר לבו, 'מי יתן והייתי יכול לעוף עכשיו אל קאשוי, להתענג על ה' יחד עם כל בני החבורה', וכך מתוך מחשבות אלו נרדם על מקומו, ובחלומו, והנה הוא יושב בסוכת רבו, בין כולם, והנה הושלך הס והרב מתחיל לומר דברי תורה.

הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: יש להבין מדוע נקרא חג הסוכות זמן שמחתינו, הלוא יהודי צריך להיות תמיד בשמחה, ומה ייחודו של חג הסוכות בזה? אלא הענין הוא, שידוע שאומות העולם קבעו את ימי אידיהם באותה תקופה של חגיגנו ומועדינו הקדושים, זולת חג הסוכות שלא קבעו שום חג מחגיגה באותה תקופה, ולכן נקרא 'זמן שמחתינו', דהיינו שהוא זמן שמחה לנו בלבד, ולא לאומות העולם. עד כאן היה הדבר תורה, ויקץ והנה חלום.

הגיע בחג הסוכות, סיפר הלה את כל השתלשלות הענינים, שבאמת רצה לבוא כבר קודם החג אך לא קיבל אישור לעבור את הגבול עד עתה, גם הוסיף לספר שאף על פי שלא זכה להיות בפועל אצלו בחג עם כל זה זכה לראותו בחלום ואף שמע ממנו דבר תורה, בשמעו כן הפסיקו רבו ושאלו: 'איזו תורה? שמחתינו? אז נוכח לראות שחלום אמת היה, ואכן זכה להשתתף ממרחקים בשולחנו של רבו.

בדרכו חזרה עבר דרך העיר סאטמאר, ונכנס אל הרה"ק מביקסאד זצ"ל שהיה דר שם, בין הדברים סח לו את כל אותו המעשה, ענה לו הרה"ק מביקסאד: 'וכי מה הינך מתפלל? הלוא עליו ועל כמותו נאמר בתהלים (נה ז) 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה', דהיינו, מי שהוא קדוש כיונה הוא יכול בעת ובעונה אחת גם לשכון על מקומו, וגם לעוף למרחקים להיות בו בזמן גם במקום אחר.

(הגאון רבי מאיר צוויבל – נר המאיר)

השולטנות שאישרו לו לעבור את הגבול לקאשוי, תכף ומיד קם ונסע לרבו, בהגיעו שמה קבלוהו חבריו בתרועות שמחה ובהתרגשות גדולה, לאחר שכבר לא נטראו זה זמן רב, באותה שעה ישב הרב מקאשוי בחדרו, וכאשר שמע את קול ההמולה מבחוץ פתח את דלת הדרו לדעת מה זה ועל מה זה, בראותו את התלמיד נתן לו שלום עליכם בסבר פנים יפות, והתעניין אצלו מדוע לא

מסופר מעשה נפלא על אחד מתלמידי הגאון רבי שאול בראך זצ"ל מקאשוי, שהיה גר בעיר קראלי, וחשקה נפשו ביותר להיות בצל רבו בחג הסוכות, לשם כך היה נצרך לרשיון מן השלטון לעבור את הגבול, ואכן עשה פעולות שונות ומשונות, וכמה מיני שתדלנוות לקבל את הרשיון הנ"ל, אך לדאבונו לא עלתה בידו, ונשאר לחוג את חג הסוכות בעירו.

ויהי בערב, ליל י"ט שני אחר הסעודה, כאשר כל בני הבית נמו את שנתם, נשאר התלמיד לשבת בסוכתו, ובהיותו לבדו עלה לנגד עיניו זכר רבו וגעגועים עזים תקפוהו, בדמיונו הפליג אל קאשוי, שם יושב רבו בראש השולחן ופניו מאירים מקדושת החג, וכל התלמידים מסובים סביב בחבורה אחת, מתענגים על נועם אמרותיו, ומתרוממים יחד בשירות ותשבחות. וחשב במר לבו, 'מי יתן והייתי יכול לעוף עכשיו אל קאשוי, להתענג על ה' יחד עם כל בני החבורה', וכך מתוך מחשבות אלו נרדם על מקומו, ובחלומו, והנה הוא יושב בסוכת רבו, בין כולם, והנה הושלך הס והרב מתחיל לומר דברי תורה.

וכה אמר: יש להבין מדוע נקרא חג הסוכות זמן שמחתינו, הלוא יהודי צריך להיות תמיד בשמחה, ומה ייחודו של חג הסוכות בזה? אלא הענין הוא, שידוע שאומות העולם קבעו את ימי אידיהם באותה תקופה של חגיגנו ומועדינו הקדושים, זולת חג הסוכות שלא קבעו שום חג מחגיגה באותה תקופה, ולכן נקרא 'זמן שמחתינו', דהיינו שהוא זמן שמחה לנו בלבד, ולא לאומות העולם. עד כאן היה הדבר תורה, ויקץ והנה חלום. לאחר סוכות קיבל הדעה מטעם

בס"ד

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

לדיני ממונות הקש 1 | לענייני גיטין קידושין וענייני יוחסין הקש 2 | לשאר עניינים הקש 3

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

להתחתן בערב סוכות, או לאחר סוכות | בירך המוציא ולישב בסוכה ועף הסכך | מנהג אנשי ירושלים בנטילת הלולב | טעה וקרא חצי הלל | סיכך בסכך של חברו בלא רשות - א. גזל סכך וסיכך סוכתו, האם יצא ידי חובת סוכה, מהתורה ומתקנת חכמים. ב. גזל סכך ולא שילם לנגזל על הסכך, האם יוצא ידי חובתו. ג. גזל סכך ושילם לנגזל, האם צריך לנענע את הסכך, או שכשר בלא נענוע. ד. ההבדל בין סכך גזול לחוטי ציצית גזולים. ה. נטל בטעות סכך של אחר, וכששמע בעל הבית שסיככו בטעות בסכך שלו, אמר שמסכים, האם צריך לנענע את הסכך.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

בירך המוציא ולישב בסוכה ועף הסכך

שאלה: בירך 'המוציא לחם מן הארץ' וגם 'לישב בסוכה', ולא הספיק לאכול עד שבאה רוח חזקה והעיפה את הסכך, ורוצה עכשיו ללכת לחפש את הסכך ולהשימו מחדש על סוכתו, איך יתנהג בענין שתי הברכות?

תשובה: בענין ברכת המוציא - נראה שיאכל פירור לחם מחוץ לסוכה, כדי שברכת 'המוציא' לא תהיה ברכה לבטלה, ואף על פי שהוא נוהג לא לאכול ולא לשתות כלום מחוץ לסוכה ואפילו אכילת ארעי כמבואר בשו"ע (סימן תרלט ס"ב) ובמשנ"ב ס"ק יד, בכל זאת עדיף שיאכל אכילת עראי מחוץ לסוכה כדי להציל את ברכת המוציא שלא תצא לבטלה, והדבר דומה למה שכתב הרמ"א (סימן רע"א ס"ה ובמשנ"ב ס"ק כו) אדם ששכח להבדיל עד לאחר שבירך המוציא ונזכר קודם שאכל, יאכל תחלה ואח"כ יבדיל, כדי שלא תהיה הברכה לבטלה. יע"ש, הרי שמוטב לו לאכול קצת באיסור, כדי להציל את הברכה, וה"ה בענינו.

ויש לדון דאולי עדיף לא לאכול גם את הפירור מחוץ לסוכה, ויתחיל מיד בעשיית הסוכה, ואין זה הפסק לגבי ברכת המוציא, דהליכה לא הוי הפסק, כמבואר במשנ"ב (סימן ח ס"ק לג) דהאחרונים הסכימו דעצם הליכה לא חשיב הפסק, שתי תשובות בדבר, א. דהתם הוה מחלוקת הפוסקים

בסוכה אחרת שלא יתחייב בשמחת חתן], יברך לישב בסוכה ויוציא אותם ידי חובת הברכה. אך את מצות סוכה לא יקיימו לדעת השו"ע, ומ"מ אם החתן והכלה כבר מוכנים לחתונה, והם רוצים להתחתן לאחר יום כיפור, צריכים לעשות החתונה, אף שעל ידי זה לא יקיימו מצות סוכה, כיון שעכשיו הוא מצווה על פריה ורביה, ועדיין אינו מצווה על מצות סוכה, אך אם פירסה הכלה נדה, נראה לי שאם לחתן ולכלה לא איכפת לדחות את החתונה, ראוי לדחות את החתונה עד אחר הסוכות, כדי שלא יאבדו את מצות הסוכה. ומעשה בחתן שבא לשאול את מרן הגר"מ שך זצ"ל אם להתחתן בין יום כיפור לסוכות, והשיב לו גם אני התחנתני בימים אלו.

להתחתן בערב סוכות, או לאחר סוכות

שאלה. נאמר במסכת יומא דף כה ע"ב חתן והשושבינין וכן בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, וכן פסק השו"ע (סימן תרמ ס"ו) אולם הרא"ש (סימן ח) פסק כ' זירא שאכל בסוכה וחדי בסוכה, אמר כל שכן דחדי ליבאי טפי, דעבדינן תרת. והמשנ"ב (ס"ק לג) הביא את דברי הרא"ש וכתב: "ויש מחייבים אותו דס"ל דאפשר לאכול בסוכה ולשמוח בחופה, ועל כן הסכימו האחרונים דראוי לחתן להחמיר על עצמו ולישב בסוכה ולא לברך, וכן השושבינין כשאוכלים אצל החתן ומשמחין אותו בתוך ז' ימי המשתה, ויושבין שם בסוכה, אין צריכים לברך, עכ"ל.

ויש להסתפק חתן היכול להתחתן בין יום הכיפורים לסוכות, ויכול להתחתן לאחר הסוכות, מתי יעדיף, האם יתחתן בין יום כפורים לסוכות כדי להקדים את המצוה. וכמבואר בב"ק (דף לח ע"ב) לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשביל לילה אחת שקדמתה בכורה לצעירה, קדמתה ארבע דורות לישראל. או שמא מאחר ואם יתחתן בין יום הכיפורים לסוכות, יאבד ברכת לישב בסוכה, וגם יפטר מהסוכה לשיטת השו"ע, וכן יפטור מהסוכה את כל המלווים, אולי כדאי לאחר את הנישואין עד לאחר הסוכות?

תשובה. לכאורה קיימת אפשרות לא לאבד את הברכה על ידי כך שמישהו אחר [כגון שיושב

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

ברכת היין לשתיית היין, וה"ה בענינו. והנה מצינו דין דומה במשנ"ב (סימן תרלט ס"ק מח) במי שקידש בליל סוכות והתחיל לאכול ואחר כך ראה שהגג לא היה פתוח, שיאכל שוב כזית ויברך לישב בסוכה. יעו"ש. וצ"ע מאי שנא מהמבואר במשנ"ב (סימן כה סק"ג) שמי שיש בידו תפילין בלי קשר ובירך ועשה קשר והניח, דבדיעבד שפיר עולה לו הברכה שעשה, דעשיית הקשר אינה הפסק. ויש לתרץ דהמברך בסוכה שעל גבה גגון אינה סוכה כלל, ודינה כדין הבית, משא"כ במברך על תפילין שאין בה קשר, שם תפילין עליהם, אלא שיש בהם חסרון.

נפסק הקשר של יד, והוצרך לעשות קשר אחר, אם לא הסיח דעתו, אינו צריך לחזור ולברך, וה"ה בענינו.

ואף על פי שאכל את הפירוד מחוץ לסוכה לא הוי הפסק בין ברכת לישב בסוכה למצות השייבה בסוכה, כמבואר בשו"ע (סימן רט ס"ה) ובמשנ"ב (סימן רט סק"ח) שאם בירך על כוס בורא פרי הגפן והתחיל לשתותו והיה מים, אם היה דעתו לשתות גם שאר יין, אין צריך לברך שוב על היין ואף דכוס זה היה מים, והתחיל לשתותו, אפילו הכי לא מקרי הפסק כיון שלא הפסיק בדיבור בינתיים, יעו"ש. הרי שטעימה לא הוי הפסק בין

שיש אומרים דעצם ההליכה הוה הפסק, ואם כן למה צריך להכנס לספק ברכות, בשביל דבר שמוותר לאכול חוץ לסוכה, ב. דהא כתב השו"ע (סימן רו ס"ג) שלא להפסיק בין הברכה לאכילה, יותר מכדי דיבור. ואם הוא רוצה להיות משובח ולאכול בסוכה יצא שכרו בהפסדו משום הני טעמי.

בענין ברכת לישב בסוכה - אין צריך לברך שנית, אלא שלא יפסיק בדיבור, ולא יסיח דעתו עד שיעלה את הסכך על דפנות הסוכה. והדבר דומה למבואר בשו"ע (סימן כה סעיף יב) מי שמניח תפילין של יד ובירך, ובתחלת ההידוק

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים
גאב"ד מרכז פתח תקוה

ו, צריך לחזור ולהתחיל מהמקום שדילג בפרק "לא לנו" וימשיך עד סוף ההלל. וצריך לשוב ולברך קודם שקורא "לא לנו" כיון שהסיח דעת לאחר שחתם הברכה. ואף למנהג עדות המזרח שמברכים "אשר קדשנו... לגמור את ההלל" וכאן הרי אומר רק מ"לא לנו", בכל זאת יברך "לגמור" כיון שבזה הוא משלים וגומר את ההלל.

יסוד הדברים: ברכה על השלמת חצי מצוה, הורה רבינו הגר"ש אלישיב למי שהחסיר כמה תיבות בקריאת המגילה, ולאחר ששב לביתו הלך לנוח ורק לאחר מכן התעורר לשאול על כך, שיברך מחדש כיון שכבר הסיח דעת מהמגילה ויקרא ממקום הטעות. כדברי הביאור הלכה (תרצ, ד"ה אין מדקדקין) "אם חיסר לגמרי איזה תיבה בקריאה, לדעת כל הפוסקים חוזר ומברך" ואף שכבר יצא ידי חובה על מה שקרא עד כאן (כמבואר בשלחן ערוך שם ו, מכל מקום כיון שהסיח דעתו חוזר ומברך על מה שמשלים מכאן ואילך. הרי שמברך ב' פעמים על אותה מצוה.

ואין להקשות מהמבואר בבדיקת חמץ (תלב, ב) "אם בעל הבית רוצה יעמיד מבני ביתו אצלו בשעה שהוא מברך, ויתפוזרו לבדוק איש במקומו על סמך ברכה שבירך בעל הבית". וכתב המשנה ברורה (שם יא) "אם לא שמעו ברכתו, לכתחילה אין לשלחם לבדוק. ומכל מקום אם קשה לו לגמור הבדיקה בעצמו, יכול לבקש מאחר שסייענו ואינו צריך לברך, כיון שכל הבדיקה מצוה אחת היא וכבר בירך בעל הבית עליה". משמע שאין לחזור ולברך ב' פעמים על אותה מצוה.

משום ששונה בבדיקת חמץ שכבר בירך עליה בעל הבית שהוא העיקר, אך ב' שלוחים יכולים לברך כל אחד בפני עצמו על חלקו בבדיקה.

תוספת מצוה.

ואין בזה משום איסור טלטול מוקצה ביום טוב, כיון שהוא להידור המצוה. יש לציין כי לאחר שלמד זאת רבינו בשיעור, פנה לעומדים סביבו והתעניין - שלא כהרגלו - האם קיימו הנהגה זו. וסיפר באותו מעמד: אתמול היה אצלי רבי חיים (חתנו הגר"ח קניבסקי) ושאלתי אותו איך מקיימים בבני ברק את מנהג אנשי ירושלים, והאם מקפידים לאחוז את הלולב והאתרוג שלא בנרתיק. והשיב הגר"ח: בבני ברק לא מכירים מנהג זה כלל.

אכן כאמור רבינו הקפיד ועורר על הזהירות במנהג זה.

טעה וקרא חצי הלל

שאלה: טעה בחול המועד סוכות ואמר חצי הלל. רק לאחר שחתם הברכה נזכר שצריך לומר הלל שלם. מה עליו לעשות.

תשובה: צריך להשלים את מה שהחסיר, אך מאחר והקורא הלל למפרע לא יצא (תכב,

מנהג אנשי ירושלים בנטילת הלולב

שאלה: האם מותר לאחוז את ארבעת המינים בשתי ידיי בצורה שיוצא בה ידי חובה ולא בתוך נרתיק וכדו' כמנהג אנשי ירושלים, או חיישנין למחזי כיוהרא?

תשובה: רבינו הגר"ש אלישיב זצ"ל, הקפיד בשו"ב מבית הכנסת לאחוז את ארבעת המינים בשתי ידיי בצורה שיוצא בה ידי חובה ולא בתוך נרתיק וכדו' כמנהג אנשי ירושלים.

כמבואר בגמ' (סוכה מא, ב) "כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו".

ופשוט הוא שאם נוטל האתרוג בתוך קופסא או הלולב בתוך הנרתיק שאינו יוצא ידי חובה בנטילה שכזו, וממילא כך גם אין חיוב מצוה בזה. ובכדי לקיים החיוב מצוה כמנהג אנשי ירושלים צריך ליטלם באותו אופן שמקיים המצוה.

וכתב הרמ"א (תרנב, א) "המדקדק יאחז הלולב בידו כשנכנס מביתו לבהכ"ס וגם בשעת התפילה, וכן יחזירנו לביתו כדי לחבב המצוות". וכתב המ"ב (שם ו) "היום מיחזי כיוהרא... ומיהו נוהגים גם היום שמוליכים הלולב בבוקר בעצמו לבהכ"ס וכן מחזיר לביתו בעצמו" ואכן הקפיד מרן רבינו הרב אלישיב זצ"ל בזה מאד.

וכפי שיש תוספת מצוה בשתיית יין משום מצוות "ושמחת בהגן" בכל מה שמוסיף לשתות, כך גם באחיזת הלולב למרות שכבר יצא ידי חובה בנטילה ראשונה, כל מה שמוסיף ליטלו יש בזה

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

הגאון רבי יצחק בירך דסקל שליט"א
דיין ומורה הוראה, מח"ס בינת המשפט

גולה, ולמדו זאת חכמים במסכת סוכה (כו, ב), מדכתיב (דברים טז, יג) "חג הסוכות תעשה לך", ודרשו "לך" למעט סוכה גולה.

מכל מקום מבואר בסוכה (לא, א), דתיקנו חכמים, שאם גזל סכך ומסכך בו יוצא ידי חובתו, ואינו חייב להשיב אלא דמים בלבד, לפיכך אין מצות השיב את הגזלה על העצים, אלא קנה את העצים בתקנת חכמים, ושלו הם, ואינו סכך גזול, אלא דמים חייב הוא לבעלים, וזה ביאור דברי המחבר, שאין חולק בהם.

העולה מזה: מהתורה, הגזל סכך וסיכך סוכתו, לא יצא ידי חובת סוכה, כיון שסוכה גזולה פסולה. אבל תיקנו חכמים, שאם גזל סכך וסיכך סוכתו, קנה את העצים, ואינו חייב להשיבם לבעלים, ואינו חייב אלא דמים, לפיכך אינה סוכה גזולה, ויצא ידי חובת מצות סוכה.

גזל סכך ולא שילם לנגזל האם יוצא
ויש לבאר, מה הדין אם גזל סכך וסיכך בו, ואינו רוצה לשלם לנגזל, האם גם באופן זה יוצא ידי חובתו.

וצדדי הספק הן, האם אמרינו, דכיון שזכה בעצים מתקנת חכמים, הרי הסכך שלו, ורק דמים חייב לנגזל, ואפילו אם לא ישלם לנגזל דמים, לא יפקע בעלותו מהעצים שגזל, או דלמא, לא תיקנו חכמים שיקנה את העצים משעה ראשונה, אלא אם לבסוף נותן דמי עצים, אבל אם לא נותן דמי עצים, לא תיקנו לו תקנה זו. אבל דבר ברור הוא, שהכל מודים, שאם ישלם לבסוף קונה הוא למפרע, דאם לא כן כל זמן שלא שילם, לא יצא ידי חובתו רק מכאן ולהבא, ומפורש בסוגיא (שם, לא א) שחכמים ישבו בסוכה שגזלו את הסכך ועוד לא שילמו דמי הסכך, ואמר רב נחמן דסוכה כשרה היא, וכן הוא מוכח לשון המחבר, מכל מקום, באופן שלא משלם כלל יש להסתפק.

סיכך בסכך של חבירו בלא רשות

ובו יבואר: א. גזל סכך וסיכך סוכתו, האם יצא ידי חובת סוכה, מהתורה ומתקנת חכמים. ב. גזל סכך ולא שילם לנגזל על הסכך, האם יוצא ידי חובתו. ג. גזל סכך ושילם לנגזל, האם צריך לנענע את הסכך, או שכשר בלא נענוע. ד. ההבדל בין סכך גזול לחוטי ציצית גזולים. ה. נטל בטעות סכך של אחר, וכששמע בעל הבית שסיככו בטעות בסכך שלו, אמר שמסכים, האם צריך לנענע את הסכך.

הנידון: "במחסן שבבניין שלנו היה סכך, לכל שכן היה סכך שלו, בטעות לקחתי סכך של השכן וסיככתי בו. הבחנתי בטעות באמצע חג הסוכות, ומיד פניתי לשכן, והלה אמר לי שאינו מקפיד כלל, ומשאיל לי להשתמש בזה בלב שלם ונפש חפיעה. אבל נפשי בשאלתי, האם קיימתי מצוות אכילת כזית ראשון בסוכה כשרה כיון שהתברר שניחא ליה ולא הוי גזל, או דלמא, כיון שקבלתי רשות לאחר מכן, ובשעת אכילת כזית לא נענעתי את הסכך הסוכה היתה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, או שכיון שנטלתי את הסכך ללא רשות הוא סוכה גזולה."

תשובה: הסוכה כשרה בתכלית הכשרות, ויצאת כהלכה מצוות סוכה, ואין צריך לנענע את הסכך.

ביאור התשובה:

גזל סכך וסיכך סוכתו

בתחלה יש לבאר, מה הדין אם גזל סכך וסיכך בה סוכתו, האם יוצא ידי חובתו. והנה הלכה מפורשת היא בשולחן אורח חיים (תרלז, ג) וז"ל המחבר "ואם גזל עצים ועשה מהם סוכה, אף על פי שלא חיברן ולא שינה בהם כלום, יצא תקנת חכמים, שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד" ע"כ. מבואר שהגזל סכך וסיכך סוכתו יוצא ידי מצות סוכה, שחייב רק דמים. וביאור הדבר, דאף על פי שאין יוצאין מהתורה בסוכה

ובאמת מבואר בטור שהוא מחלוקת ראשונים, שכתב הטור (שם) וז"ל "ואילו גזל עצים וסיכך בהם אין לו עליו אלא דמי עצים, אפילו לא שינה בהן שום דבר ויוצא בה בדיעבד. ובעל העיטור כתב, שאם גזל עצים וסיכך בהם, ואינו רוצה ליתן דמיהם הוי נמי גזולה" עכ"ל. ומבאר הבית יוסף, שכונת הטור, שרק בעל העיטור סובר שאם לא שילם לא יצא, אבל שאר ראשונים חולקים עליו, וכן מבאר הפרישה, ולכן סתם המחבר וכתב בפשיטות שיצא, ולא התנה דוקא אם ישלם.

העולה מזה: שיטת העיטור, שאם לא שילם לא יצא, דסוכה גזולה היא, אבל שאר ראשונים חולקים על העיטור, ופסק המחבר כשיטת הראשונים שהסוכה כשרה אפילו לא שילם.

הלכה למעשה בדין גזל סכך ולא שילם

ואף על פי שהמחבר פסק כדברי הראשונים שאפילו לא שילם יצא ידי חובתו, מכל מקום המגן אברהם (שם, ס"ה) פוסק להחמיר כשיטת בעל העיטור, וטעמו על פי ביאור הפרי מגדים, דבדאי לא תיקנו חכמים תקנה למי שאומר אי אפשר בתקנת חכמים, וכיון שאינו רוצה לשלם אינו בכלל תקנת חכמים.

וליישב שיטת רש"י והראשונים נראה, דסוברים, שאי אפשר לתלות תקנה זו בתנאי שישלם, דנמצא שעד שלא שילם דר בסוכה גזולה, לכן הפקיעו חכמים בעלות הגזל מהסכך, וחייבו את הגזלן דמים בלבד. וכתב הביכורי יעקב שכתב (שם, ס"ק ט) וז"ל "אכן בבית יוסף כתב שרש"י והטור חולקין על בעל העיטור, ולכן השמיטו כאן. ומה שכתב המגן אברהם בשם הטור, הוא הטור בשם בעל העיטור. וראית הבית יוסף שרש"י חולק על זה, היא מדלא מצא סוכה גזולה שפסולה רק סוכה שעל גבי העגלה, ולא גם כן כשאין רוצה ליתן דמי עצים. ולפי זה, אדרבא דעת התוס' והר"ן מוכחת גם כן כדעת רש"י, דטרחו גם כן למצוא סוכה גזולה ולא כתבו שזה סוכה גזולה כשאינו נותן דמים. ולכן מה שכתב המגן אברהם בפשיטות להחמיר צ"ע" עכ"ל.

הנה כתב הביכורי יעקב, שכל הראשונים שטרחו למצוא דין סוכה גזולה רק באופן שהסוכה על העגלה, חולקים על בעל העיטור, וסוברים שגם אם לא משלם על הסכך שגזל לא הוי סוכה גזולה, וכיון שיש הרבה ראשונים חולקים על בעל העיטור, פסק הביכורי יעקב שצריך עיון אם יש להחמיר כדברי המגן אברהם.

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

לשלם כלום, ובדאי אין צריך לנענע. ולרווחתא דמלתא בנידון דידן, יש בלאו הכי להסתפק אם הוא גזל, דאולי כיון שהתברר שהניח לו ליטול את הסכך, אמרינן התברר למפרע שהיה ניהא ליה, והאריך בדין זה בפתחי חושן (חלק ה, גניבה ואונאה, פרק א, סעיף טו, הערה לו), ותוכן הדברים, שלא אמרינן שמתברר למפרע שלא הוא גזל, דיאוש שלא מדעת לא הוא יאוש, עיין שם. העולה מזה: נטל בטעות סכך של אחר, וכשנודע לבעל הבית, אמר שמניח לו לסכך בזה. אין צריך לנענע את הסכך, וקיים מצות סוכה כהלכה.

דינים העולים:

- א. מהתורה, הגזול סכך וסיכך סוכתו, לא יצא ידי חובת סוכה, כיון שסוכה גזולה פסולה. אבל תיקנו חכמים, שאם גזל סכך וסיכך סוכתו, קנה את העצים, ואינו חייב להשיבם לבעלים, ואינו חייב אלא דמים, לפיכך אינה סוכה גזולה, ויצא ידי חובת מצות סוכה.
- ב. שיטת העיטור, שאם לא שילם לא יצא, דסוכה גזולה היא, אבל שאר ראשונים חולקים על העיטור, ופסק המחבר כשיטת הראשונים שהסוכה כשרה אפילו לא שילם.
- ג. למעשה ראוי להחמיר, שאם גזל סכך ולא שילם, לא שילם לא יצא ידי חובתו והסכך גזול.
- ד. לשיטת הראשונים שאפילו אם גזל סכך ולא שילם יצא, בדאי אין צריך לנענע את הסכך, אבל יש להסתפק לעיטור, שכשרות הסוכה תלויה בתשלומים, האם צריך לנענע. ושו"ת קנין תורה ובתהילה לדוד פסקו בפשיטות שאין צריך לנענע.
- ה. גזל סכך, ולאחר מכן שילם לנגזל את תשלום הסכך, אין צריך לנענע את הסכך, שכבר קנאו מתחילה בתקנת חכמים.
- ו. נטל בטעות סכך של אחר, וכשנודע לבעל הבית, אמר שמניח לו לסכך בזה. אין צריך לנענע את הסכך, וקיים מצות סוכה כהלכה.

צריך לנענע כלל וכלל. ובביאור הלכה סימן יא סעיף ו כתב בד"ה מצמר גזול, וז"ל "נסתפקתי במי שגזל חוטי ציצית מתבירו, ואחר שהיטלים בבגדו שילם לו עבורם, או נתנם לו במתנה, אם מחויב לחזור ולהתירם, מי נימא כיון דכתיב ועשו להם, בעינן שבעת העשייה יהיה שלו, או תגלי מילתא למפרע. וצריך עיון גדול. אחרי כן מצאתי בכעין זה בסימן תרנ"ח גבי לולב בשערי תשובה ס"ק ו' ע"ש" עכ"ל. הנה מסתפק המשנה ברורה בדין ציצית אם אומרים שלמפרע נעשה שלו, והפוסקים הביאו את דברי המשנה ברורה כראייה לדין סכך גזול ששילם, שצריך לנענע.

אבל באמת כל זה אינו שייך לנידון גזל סכך שתקיננו חכמים שיזכה בסכך, ויתחייב רק דמים, לכן אינו צריך לנענע, ואינו דומה כלל לציצית שלא עשו שם תקנה שיזכה בגזלה ולא יתחייב אלא דמים.

ובפסקי תשובות (תרלז אות ד) כתב בשם שו"ת מועדים וזמנים חלק א' סימן פה בהערה בשם גאון אחד, שצריך לנענע. ולא מצאתי זאת שם, והוא דבר שלא מסתבר כפי המבואר, שהרי סתם בזה המחבר והראשונים ולא כתבו שצריך לנענע, והוא גם מלתא דמסתברא מאוד, וכיון שיכך פסק גם התהילה לדוד ובשו"ת קנין תורה, וכן מסתבר מאוד כפי המבואר, אין צריך לנענע את הסכך אם שילם לנגזל.

העולה מזה: גזל סכך, ולאחר מכן שילם לנגזל את תשלום הסכך, אין צריך לנענע את הסכך, שכבר קנאו מתחילה בתקנת חכמים.

נטל סכך של אחר בטעות ולאחר מכן נתן לו רשות

ועכשיו נבוא לבאר גידון דידן, שנטל בטעות סכך של אחר, ולאחר מכן נתן לו רשות. והנה לפי המבואר אין ספק בזה כלל, שהרי אפילו אם גזל סכך ושילם לנגזל, הסוכה כשרה, כל שכן שנטל בלא רשות ולאחר מכן נתן לו רשות שאין צריך

אבל למעשה, בדאי מי יקל ראש נגד פסק המגן אברהם, וכן פסק בפשיטות המשנה ברורה, שם, ס"ק טז, שכתב שאם לא שילם, לא יצא ידי חובתו.

העולה מזה: למעשה ראוי להחמיר, שאם גזל סכך ולא שילם, לא שילם לא יצא ידי חובתו והסכך גזול.

האם צריך לנענע את הסכך לאחר ששילם

אבל יש לברר, באופן שגזל סכך ושילם, האם צריך לנענע את הסכך לאחר ששילם. והנה לפי שיטת הטור והראשונים, שאפילו אם לא שילם זכה בסכך ויוצא ידי חובתו, כיון שקנה בתקנת חכמים את הסכך, ושלו הוא לגמרי, ואין עליו אלא חובת דמים, פשיטא דאין צריך לנענע, שהרי יוצא לעולם ידי חובתו, והעצים שלו מתחילה, אבל צדדי הספק לשיטת בעל העיטור בלבד, ולפי פסק המגן אברהם, דלא תיקנו חכמים תקנה זו למי שלא שילם, אם כן כשרות הסוכה תלויה ועומדת אם שילם, לכן יש להסתפק, אם לאחר ששילם צריך לעשות הכשר בסוכה, או דלמא, כששילם מתברר למפרע שהסכך שלו היה בתקנת חכמים ואין צריך לנענע.

ובשו"ת קנין תורה חלק ד' סימן עה, מוכיח מדברי הגמרא (שם) שחכמים ישבו בסוכה שלא נענעו, אותה ויצאו ידי חובה, ומכאן מוכח שאין צריך לנענע, והביא שכן כתב גם בתהלה לדוד סימן יח אות ג' שפוסק שאין צריך לנענע, ממה שלא כתב המחבר שצריך לנענע, ומדלא כתבו הראשונים בשום מקום שצריך לנענע, מוכח שפשיטא להו שאין צריך לנענע.

העולה מזה: לשיטת הראשונים שאפילו אם גזל סכך ולא שילם יצא, בדאי אין צריך לנענע את הסכך, אבל יש להסתפק לעיטור, שכשרות הסוכה תלויה בתשלומים, האם צריך לנענע. ושו"ת קנין תורה ובתהילה לדוד פסקו בפשיטות שאין צריך לנענע.

הטעם שאין צריך לנענע את הסכך

ובשו"ת קנין תורה (שם) הקשה, מדוע באמת אין צריך לנענע, דאין שייך ברירה למפרע במילי דאורייתא, והאריך בזה. ולעניות דעתי נראה בזה, שחז"ל תיקנו שהגזול סכך קנה את הסכך והוא שלו לגמרי, אלא שחייב רק דמים. ואף על פי שאם לא שילם, לשיטת העיטור שלא יצא, הטעם הוא, שמתברר שאינו ראוי לתקנת חכמים, דאמר אי אפשר בתקנת חכמים, אבל בסתם אדם שהוא בכלל תקנת חכמים זוכה מיד בסכך, ולכן אין

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

לדיני ממונות הקש 1 | לענייני גיטין קידושין וענייני יוחסין הקש 2 | לשאר עניינים הקש 3

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

מדריך מעשי לבחירת ארבעה מינים מתוך הספר 'הליכות המועדים' במהדורה החדשה

מדריך מעשי • הדסים •

בבחירת הדסים יש להקפיד:

- א. שאורך ההדס יהיה 30 ס"מ / 11.8 אינץ' [לשיעור חז"א] בענף עצמו.
- ב. שיהיה משולש לכל אורך שיעור, ועכ"פ ברובו, והואי שיהיה רוב ניכר.
- ג. הדס משולש כפי המקובל אצל בעלי הוראה אם יש בו קו הנפגש עם כל ג' שרשי העלים שבקו זה הוא משולש. אך יש הסוברים שכל שנראה לעין שהוא משולש די בזה.
- ד. שלא נשרו ממנו רוב עליו ולא נידלדלו ולא נחלקו. ומן המובחר שיהיה שלם לגמרי.
- ה. שלא יהיה יבש, וכן העלים העליונים לא יהיו יבשים.
- ו. שלא יהיה קטום בראשו.
- ז. שלא יצאו ענפים קטנים בין העלים.
- ח. שיהיו ראשי עליו מגיעים עד עקרי העלים שלמעלה מהם, ויש שהידרו שיהיו העלים חופים את ענף ההדס.
- ט. אם יש בו ענבים שאינם בצבע ההדס יסירם.
- י. יש שהידרו שלא יהיה אורך העלים יותר מרוחב אגודל, ועכ"פ לא יותר משני אגודלין.

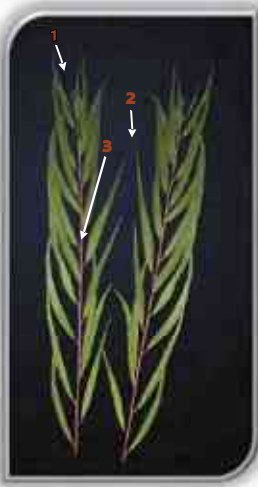

(1) עלים העליונים. (2) עלי ההדס. (3) ענף.

מדריך מעשי • ערבות •

בבחירת ערבות יש להקפיד:

- א. שאורך הערבה יהיה 30 ס"מ / 11.8 אינץ' [לשיעור חז"א] בענף עצמו.
- ב. שלא תהיה קטומה בראשה.
- ג. שתהיה שלמה שלא נשרו ממנו עלים ועכ"פ ברובה.
- ד. שלא תהיה יבשה ולכתחילה גם לא כמושה.
- ה. שיהיו עליה שלמים ולא סדוקים ולא מדולדלים ולא חסרים.
- ו. **לבלוב** - יש שהידרו לקחת ערבה עם לבלוב, אך אין צורך בכך. אמנם בידוע שנפל הלבלוב יש בזה דעות אם כשר.
- ז. יש שהידרו לקחת ערבה שגדלה על הנחל.

(1) לבלוב. (2) עלים. (3) ענף.

מחבורים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

- ווארט יומי • סיפור יומי • הלכה יומית
- אור החיים הק' יומי • פניני אביר יעקב •
- זוהר יומי • פניני הדף היומי • זכרון לצדיק

ישירות למייל האישי

**או לחץ
כאן**

להצטרפות:

newsletter.mechubarim@gmail.com

**נכה
מתחילים
את היום!**

המשך מגליונות קודמים - חלק ד'

מחמת כך נסרים רחבים ארבעה טפחים, שכן גזירה שגזרו חכמים נותרת על מכונה, אך אין לנו להרחיב את הגזירה יותר ממה שגזרו חכמים, וכיון שהם פסלו רק נסרים רחבים ארבעה טפחים, אין לאסור לסכך בנסרים שרחבם אינו מגיע לארבעה טפחים.

הגרשז"א הוסיף (מובא שם הערה 6) ואמר לאחד שהחמיר בזה, שאין אנחנו טובים מאבותינו ורבותינו שסיככו בפלפונים, ואין

לנו לגרום הוצאת לעז עליהם. וסיפר שעם הגעת האדר"ת לירושלים, לא היה נוח לו מנהג זה, וסיכך בקנים, ואחר כך ראה שיש מבני ישמעאל המסככים את בתיהם בקנים, ושוב חזר לנהוג כאנשי ירושלים.

גם בשו"ת אז נדברו (ה"ב ס"ל לה) התיר לסכך לכתחילה בפלפונים, והוסיף וביאר עוד את גדר ההכשר. שכל מה שהחמירו שלא לסכך אף בנסר פחות מארבעה טפחים, הוא כשעל כל פנים יש עליו שם נסר, אבל פלפון אינו נסר אלא מְקַל, ואינו שייך כלל לא לגזירת נסרים ולא למנהג שלא לסכך בנסרים. וגם הטעם שהביא המשנה ברורה שלא לסכך בנסרים שרגילים להשתמש בהם לתקרה, אינו שייך בפלפונים, שהיום לא נהגו לסכך בהם בתים כלל. כמו כן, הטעם שכתב רבינו פרץ, שחוששים שמא יקבע את הנסרים ולא ירדו גשמים, אינו שייך בפלפונים, שאינם מונעים את ירידת הגשמים [וכמו שכתב בזה הגרשז"א].

וכן כתב במועדים זמנים (ה"ו ס"ל ע"א ובחלק ח בהוספות לסימן זה), שבבני ברק התירו הרבנים לסכך בפלפונים, וכן נהגו רוב היהודים בליטא, וכן מנהג הפרושים בירושלים. והביא שבירושלים הקפידו שלא יהיו רחבים יותר מטפח.

וכן נקט בפשטות ראב"ד דירושלים, הגרי"ז מינצבערג, בשו"ת שארית ישראל (או"ח ס"ל כח), שמותר לסכך בפלפונים, ועסק רק בשאלה אם יש בהם חשש אויר שחולק את הסוכה, שבו נעסוק בעז"ה להלן.

ובארחות רבנו (שם) כתב שהגרי"י קניבסקי יישב את מנהג המקילים לסכך בפלפונים, מפני שאכן מנהג הוא שנהגו בני אשכנז שלא לסכך בנסרים שאין רחבים ארבעה והביאו השולחן ערוך, אך אין זה איסור שנאסר על ידי רבותינו חכמי הדור, ולכן יתכן שיהיו מקומות שבהם לא התקבל המנהג, ושם אין קפידא שלא לסכך בהם. אך כתב שכמובן יש להקפיד שלא לסכך בנסרים הסוגרים את כל החללים

בשלושים השנים האחרונות, עם התפשטות מחצלאות הקיינעס ראה ציור יז, הולך ופוחת גם בירושלים השימוש בפלפונים, כיון שגם מחצלאות אלו יבשות ומשתמרות משנה לשנה, ואף מהן אין נושרים ענפים ועלים. אולם עדיין ישנו יתרון לפלפונים על פני הקיינעס לעניין בעיית התולעים. כיון שמחצלאות הקיינעס מיוצרות זמן רב לפני מכירתן, והן

אצורות במחסנים שונים בתנאים גרועים ובכפיפה אחת עם ריבוי שרצים, מתפתחים בהם בעיקר שני סוגי חרקים. סוג אחד מצוי מאוד, והם הפסוקאים, הנקראים גם בטעות כיני ספרים כיון שהם מצויים גם בספרים, והם קטנים, בגודל של מילימטר בערך, ובהירים. בסכך הקיינעס לא שייך שתהיה מחצלת בלי הפסוקאים הללו, אלא אם כן היא עברה טיפול והדברה. וכבר הראה הנסיון גם למי שלא האמין בכך, שכאשר מנערים את המחצלת היטב על גבי גליון נייר גדול ולבן, מוצאים על הנייר אחר כך שרצים רבים. הסוג השני מצוי אבל פחות, והם חרקים גדולים יותר, בגודל 3 מ"מ, כהים, והם נקראים ליקטוסים. הם לא בגדר מיעוט המצוי, וכשהם נמצאים בסכך - הוא מלא מחילות ואבק נסורת. בעיות החרקים הללו, שמחמתן סיכוך בקיינעס מצריך טיפול הדברה מיוחד, אינן שייכות בפלפונים, ויתרון זה עדיין עומד להם על פני שאר אפשרויות הסיכוך.

ובהליכות שלמה (מועדים ח"ב פ"ח אות ג) כתב בשם הגרשז"ז אויערבאך שהפלפונים כשרים לסיכוך ונוהגים בירושלים לסכך בהם, ושהם היה מסכך את סוכתו. בטעם ההיתר לסכך בהם לכתחילה, דן הגרשז"א בשני טעמי האיסור, וכתב שטעמו של רבינו פרץ שאסר לסכך בנסרים משום שמא יצופפו אותם עד שהגשמים לא יוכלו לחדור לסוכה, אינו שייך בפלפונים דקים שאינם רחבים טפח, ולא שייך למנוע באמצעותם את כניסת הגשמים לסוכה.

ואף מה שהביא המשנ"ב (ס"ק מט) שיש סוברים שהיום אין לסכך בנסרים פחותים מארבעה מעיקר הגזירה, כיון שבזמן הזה מסככים בהם בתים, אינו שייך בפלפונים, משום שבזמננו גם כשעושים תקרה מעץ, עושים אותה בשיטה שונה לגמרי מסוכה. רק בזמן חז"ל, שלא היה היכר בצורת הסיכוך בין בית לסוכה, גזרו חכמים שלא לסכך בנסרים מפני שהם דומים לתקרה. אבל היום ששיטת הסיכוך שונה, אף שאין מכשירים

בירושלים כסכך, דינו תלוי בשאלת טעם מנהג ירושלים להשתמש בפלפונים, אם הוא מפני שלא קיבלו את המנהג שלא לסכך בנסרים, או מפני שסוברים שפלפונים דווקא אינם בכלל המנהג. אם לא התקבל המנהג בירושלים, הרי שגם בפרגולה ניתן להשתמש כסכך. אבל אם רק פלפונים אינם בכלל המנהג כיון שאינם יכולים למנוע את ירידת הגשמים, פרגולה כלולה במנהג, כיון שאפשר להצמיד את נסריה באופן שהגשמים לא יוכלו להכנס לתוכה.

עוד יש להעיר, שאם הפלפונים, או נסרי הפרגולה, מחופים בפורמייקה ראה ציור כ, יש שחששו שלא לסכך בהם מפני שהפורמייקה עשויה מחומר הנעשה מנפט ואינה גידולי קרקע, והרי היא פסולה לסכך, וחששו שדנים את כל הנסר על פי ציפוי. אחרים חששו שנסתנתה בכך צורתו של הנסר ולבש צורה של כלי, ולכן אין לסכך בהם לכתחילה (שו"ת אבני ישפה ח"ג א"ח סי' סד ענף ד). אך מעיקר הדין אין לפסול פלפונים ונסרי פרגולה המחופים פורמייקה (הגרמ"צ גרינפעלד, שערי הוראה י, עמ' נט).

שבסוכה עד שאין הגשמים נכנסים לסוכה ואין השמים נראים ביניהם. ואכן, הפלפונים המצויים אינם מהוקצעים וחלקים, וכשמעמידים אותם זה לצד זה נשארים מרווחים דקים ביניהם, ודרכם נכנסים הגשמים לסוכה והשמים נראים ביניהם.

ובשו"ת אגרות משה (ח"ה סי' מ אות ה) חילק בסוג הנסרים שאינם רחבים ארבעה טפחים, לפי רחבם, תכליתם ושיעור הקצעתם. שנסרים המשמשים לבנין, גם אם שימושם העיקרי הוא לרצפה ולא לתקרה, הרי הם בכלל המנהג שלא לסכך בהם, שהרי אם אפשר לעשות מהם רצפה אפשר גם לעשות מהם תקרה. אך נסרים דקים יותר, שאף לרצפה אינם מיועדים, אין לאוסרם גם לפי המנהג, ואפשר לסכך בהם לכתחילה. כמו כן, נסרים שאינם משופים, שאינם ראויים לא לרצפה ולא לתקרה גלויה, יש להכשירם לסיכוך.

דברים אלו אמורים לענין חשש גזירת תקרה ומנהג נסרים בפלפונים. אכן בפלפונים מצויה בעיה נוספת שדנו בה הפוסקים, משום אור ברוחב משהו המהלך על פני כולה ראה ציור יח. בירור בעיה זו ופתרונותיה יבוא בעז"ה להלן בפרק חמישי.

לסיכום:

א. גזירת תקרה נאמרה בנסרים רחבים ארבעה, שהדרך להשתמש בהם לתקרת הבית. בשולחן ערוך הביא את דברי רבינו פרץ שכתב שנהגו להחמיר שלא לסכך בכל הנסרים, גם כשאינם רחבים ארבעה, מחשש שמא יצמידו אותם זה לזה עד שלא יוכלו הגשמים להכנס לסוכה. ובמקומות נסרים כאלו משמשים אף הם לתקרת הבית, הרי הם פסולים לסיכוך מעיקר גזירת חכמים.

ב. מכל מקום, לדעת רבים מהפוסקים הפלפונים והקנים למיניהם אינם נחשבים סכך פסול. הם לא נחשבים "נסר" אלא "מקל", ואף לא ניתן למנוע על ידם את חדירת הגשמים לסוכה כיון שהם אינם מהוקצעים וחלקים ובהכרח יש מרווחים ביניהם, וכמו כן גזירת תקרה אינה שייכת בהם כיון שאינם משמשים לתקרה, ומסיבות נוספות.

נמצא אם כן שהמנהג הוא שלא לסכך בנסרים שאינם רחבים ארבעה טפחים, אבל בירושלים נהגו על פי גדולי הדורות לסכך בפלפונים, אם משום ששם לא התקבל מנהג זה, ואם משום שהפלפונים חלוקים מהנסרים, ואינם אלא מקלות, ואין אפשרות לסכך בהם באופן שימנע את ירידת הגשמים, ואולי גם אין המנהג לקרות בהם את הבתים.

ובאשר לפרגולה העשויה נסרי עץ דקים ראה ציור יט, ומבקשים להשתמש בנסרים אלו כסכך לסוכה, יש לצדד שאין להשתמש בהם לסכך מכוחו של המנהג האמור. וגם אם בפועל על ידי הריוח שבין הקורות יכולים הגשמים להכנס לתוכה, מכל מקום הנסרים מהוקצעים וחלקים, ואם יוצמדו זה לזה לא יוכלו הגשמים להכנס לסוכה, ואם כן הם בכלל המנהג להימנע מלסכך בנסרים שאפשר להצמידם ועל ידי כך למנוע מהגשמים מלהכנס לסוכה. והמבקש להשתמש בהם

פניני הלכה מתוך תלמוד בבלי
המבואר מתיבתא על סדר הדף
היומי שילמד השבוע

פניני הדף היומי

מסכת קידושין דף מב-מח

וכתב בשו"ת אשר לשלמה (סי' סב) שמפשותו של שונו של המהראנ"ח ויותר מהמה' וכו', משמע שסובר שלא דוקא כל שהוסיפו בש"ס הרי זה מום, אלא כל מומין שיש בהם קפידא, נקרא מום. אך דחה דבריו מלשון הטור (אבהע"ז סי' לט) שכתב, ויתר על מומין הפוסלין בכהנים כגון זיעה וכו', וכתב הבית יוסף (שם ד"ה אבל קדשה) שלשון כגון שנקט הטור לאו דוקא, וצריך למוחקו כיון שאין מומין באשה אלא אלו לא שייך לומר כגון. ואם כן מבואר בדבריו שכל מומין שאינם פוסלים בכהנים אינם מומין לעניין קידושין אלא אלו המפורשים בגמ'. ומסיק שם שאין להוסיף על הנוספים שבגמ', וכתב שדוחק לומר שהראנ"ח חולק על זה, אלא שהראנ"ח גם מדבר באופן שיש ריח רע מהחטטין, ולכן זהו בכלל ריח רע המבואר בגמ'.

אולם ביד ימין (סי' יא) כתב, שמה שבני אדם מקפידים הרי זה מום, ומה שמבואר בשו"ע (שם סי' ג) שאם נמצא מום אחר אע"פ שאמר שמקפיד על זה מקודשת, היינו רק כשהוא לבדו מקפיד על מום זה, מפני שאנו אומרים בטלה דעתו, אבל במום שמקפידים אנשים על זה נראה שהוא מום ומבטל הקידושין.

והנה ברב פעלים (ה"א אהע"ז סי' ז) נשאל על ראובן יושב בעיר בצרה עשה שליח לשמעון לקדש לו אשה בעיר בגדאד, וקדש לו לפי ראות עיניו, ואח"כ כשבא ראובן לבגדאד לישא אותה ראה בה מום בעיניו, והוא מה שקורין בערבי חול"ה, והיא יפה מאד ורק דבר זה נמצא בה, וטוען שהוא עשאו שליח לשמעון לקדש לו אשה שאין בה מום, והרי זו בעלת מום ומקחו מקח טעות, ולשאול הגיעו אם זה חשוב מום גמור מאחר שהיא יכולה לראות ככל אדם, ואין לה הפרש בחוש הריאות, גם אין בעיניה לא לובן ולא שום דבר, כי אם רק העפעפיים אינם נראין ביושר כשתפתח עיניה.

וכתב הרב פעלים שאלה כזאת מצאתי בספר בגדי ישע למהר"י עטיה ז"ל, שכתב שנשאל שאלה כזאת מן הרב הגדול מהר"י אבו אלעאפיה ז"ל, כשהלך לעיר טבריה תוב"ב, והשיב לו בעל פה שיש לפשוט זאת מהמשנה בכתובות (עב:): שכתוב שם, כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים, וראינו להרמב"ם ז"ל לענין כהנים בעלי מום (ביאת מקדש פ"ז ה"ה), שמנה מומין שבעין שמונה הם, ונידון זה לא דומה לאחד מהם כלל, וכיון שאינו פוסל בכהנים אינו פוסל גם בנשים, ואמר לו הרב מהר"א שגם הוא טרח למצוא גילוי לזה ולא מצא אלא מאכא.

אך כתב ואני אומר שאין מאכא הוכחה, שאע"ג שהמחבר ז"ל כתב נמצא בה מום אחד חוץ מאותם המומין, אע"פ שאמר מקפיד אני גם על זה הרי זה מקודשת ע"ש, ואין מתחשבים באמירתו, מכל מקום מצינו שמודה מן ז"ל כל

שכל הד' חילוקי כפרה הם רק בתשובה מיראה, אבל בתשובה מאהבה שזדונות נעשים לו זכויות, בתשובה לבד הם מתכפרים. ולפי זה כתב שבאמת צדיק גמור נחשב רק כשמתכפר ונמחק רושם החטא לגמרי, ולכן בסוגיין היא ספק מקודשת כיון שחוששים שמה עשה תשובה מאהבה, ובוזה אין צריך כפרה יותר.

ובאגרא דכלה (פרשת משפטים) כתב לתמוה כיצד מועלת תשובה לבדה, והלא ישנם ארבעה חילוקי כפרה, וכתב, העצה היעוצה לזה מבואר בזהר הק' פרשת במדבר (ח"ג קכא). שאם מוסר האדם את נפשו באמיתית הקבלה בלב בשעת קריאת שמע, איתחשיב ליה כאילו מסר את עצמו בפועל למיתה על קדושת השם, ומתכפר לו אפילו אותן העונות שאין להם כפרה אלא במיתה, ומכל שכן שמתכפרין על ידי יום הכיפורים ויסורין.

ובדובב מישרים (ה"א סי' כב) הביא לבאר, שכיון שיש שלושה אנשים שהקב"ה מוחל להם עוונותיהם ואחד מהם הוא חתן ביום חופתו, אם כן כיון שאם הרהר תשובה והיא מקודשת חטאיו מתכפרים לו, ממילא מקודשת לו מיד שקידושיו וכפרתו באים כאחד.

מומים שדרך בני אדם להקפיד עליהם ואינם מבוארים בגמרא

במשנה. על מנת שאין עליה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת, כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה, שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים. (קידושין ג, א).

בהראנ"ח (סי' קב) כתב לדון לגבי אשה שיש לה חטטין [פצעים] בראשה. ואחר שהביא שהרבה מומין נחשבים למומין באשה אע"פ שאינם פוסלים בכהנים כמו זיעה וכו' המנויים בגמ', הוסיף, ויותר מהמה כל שהן מומין שיש בהן קפידא, הרי הם מומין לענין תנאי זה ואינה מקודשת אם התנו ביניהם, ע"מ שאין בה מומין.

תשובה בהרהור לבד

בגמ': על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה בדעתו (קידושין מט, ב).

בסוגיין, על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה בדעתו. המנחת חינוך (מצוה ססד אות א) דן אם מועלת תשובה בלב בלא וידוי דברים, והביא להוכיח מסוגיין שתשובה בלב מועלת, שהרי נקרא צדיק גמור גם בלא וידוי, רק בהרהור בלב.

אך דחה שיש לומר שבאמת תשובה בהרהור לבד אינה מכפרת עד שיתודה בפיו, אך בכל זאת נקרא צדיק כיון ששם צדיק ורשע אינם תלויים בכפרה כלל, אלא כל מי ששב ומתחרט נקרא צדיק.

כיוצא בזה כתב גם המב"ט (קריית ספר תשובה פ"א, בית אלוקים שער התשובה פ"ב), ועיי"ש שהאריך שעיקר התשובה היא החריטה במחשבה וזהו לשון תשובה.

אולם הגר"פ פערלא (ביאורו על הרס"ג ח"ג קפח א) כתב, שלשיתות שבגזילה אינה מקודשת עד שישביב את הגזילה (עיין לקמן נב.), הוא הדין כאן לדעות שוידוי דאורייתא, אינה מקודשת עד שיתודה כדן, כיון שאינה רוצה להתקדש לו עד שיתכפרו לו חטאיו.

באור זרוע (א"ח סי' קיב) כתב, אחד חייבי לאוין ועשה ואחד חייבי כריתות ומיתות בית דין וכו', מיד כשהרהר תשובה הרי הוא כצדיק גמור וכו', אלא שצריך לצער עצמו ולסגף וכו' להתכפר לו מה שכבר עשה, וראיה לדבר שאמר (בסוגיין) על מנת שאני צדיק גמור וכו', ואע"פ שיודעים אנו בו שהוא רשע גמור, אפילו הכי אם הרהר תשובה מקודשת והרי הוא צדיק גמור אע"פ שלא עשה שום דין.

וסיים הא למדת שהדין שעושיין בעלי תשובה אינו אלא לבטל מעליהם הפורענות שכבר נגזר עליהם למפרע, אבל מכאן ולהבא רק שיהרהר תשובה ויתודה, מיד הקב"ה נושא לו פנים וכו'. ובהמשך דבריו כתב אם כך כשהוא מתוודה אע"פ שלא עשה שום דין אפילו הכי הקב"ה נותן לו שלום וכו'. ומבואר מדבריו שעל אף שלענין קידושין ולהיקרא צדיק מועיל בזה שחזר בו ממעשיו, אבל אין זה נקרא תשובה לכפר לו על עוונותיו שעבר עד שיתודה ויצער עצמו וכו'.

ועיין בשו"ת מהרשד"ם (אהע"ז סי') שבאמת בהרהור תשובה לחוד אין מתכפר לאדם, והוא עדיין פסול לעדות אם נפסל על ידי עבירה, ודוקא במקדש על מנת שאני צדיק היא מקודשת, כיון שבתנאי שהתנו התכוונה האשה שעל ידי הרהור לבד הרי הוא צדיק, ולגבה מספיק בזה שהרהר בתשובה.

ובכלי חמדה (פרשת נשא סק"א) כתב לחדש,

פניני הלכה מתוך תלמוד בבלי
המבואר מתיבתא על סדר הדף
היומי שילמד השבוע

פניני הדף היומי

היכן שנראה שהוא מום גדול גבי אשה, אע"ג שלא נזכר בכהנים ולא שייך בהם נחשב למום. והביא ראה לזה עיי"ש.

עוד הביא דברי החוות יאיר (סי' רכ) מעשה שנודע לבחור שיש לכלתו מום, והוא שעיניה סגורות מאד באופן שאם תרצה לראות פני אדם או מה שכנגדה תוכרח לפתוח עיניה בכה, ומכל מקום אינם פתוחות לגמרי, ואני ראיתי נער וב' אחיותיו, אחת נשואה ואחת בתולה שהיו כך, שאע"פ שלא מצינו זה מום בכהנים, מ"מ יצא החתן לחפשי חנם מן בית דין, משום כי בין בני אדם הוא מום גדול ושינוי רב, ע"כ.

והוכיח מזה שאף מום שלא נזכר אצל הכהנים, מאחר שבין בני אדם הוא מום גדול יצא החתן זכאי בטענתו וחשבו הבית דין לזה מום, ולכן גם מום זה שקורין בלשון ערבי חוול"א הוא נחשב מום אצל בני אדם ומקפידים על זה, ולא גרע מן מום שבנידון החו"י הנ"ל, ואדרבה שם אין ניכר בה שינוי אלא בעת שצריכה לראות איזה דבר שכנגדה, אבל מום שקורין חוול"א נראה בה תדיר, ולא עוד אלא שמקפידים על זה יותר כי על הרוב הבנים אשר תוליד האשה יהיה בהם או במקצתם מום זה של חוול"א כנודע זה פה עירנו, משא"כ מום של גידון הגאון ז"ל הנזכר אין זה נמשך לדורות הבאים.

עוד הביא לספר נדיב לב (ח"ב אהע"ז ס"ט) שהביא שם תשובה מספר יד ימין, במום שהיו שתי אצבעותיה של הכלה האחרונות מידה שהם הזרת והקמיצה עקומות וכפופות על כף היד, וכשהיא רוצה לפשוט אצבעותיה מתעקם בוהן היד, באופן כי שתי אצבעותיה תמיד כפופות לתוך כף היד שזה בא לה מחוליי אבעבועות, ואף שלענין מלאכה לא איכפת לה, והיא עושה מלאכה בידה וגם לשה ואופה בידה כאחת הבריות, מיהו לעיני בני אדם ניכר המום וקפדי בו אינשי.

והבחור המשוך הנזכר ממאן לקחת את משודכתו, ובאמת לא נודע לו מזה המום עד עכשיו, והשיב הרב בעל יד ימין, שמצד הדין יש לו להנזכר במה לסמוך, ואף שיש לדחות שהרי הרמב"ם ז"ל כשמנה המומין לא מנה מום כזה בידיים, והרי מן הבית יוסף פסק שאם נמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין, אע"פ שאמר מקפיד אני על זה הרי זו מקודשת, יש לומר שהיינו דוקא כשהוא לבדו מקפיד שבטלה דעתו, אבל כשהוא מום שקפדי בו אינשי נראה שהרי זה מום.

והוסיף הרב פעלים שנידון דידן גרע יותר, מפני שעל הרוב יתהווה מום זה של חוול"א שבאשה, בילדים שתלד ג"כ, ואם תביא בנות שיש להם מום זה הרי כאן הפסד מומן לבעל, מצד הנדוניה שצריך לבזוז הרבה כדי שישאו אותן, וא"כ ודאי שיכול החתן לטעון מקח טעות.

ומסיק שם למעשה שהחתן יוכל למאן שלא יקחנה, אבל ודאי צריכה גט ממנו מספק, ורק לא נוכל להכריחו לישאנה אלא פוטרה בגט ואינו מתחייב לתת לה כלום. וכעין זה מבואר בשו"ת

שמהתוס' רואים שעל הטעם של שארית ישראל לא יעשו עולה יש לסמוך יותר מהטעם של לא יעשה כן במקומו, ולכן אם הצעירה השתדכה כבר, ובפרט אם הבכירה כבר מבוגרת מותרת הצעירה לינשא לפני הבכירה.

כיוצא בזה מבואר בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' קב) שאין להתבטל ממצוות פריה ורביה זמן רב, משום זה.

יש שכתבו שדין זה, הוא דין על האב שלא ישיא את הצעיר לפני הגדול ממנו, אך אינו דין על החתן עצמו, (ותולדות יעקב עמוד שכא בשם הקהילות יעקב). וכך מבואר בשו"ת בית יחזקאל (סי' ס) שכתב שאם האב נותן נדוניה לבנותיו, בודאי אין נכון להשיא בתו הצעירה לפני הבכירה, אבל אם אין האב נותן משלו מאומה, אין חשש אם בא אחד ומקדש את הצעירה לפני הבכירה.

אך בילקוט אברהם (ליפשיץ, אות פא על יו"ד סי' רמד) כתב להיפך, שדין זה אינו אלא כשהבנות עושים את הנישואין לעצמם, שאז אסור לצעירה להקדים לפני הבכירה, אך אם הקרובים דואגים עבורם להוצאות הנישואין, לא נאמר דין זה.

בשו"ת אגרות משה (אבהע"ז ח"ב סי' א) כתב מהלך חדש באיסור זה, ולביאורו אף לכתחילה יכול אה צעיר לישא אשה לפני אחיו הגדול, שהרי הוא מחוייב לישא אשה, ואיך שייך שלא יקיים חיובו מחמת שגם אחיו הגדול לא מקיים את חיובו, ואף שמה שאינו מקיים הוא מצד האונס שלא נודמנה ההוגנת לו מ"מ לא שייך שלכן יתבטל גם הצעיר ממצוותו זמן בלתי ידוע, וכל האיסור שהובא בפוסקים אינו אלא באופן שעומדים שני האחים לעשות נישואין שכבר נשתדכו שניהם, והנידון הוא רק לענין כבוד איזה נישואין יעשו תחלה, שבזה כתבו הפוסקים שיעשו נישואי הגדול תחלה, אף שהקטן גדול בחכמה, אבל אם הגדול אין לו עדיין אשה לישאנה אף שהגדול הוא גם ת"ח גדול ממנו, אין צריך לחכות עד שישגיג הגדול אשה, שאף איש

בשמים ראש (סי' שנוז) שכל מקום שהדעת נוטה בו אע"פ שאם קדשה כבר לא היה מום זה מבטל הקידושין, אין כופין אותו לקיים תנאי השידוכין.

נשואי צעירה לפני המבוגרת ממנה

בגמ': תא שמע מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש נותן גט לזו וגט לזו (קידושין נא, ב).

בשו"ע (יו"ד סי' רמד ס"ח) כתב המחבר, במסיבה של משה או של נישואים הולכים אחר הזקנה להושיבו בראש.

בביאור דברי המחבר כתב הש"ך (ס"ק יג) בשם הב"ח שאם יעשו נישואין לאחים או לאחיות, אע"ג שאחד גדול מחבירו בחכמה, לא יקדימו לעשות נישואים לקטן בשנים מפני שהוא גדול בחכמה אלא יקדימו לעשות נישואים לגדול בשנים.

יסוד דין זה מבואר בתוס' בסוגיין (לקמן נב. ד"ה והלכתא) שכתב שדרך ארץ שלא תקדים הקטנה להשתדך ולהינשא לפני אחותה הגדולה ממנה בשנים, וכמו שנאמר (בראשית כט כו) 'לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה'. וכך מבואר גם ברשב"ם (ב"ב קכ). שביאר שלפיכך נישאו בנות צלפחד לפי סדר גדלותן בשנים.

ובאגרות סופרים (סי' כט) הובא מכתב מהחת"ס על הצעה לשידוך לבתו הצעירה לפני אחיה, וכתב, והיות קשה מאד לעבור על דבר מפורש בתורה בפרש"י, להורות נתן קיום וחזוק למנהג שקודם מתן תורה, שלא לתת הצעירה לפני הבכירה, וגם סיפר לי מו"ר גאון ישראל מו"ה נתן אדלר זצ"ל מעשה שהיה אצלו ונכשל, על כן אין דעתי לעבור ע"ד תורה מפני שיחת נשים.

אמנם בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' קלו) כתב, שאיסור זה הוא רק בכלל נימוס ודרך ארץ, והגם שבשו"ע הובא דבר זה מ"מ אינו דין גמור, ולפ"ז כתב שבשעת הדחק מותר לעשות כן, וכתב

אם המשאיל יודע שהוא שואל לקדש בו את האשה, וכל שכן באב העושה טבעת קידושין לבנו שהיא אחת ממצוות הבן על האב, ואף אם לכתחילה היה ראוי לעשות באופן המועיל לכולי עלמא כדי לצאת ידי חובת כל הדעות, מכל מקום קשה וזר הדבר להוציא לעז על הראשונים שלא נהגו כן, ומפני שמן הדין היא מקודשת גמורה כיון שהיא ברצון האב ובפניו.

וכתב עוד ומה שכתב השומר אמת שהוא התחיל ליזהר בזה מיום שראה מש"כ בספר נשמת כל חי הנ"ל, הרי הרב עצמו בספרו חיים ושלום ביאר שאין לחוש לזה אף לכתחילה.

האם ראוי לחטוף שיריים

בגמ': והתניא הצנועים מושכין את ידיהם (קידושין נג, א).

כתב המגן אברהם (ס' נג ס"ק כו) בשם הדרכי משה שאין להתקוטט בעבור שום מצוה שהרי שנינו הצנועים מושכים את ידיהם מלחם הפנים. בערוך השולחן (שם סכ"ב) כתב אסור לאדם להתפלל בלא רצון הצבור וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלמות אין עונין אמן אחר ברכתיו, אם יש בו יראת שמים יברח מהעמוד אם רואה אפילו רק יחידים שאין רוצים בו.

וכל מצוה שהיא במחלוקת אינה מצוה ולא יתקוטט לעשות מצוה שאינה מוטלת עליו שהרי אכילת קדשים בודאי מצוה גדולה היא ומ"מ שנינו בלחם הפנים שהצנועים מושכים את ידיהם מהחלוקה אם מתקוטטים בעד זה כדאייתא ביזמא (לט.) ועל זה אמרו (מועד קטן ה.) כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישע אלקים.

אך במחצית השקל (שם) העיר על לימודו של המג"א מסוגין שהרי בלחם הפנים בין כה לא הגיע לכל אחד כשיעור, ורק אכלו חצי שיעור, ויתכן שלכן לא התקוטטו בעבור זה שלא היה זה אלא קצת מצוה, אולם מנא לן שאין להתקוטט גם עבור מצוה שלימה. ובשול"ת חתם סופר (אור"ח ס' קמ) גם הניח ראייתו של המג"א בצ"ע.

בשול"ת מחנה חיים (ח"ג אור"ח ס' יט) דן על אדם שמתנהג להדליק בכל שבת נר אחד גדול, ובא אליו שכנו ומבקש ממנו שיתן לו חצי מהנר שבידו, אם עליו להיבטל מקיום הידור מצוה שמדליק בנר גדול, עבור חבירו שיוכל גם לקיים המצוה, והאריך לדון בזה מדברי המג"א, ולמעשה פסק שכוין שהוא יכול לקיים המצוה גם בחצי נר, צריך ליתן לחבירו חצי נר השני כדי שגם הוא יוכל לקיים המצוה, עיי"ש.

עוד דן (ח"ב אור"ח ס' לה) על מי שהחזיק במצוות ידועות כמה שנים לקרוא בתורה בר"ה ויוהכ"פ, וכעת בא איש אחד שרוצה לקרוא במקומו, וכתב שבמקום שיש חזקה יש להתקוטט על קיום מצוה, שאין זה דומה לכהנים שלא היה יתרון לאחד על אחיו.

והנה בשערים המצויינים בהלכה (ס' מב

בטבעת שלו ובמעות שנתן לו אביו והוא סמוך על שולחן אביו, כתב שאף שלכאורה היה מקום לפקפק בזה לפי מש"כ בספרו נשמת כל חי הנ"ל, שנחלקו הפוסקים אם בן הסמוך על שולחן אביו אינו זוכה במתנה שנתן לו אביו, מכל מקום נראה שלענין קידושין שהרגילות היא בכל העולם שהאב משיא אשה לבנו, והוא בכלל חיוב המצווה שהייב האב להשיא אשה לבנו כמבואר לעיל (כט.), והדין של להשיא אשה הוא על ידי הוצאה מממונו כמו שכתבו כמה פוסקים, ואם כן כסף הקידושין גם הוא בכלל המצוה של הוצאה, והרי הוא העיקרי שבכולם שבזה הוא מקיים 'כי יקח איש אשה' שהרי אין קיחה אלא בכסף כמובא לעיל (ד:) וכיון שיש בזה דבר מצוה, לכולי עלמא זוכה הבן במתנה שנתן לו אביו.

עוד כתב שנראה שאין פקפק בזה לכל הדעות כיון שהאב נתן טבעת לבנו כדי לקדש בו אשה, הרי גילה דעתו שרוצה שהבן יתן מממונו לאשה כדי שתתקדש לו, ובאופן זה שהיה על פי דעתו וברשותו ודאי שאינו יכול להוציא מיד המקבל אחר שכבר זכה.

בסוף דבריו הביא מהה"מ מינץ (ס' קט) שכתב, וטבעת הקידושין צריך להיזהר מאוד שיהיה של החתן וכו', ואם החתן נער ואביו שם בשעת הברכה צריך לשאול לאביו אם נתן הטבעת לבנו במתנה גמורה.

גם בספר תעלומות לב (ח"ג קונטרס הליקוטים ס' ג) הביא, שראה לרב אחד שהיה נזהר מאוד שיזכה האב את טבעת הקידושין לבנו על ידי אחר משום שהוא סמוך על שולחנו, ושהיה הדבר זר בעיניו שלא ראה בירושלים ולא בשאר קהילות שעבר בהם שיהיו נזהרים בזה.

וכתב שטעמם ונימוקם [של אלו שלא מצריכים שיזכה האב] עמם, כי האב שעשה כל הוצאות החופה וגם הטבעת שיקדש בה בנו את ארוסתו אין ראוי לחוש לזה, ובודאי מזכה לו ואפילו בשואל מאחרים פסק השו"ע שתופסים הקידושין

פשוט אין לו לבטל מצוותו בשביל ת"ח, וגם כבוד לא שייך אלא בקדימה כשיכולים שניהם לעשות אז צריך ליתן קדימה וכבוד לגדול ממנו, ולא כשאחד מהן אינו יכול לקיים כעת את המצווה.

כיוצא בזה בשול"ת דברי יציב (אבה"ע ס' ט) ביאר דברי השו"ע (שם) שמהלשון ובמסיבה של משתה או של נישואין הולכים אחר הזקנה להושיבו בראש, משמע שהנישואין הולך על המסיבה, ומשמע ששניהם נישאים ביום אחד ועושה מסיבות נישואים נפרדות, אז צריך להקדים המסיבה של הגדול לפני הקטן, אולם אין הכוונה שבשידוכים צריך להקדים את הגדול.

יש לציין מה שכתבו הפוסקים שמחילת הבכירה מועלת ומתירה להשיא הצעירה לפני, (עיין שול"ת אבני הפזן ס' כה, ועוד). וכמוכן שיש להיזהר שההסכמה תהא אמיתית ולא רק משפה ולחוז, כמסופר שהרב מפונוביז שאל את בעל הדברי יואל מדוע קי"ל כדעת לבן שלא לישא הצעירה לפני הבכירה, ולא כדעת יעקב שרצה לישא את רחל לפני לאה. ותידין לו בעל הדברי יואל (ה"ד בספר ברך משה פרשת משפטים אות ו) שטעם הדבר שאין לשאת הצעירה לפני הבכירה, היא כדי שלא לצערה, ולכן אם היא מסכמת ומוחלת, שפיר דמי. וגם יעקב אבינו סבר כן, ובודאי ביקש לשאת את רחל רק בהסכמתה ומחילתה של לאה. אולם על זה אמר לו לבן, לא יעשה 'כך' במקומי, על דרך (במדבר כז ז) 'כך' בנות צלפחד דוברות, שפירושו ענין אמת, כלומר שבמקום הזה הוא מקור השקר והמרמה ואין במקומי ענין אמת כלל, ואף שהבכירה מסכמת בפיה, אי אפשר לסמוך על זה כי פיהם דיבר שוא, ולכן אין לשאת הצעירה לפני הבכירה.

ועיין בשול"ת בית דוד (לייטער, סי ז), בשול"ת אפרקסתא דעניא (אבה"ע ס' רסו) מה שכתבו בעניין זה, ובקובץ אגרות (ח"א ס' קסו).

קדושין בטבעת ששייכת לאבי החתן

בגמ': ושמע מינה קידשה בגזל אינה מקודשת וכו'. (קידושין נב, א).

בספר השומר אמת (ס' לד אות כז, דיני חופה) הביא מספר נשמת כל חי (ח"ב ס' מד), שנחלקו הפוסקים בבן הסמוך על שולחן אביו שנתן לו אביו מתנה אם זוכה בו, או לא כיון שהוא סמוך על שולחנו, אך כתב שאם זיכה לו על ידי אחר לכולי עלמא מועיל. וכן כתב שם בנשמת כל חי (ס' יז, וח"א אור"ח ס' טו), שלפעמים אנו רואים שמקדשים בטבעת שהיא של האב, או אפילו שלו והוא סמוך על שולחן אביו, ונמצא מקדש בדבר שאינו שלו, לכן צריך שיתן לו האב הטבעת מתנה ע"י אחר כדי לצאת ידי חובת הפוסקים הנ"ל.

אולם בעל נשמת כל חי עצמו בספרו חיים ושלום (ח"א ס' כב דף מט ג) בנידון שקידשה

סק"ב) כתב לבאר את המנהג לאכול שיריים של צדיק, והוסיף וכתב, יש לי להעיר בענין חטיפת השיריים שנוהגים החסידים שלכאורה יקשה מגמרא בחילוק לחם הפנים שהצנועים היו מושכים ידיהם והגרננין חוטפין, [ואכן ר' שלמה לייב מלנצ'נה סירב לחטוף שיריים, אלא אכלם רק אם ניתנו לידיו, ואמר האם זה יותר טוב מלחם הפנים שבבית המקדש שהצנועים היו מושכים את ידיהם, (ספר זכותא דאברהם עמוד קנד)].

וכתב לתרץ עפ"י מה שכתב בתשובת מהר"י ברונא (ס' קסא) שאין כופים את הכהן לקבל מתנות כהונה משום שנאמר 'למשחה בהם' והיינו דרך מלכות וגדולה, ולכן בלחם הפנים לא היו חוטפים והצנועין מושכין ידיהם. משא"כ בשיריים של סעודת צדיקים שאין בזה עניין של 'למשחה' – דרך גדולה ומלכות.

בדרך אחרת כתב לבאר עפ"י מה שאמר אביי (חולין קלג.) שבתחילה נהג לחטוף את מתנות הכהונה משום חיבוב מצוה.

ובקובץ שפתי צדיקים (א עמוד יג) כתבו בשם ר' יעקב ישראל מטשערקאס ז"ל, שענין אכילת שיריים מצדיקים הוא תיקון לחטא דור המבול, שכל חטאם היה בגזל ובחטיפה, כמבוא בתרגום (בראשית ו יג), וזה הוא הענין שחוטפים השיריים, לתקן בחטיפה זו, את חטא דור המבול.

נתיצת אבן מהכותל המערבי

בגמ': דתנן חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה וכו' (קידושין נד, א).

בספרי דרשו על הפסוק 'לא תעשון כן לה' אלקיכם' אזהרה לנותן אבן ממזבח ומקדש ועזרה. ובבית יוסף (יו"ד ס' רעו ד"ה יש בו) כתב בשם הר"י אסקנדרני ז"ל שהנותן אבן מהמזבח לא מיחייב אלא בעושה דרך השחתה, אבל אם נפגמה שצריך לתקן אחרת במקומה שרי, שכן מצינו בני חשמונאי שנתצו מזבח שבנה עזרא מפני שטימאוהו יונים, כדאיתא ביומא. והדין כן מפני שא"א לנו בלא מזבח, וגם א"א לנו לבנות מזבח במקום אחר במקדש, שמקום המזבח מכון ביותר.

אך בשו"ת חתם סופר (יו"ד ס' רסד ד"ה ואמרת) הקשה עליו ממה שאמרו בעבודה זרה (גב:) שמזבח ששקצו אנשי יון היה חולין גמור, כמבואר בפסוק 'ובאו בה פריצים וחללוהו', והיינו שמכיון שבאו בה פריצים נתחללה, וכמו שפירש המפרש (שם) 'מכיון שנכנסו נכרים להיכל יצאו כליו לחולין'. וא"כ לא היה בו משום איסור נתיצה. וכן צריכים לומר במ"ש רש"י במגילה (כט. ד"ה דשף ויתבי) 'ובנאוהו יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהם בגלותן, לקיים מ"ש כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו', וקשה מי התיר להוריד מקדושת בית המקדש לבית הכנסת, אלא על כרחך שכיון שבאו בה פריצים נתחללו. [אמנם האגרות משה (יו"ד ח"ד ס' סג) כתב שלא הביאו

וביאר (שם אות יב) שאי אפשר לומר שבאו פריצים וחללוהו ובטל קדושתו, לפי שהכותל עצמו לא נתחלל, וביחוד שיש שבועה שדרשו מקרא שהכותל לא יחרב, והוא לא נמסר לפריצים להחרב. וביותר נראה שרק מה שהם לקחו לעצמם נתחלל, אבל אפילו הכלים שנבוכנצר הוריד לבבל, ולא לקחם לעצמו לא נתחללו.

ומלבד זאת יש איסור על הדברים שיצאו לחולין, שאינו כבוד של הקב"ה, שדבר שנשתמש בו גבוה, ישתמש בו הדיוט. ואפילו אם אותו אדם שלוקח את אבני הכותל אינו משתמש בהם, אלא רק מניחם בביתו, מה שהוא מתפאר שיש לו אבני הכותל, ואילו לאחרים אין, הן מפני שלא היה להם היכולת לקחת, והן מפני שלא היה להם דעת לקחת, הוא גופא שימוש באבנים, ואסור.

ועוד כתב (שם אות יג) שיש עוד לאו של לא תעשון כן לה', והוא לאו אפילו על בית מקדש מעט, ועאכ"כ על הכותל המערבי, מלבד מה שהוא גם מקום תפילה. וסיים ואחר שגמרת מעניני הלכה בקדושת הכותל, אוסיף שהוא פלא בעיני על שלא געד כתר"ה בשואל, כי הרי אין דבר רע יותר מזה אף בלא עניני האיסור. וכי הוא רק איש אחד בעולם, והרי יש כמה מיליאנים אנשים בעולם שהיו רוצים בזה, ואף לשלם על זה הרבה כסף. והרי יש אנשים שמשלמים בעד מטבע פענא אחת ישנה, כמה אלפים, וכ"ש בעד דבר שהוא יותר מאלפיים וג' מאות שנה, ובפרט שהוא דבר שבקדושה. וא"כ לא יספיק כל הכותל לחלק אפילו לחתיכות קטנות שבקטנות, ויחריבו גם את הכותל שהשאיר השי"ת לזכרון, ומשאר טעמים הכמוסים להשי"ת, עד שלשון מדרש רבה שמות הוא שנשבע הקב"ה שלא יחרב לעולם. ואיך עלה על דעתו של אדם שומר תורה ומצות שיהיה לו עוד מצוה בזה, בעוד שאיכא איסורים חמורים כאלו של איסור מעילה ואיסור נתיצה, ולבד האיסור, הוא עול גדול מאד על עצם המחשבה.

מאבני בית המקדש, אלא מאבני ארץ ישראל]. והוסיף החת"ס שכל זה אמור לאו דוקא באבני מזבח אלא כל דבר המקדש כמבואר בגמרא (מכות כב.) בשורף עצי הקדש לוקה משום לא תעשון כן, וכן הדין בחומת ירושלים ומגדלותיה שנבנו משירי הלשכה כמבואר בשקלים (פ"ד) וא"כ יש בהם קדושה. וכן משמע להדיא ברא"ש (בסוגין) שכתב 'כהיכל כירושלים קסבר חומת העיר ומגדלותיה משירי הלשכה אתו'. וכ"כ הרע"ב (פ"א מ"ג). וא"כ הפורץ מהם דבר עובר על לאו זהו. ומ"מ סיים החת"ס שמצינו בנחמיה (ב יג) שהיה שובר בשערי ירושלים הנשוארים מבית ראשון על מנת לבנות חדשים, והרי מבואר לכאורה היתר נתיצה ע"מ לתקן. וביאר החתם סופר שכיון שבאו פריצים בבית ראשון נתחלל והותר לנתצו. [אמנם לגורסים שובר בש"ן שמאלית, הכוונה כמ"ש האבן עזרא שהיה מעיין בה במחשבתו, מלשון סברא].

אמנם המשכנות לאביר יעקב (להגהרמ"מ גלבשטיין) האריך שיש בדבר כמה איסורים, שלא גרע מבית הכנסת שאסור לנתצו. וכן הביא העלת תמיד בשם הדרכי תשובה שיש בדבר כמה לאוים, וכן כתב המגדל דוד (קונטרס ד אות יג).

והאגרות משה (יו"ד ח"ד ס' סג) כתב שדעת הרמב"ם (בית הבחירה פ"א ה"ח) הוא שהאיסור להניף כלי ברזל על אבני בית המקדש נוהג גם בחומת הר הבית, ונמצא שאסור להניף כלי ברזל על אבני הכותל. ועוד האריך שם שיש מעילה לדעת הרמב"ם בחומת הר הבית. ונמצא שבכותל מערבי שעליו נאמר במדרש רבה (נשא פרשה יא פייסקא ב) הנה זה עומד אחר כתלנו זה כותל מערבי של ביהמ"ק שאינו חרב לעולם. למה, שהשכינה במערב. ובשיר השירים רבה (פרשה ב פייסקא ט רמז ד) נאמר למה, שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם. וכן איתא במדרש איכה (פרשה א פייסקא לא) דגזרו מן שמיא דלא יחרב לעולם, למה, ששכינה במערב. וא"כ נקרא מקדש ומועלים בו.

הרה"ק רבי ישראל מקאזניץ זי"ע המגיד מקאזניץ, בעל עבודת ישראל י"ד בתשרי תקע"ה

שזה יועיל למכור ספרי אביו זצ"ל, על כן שמע לעצתו וגם הבטיחו שיזכיר את שמו לפני רבו כבקשתו. ואחר איזה ימים בא לקאזניץ והלך אל בית הרב והשתדל שם אצל משמשי הרב שיניחו אותו לכנוס. וכשבא לפניו קירב אותו וישב לפניו, ושאל אותו מה בקשתו. וענה: אני הרב מפדהייץ, בנו של הקצות החושן, והדפסתי ספר 'אבני מילואים', ספר נחמד על שו"ע אהע"ז ממנו זצ"ל, אבל לא אוכל למכרו, ויעצני פלוני בן פלוני ממקום פלוני שאסע אל כבודו לבקש ממנו שיכתוב לי מליצה לאנשי שלומו. ומיד קנה ממנו ספר אחד וכתב לו מליצה טובה. אבל כשהיה כבר רחוק מקאזניץ נזכר שלא הזכיר את אותו האיש לפני הרבי, ונצטער מאד כי מעל בשליחותו, ושב עם עגלה הקטנה ושבורה שלו לקאזניץ, ובא לפני הרבי ואמר כי נשכח ממנו להזכיר את פלוני בן פלוני שייפקד בזש"ק. ואמר לו הרבי כי המלאך הממונה על הדין בגימטריא ע"ה, יאמר לי מעכ"ת איך נרמז דבר זה. והשיב להרבי, שמבואר בגמרא (גדה נז:): דמלאך הממונה על הדין לילה שמו, שנאמר (איוב ג ג) 'זהלילה אמר הורה גבר', ובגימטריא של לילה הוא ע"ה. והשיב הרבי: יפה אמר כבודו אבל הוא במקום חושך, אני אגיד לו ממקום אור ולא חושך: בפרשת לך כתיב, שהמלאך אמר להגד' הנך הרה וילדת בן' הנך בגימ' ע"ה, וכיון שהנך בגימטריא ע"ה, על כן יפקד האיש פב"פ בבן זכר. ונסע משם ומכר אח"כ במחיר טוב כל הספרים, כי כל החסידים קנו הספר בכסף מלא. ואמר הגאון מלבוב לדודי ז"ל: עד כאן סיפר לי הרב ד' דוד מפאדהייץ, ושאלתיו, מה היה עם אותו החסיד, אם פעל ברכת הצדיק או לא, והשיב לי: באותו שנה ילדה לו אשתו בן זכר.

(ספיר ויהלום פר' בראשית תש"פ - להגדה ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

אמר לו הרב מלבוב: אספר לכבודו מעשה אשר יהיה חשוב מאד אצלו: הנה הרב הגאון מוריני דוד מפדהייץ זצ"ל, בן הגאון בעל קצות החושן זצ"ל, סיפר לי, כשהדפיס ספר הנפלא 'אבני מילואים' מאביו הקצות החושן לא היה יכול למכרו, יען שהקצות החושן היה מתנגד לחסידים, וכן היה בנו הרב הנ"ל מתנגד גדול, על כן לא קנו ממנו החסידים את הספר, והיה צר לו מאד על זה ולא ידע עצה בנפשו מה לעשות. ובנסעו עמד להנפש אצל איש אחד תלמיד חכם חסיד, וקירב אותו החסיד מאד, שראה שהוא תלמיד חכם וכן הקצות החושן זצ"ל אשר היה נכבד וחשוב מאד בעיניו, והתנצל הרב מ' דוד לפניו שלא יוכל למכור הספרים של אביו זצ"ל. ואמר לו האיש: איעצך עצה שתסע לקאזניץ אל המגיד הקדוש בעל 'עבודת ישראל', ותבקש ממנו מכתב לאנשי שלומו, והוא יקרב אותך ויכבדך ויקנה ממך הספר ויתן לך כתב ואז תמכור כל הספרים שיש לך כרצונך, כי כל האנשים המסתופפים בצלו ימהרו לקנות הספר מכבודו. אך אחת אבקשך, שתזכיר את שמי לפני מו"ר הרה"ק מקאזניץ כי אנו חשוכי גנים ויברכנו להפקד בזש"ק.

וישמע הרב מפדהייץ לעצתו, אף שהיה קשה לפניו ליסע אל רבי, רבן של חסידים, אבל הבין

הרה"ק רבי ישראל מקאזניץ זי"ע נולד בשנת תצ"ג באפטא, לאביו רבי שבתי. הוא נולד בברכת מרן הבעש"ט זי"ע, ולפי בקשתו נקרא ישראל.

בגיל צעיר נתקבל לתלמיד אצל הג"ר דב בעריש כ"ץ אב"ד אפטא, ונתעלה לגאון אדיר בתוה"ק.

לאחר נישואיו עבר להתגורר בעיר מגורי חותנו - פשיסחא, שם התגורר המגיד הרה"ק רבי אברהם משה מפשיסחא מתלמידי הבעש"ט.

המגיד מקאזניץ דבק בו ולמד ממנו הרבה תורה. כן הסתופף בצל רבותיו הק' המגיד הגדול ממעזריטש, הרבי ר' אלימלך זי"ע, הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג והרה"ק מבארדיטשוב.

בשנת תקכ"ה לערך נתמנה לכהן כמגיד בקאזניץ, ולאחר הסתלקות הרבי ר' אלימלך החל להנהיג עתו בקאזניץ, כשגדולים וטובים מכתתים רגליהם להסתופף בצל קדשו ורבים נושעים מברכות קדשו.

בערב חג הסוכות תקע"ה נסתלק לחיי העוה"ב ומנו"כ בקאזניץ.

השאיר אחריו ברכה ספרי קודש: 'עבודת ישראל' עה"ת, 'אור ישראל' על תיקוני זהר, 'נר ישראל', 'תהילות ישראל' על תהלים, 'גבורות ישראל', 'בית ישראל' על הש"ס ועוד, כן נדפסו בס' 'כתר כהונה' מתשובותיו לבעל ה'הפלאה'.

הסכמת וברכת המגיד הק' לספרו של הקצות החושן

סיפר הרב הגאון המפורסם מו"ה שלמה זלמן עהרענרייך זצוק"ל ה"ד אב"ד שאמלוי שסיפר לו דודו הגאון מו"ה נפתלי הכהן זצ"ל אב"ד מאד, שבעת שהיה בלבוב אצל הגאון המפורסם רבי צבי אורנשטיין אב"ד לבוב והשתעשע עמו, כשרצה ללכת ולוה אותו הגאון ועמדו על הפתח

רבינו נולד בהרימלוב שבגליציה (כיום באוקראינה), לאביו הג"ר רבי אהרן יהודה, דור חמישי לט"ז.

למד אצל מו"ר הגה"ק יעקב ווינדנפלד, בעל "כוכב מיעקב". לאחר שעזב המהרש"ם את העיר יאזלובייץ, התמנה רבינו הגר"מ לרב העיר, וכיהן בה עשרים ושבע שנים. לאחר מלחמת העולם הראשונה התמנה לרבנות בטארנא.

התפרנס בדוחק גדול, אך עובדה זו לא הפריעה

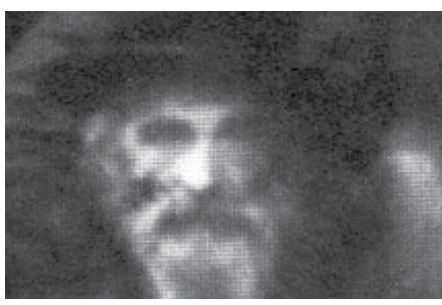

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל אבד"ק טארנא בעל אמרי יושר ט"ו בתשרי תרפ"ו

לשקידתו. מיעט לעסוק בצורכי ציבור וגם דחה הצעות רבנות של ערים גדולות.

היה מרבני גליציה המפורסמים בדורו. היה חסידים של הרה"ק רבי דוד משה מצ'ורטקוב, ובנו הרה"ק רבי ישראל מצ'ורטקוב. אדמו"רים רבים שלחו אליו שאלות הלכתיות.

רבינו נתבקש בישיבה של מעלה בט"ו בתשרי שנת תרפ"ו, בשהותו בסוכה, ונקבר בטארנא.

ה'לא תגורו' של הגר"מ אריק

כשביקר הרה"ק השפע חיים מצאנז קלויזענבורג זצ"ל אצל הגאון מטשעביץ זצ"ל הפליגו שניהם בשיחה ארוכה אודות חסידי קדמאי, ובתוך הדברים סיפר לו הגאון - שהוא ואבותיו מקושרים היו לגזע אדמורי" רוזין וטשארטקב - את סיפור המעשה הבא, שהשפע חיים ז"ע חזר עליו בשנים הבאות כמה פעמים מתוך חביבות יתירה, הסיפור קשור היה בשמו של הגאון המפורסם רבי מאיר אריק זצ"ל בעל אמרי יוסף שרבינו השפע חיים השכים לפתחו בימי נעוריו.

הגר"מ מאיר, עם שאחזתו אחילו בכל עת שזכר מרבו הצדיק מטשארטקב רבי דוד משה ז"ע, הרי כבוא הרגע שראה את עצמו מחויב למלא חובתו חובת רב בישראל לשפוט צדק בין איש לרעהו, או אז נאפד במדת הגבורה.

ומעשה שארע בהיותו יושב על כסא הרבנות בעיירה יאזלוביץ' השוכנת בעיבורה של טשארטקב, שבא לפניו יהודי פשוט מדלת העם,

ביאזלוביץ' כדת, בהבהירו כי המשפט לאלקים, וככל שיפסקו שמה כך יקום, ואם יחייבו אותו ימלא אחרי הפסק.

לקראת שבת הראשונה אחרי הדין תורה, נסע רבי מאיר לטשארטקב להסתופף בצל רבו, וכל אותה שבת היה הרבי הקדוש מראה לו אותות חיבה גלויים שלא כהרגלו, וחלק לו כבוד דרך הפלגה לעיני כל קהל החסידים.

אמרו אז בטשארטקב - הטעים הגאון מטשעביץ - שיש קשר בין המאורעות, אם כדי להפגין ברבים שאין בלבו חלילה שמץ של טרוניא עליו, ואם ביתר עמקות, מפני שניתוספה בלבו חיבה יתירה כלפי רבי מאיר וכח התורה שלו אשר קיים מקרא מלא "לא תגורו מפני איש כי המשפט אלקים הוא!"

כאמור, חיבב רבינו זצ"ל ביותר את הסיפור הנפלא הזה, והיה מזכיר אותו תכופות כדוגמא חיה אשר עלינו ללמוד מארחותיהם של גדולי הדורות הקודמים.

(לפיד האש, ח"ב עמ' תקב)

ואמר שרוצה לקרוא את האדמו"ר מטשארטקב לדין תורה באשר יש לו תביעה כספית נכבדה ממנו, לא היסס רבי מאיר אף לרגע, ואחרי ששמע במה מדובר ומה טיבן של הקובלנא והתביעה, שלח את שמש בית דינו למסור הזמנה בחצר בטשארטקב, כי פלוני תובע לדין תורה את הרבי בכבודו ובעצמו, והבידור יתקיים ב"מותב תלתא" במועד הנקוב בהזמנה.

וכשהגיע שמש ביה"ד דיאזלוביץ' אצל הרבי, כאילו ניטלה הלשון מפיו מרוב פחד ואימה, רק בקושי רב גימגם והפליט קטעי מילים אחדות מענין הזמנה, החסידים והמקורבים שנכחו בשעת מעשה לא הבינו מה מתרחש פה, מה קרה לו לרב מיאזלוביץ', וכי המלך בכלל דנין אותו, ומי הוא אותו אדם שהרהיב להטיל דופי באיש האלקים, כאילו התנהג כלפיו שלא כשורה או גרם לו עוול, אבל הרבי הקדוש שהתייחס להזמנה במלוא הרצינות, היסה אותם, ומינה על אתר איש אמונים לדבר בשמו ונתן בידו יפוי כח לייצג אותו בדין תורה שיערך אצל הרב והדיינים

הרה"ק רבי מרדכי לייפער מנדבורנא זי"ע

ט"ו תשרי תרנ"ה

רעידות אדמה באזור. רבינו התבטא, "נתוודע לאדמה את מי עתידין להטמין בתוכה, והחלה לרעוד מרוב פחד".

ביום כיפורים האחרון, עמד והכריז בפני קהל עם ועדה, "יש לא עלינו גזירה קשה על כלל ישראל, האם אי מי מוכן לקחת זאת עליו, להיות כפרה עבור כלל ישראל". איש לא ענה, כולם נבהלו וניתק הדיבור מפיהם, ארכובותיהם דא לדא נקשן.

רבינו חזר על דבריו שנית, ואחר כך אמר "נר", חזר בשלישית, ולא נענה. אחר כך אמר בזה הלשון, פעם ראשונה, ושחק קמעא, פעם שניה, שוב שחק מעט ואמר, פעם שלישית. אף אחד לא הבין כוונתו, אך ביום א' דסוכות, נוכחו הכל לעדת שהרבי לקח על עצמו להיות כפרה עבור כלל ישראל.

כשאמר "השכיבנו" בליל ראשון של חג הסוכות תרנ"ה, חש בליבו ונפל לאחוריו, הביאוהו למיטתו והרופאים קבעו שזוהי התקפת לב. רבינו צעק בקול שהוא מקבל את יסוריו באהבה, הרבנית מיהרה אל החסידים שיתפללו עבורו, ורבינו אמר שלא יצעקו, כי קולם מבלבל אותו.

הביאו לו שני אתרוגים, נישקם ובכה, ואז שלח לקרוא למשמשו ר' חיים יצחק שיינר לומר לו את צוואתו. משעה אחת עשרה בבוקר לא דיבר, ואחר חצות נסתלק מיד, בלי נסיסה. אוהלו נבנה מעצי סוכתו.

ציונו הקדוש מפורסם לדורות עד עצם היום הזה כמקום פקידה לכל חולה ומר נפש. בשנים

אכל מאכלים שאחרים לא היו מסוגלים לאוכלם, שתה מים בלבד, לפעמים לא נגע במזון כלל, וסעודות כל השבוע הצטברו על שלחנו עד ערב שבת קודש. כמעט שלא ישן. חי בענוה ובצמצום ונהג בפרישות ובנקיות. בעל צדקה גדול, את כספו חילק לעניים, ותושבי עיירתו קיבל ממנו חיים עצים להסקה.

עמל להשריש אמונה בקרב הבאים אליו, נסע למקומות רבים לקרב יהודים, ופיזר הון תועפות למזונותיהם ולכל מחסורם.

בשנה האחרונה טרם הסתלקותו מן העולם, אמר, הלא הקב"ה מקיים כל התורה, איך מקיים השי"ת מצוות אתרוג. אלא השי"ת לוקח אליו את הצדיק הנמשל לאתרוג הדר, ומריח ממנו, אז הוא מקיים מצוות אתרוג. איש מהנוכחים לא הבין למה ירמוז דבריו הקדושים.

מספר חודשים טרם הסתלקותו, אירעו כמה

אורו של הרה"ק רבי מרדכי נולד בשנת תקפ"ה ביום י"ט אייר, בעיר בישטנא בבית אביו, הרה"ק רבי ישכר בער מנדבורנא זי"ע"א.

משנות נעוריו, הצטיין בהתנהגותו, בדרכו הקדושה, בתפילותיו הארוכות ובהתמדתו העצומה בלימוד התורה במסירות נפש ממש תוך שהוא מדיר שינה מעיניו וכל כולו קודש קדשים לה'.

דודו זקנו הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע"א, היה מחבבו ביותר ומראה זאת בכל הזדמנות לעיני כל, מרבה לדבר אודות נשמתו הגבוהה. כאשר פגש באבי רבינו אמר לו, מבקש אני ממך שתשיגה עליו, הוא ממעט באכילה.

נתייתם מאביו בגיל רך, ומאז גדל בבית דודו זקינו הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן, אשר הסמיכו להיות בעל רוח הקודש ופועל ישועות לאלפים, לפי הוראת דודו, נסע בזאת חנוכה תר"ט להרה"ק מרוזין זי"ע שגם הוא סמך ידיו עליו.

כיון שאחיו הגדול הרה"ק רבי אהרן אריה לייב זי"ע"א הנהיג עדתו בנדבורנא, נדד רבי מרדכי בכמה קהילות בגאליציא, עד שהתיישב במאירוש שבוונגריה בשנת תרכ"ה בעיירה בושיטנא.

צדיקי דורו העריכוהו כעובד ה' מופלא, סלל דרך בחסידות משלו אשר רבים לא הבינו, היה למעלה מן הזמן בתפילותיו וגם בסעודותיו. חלונות ביתו אטומים היו בקרשים, ונרות גדולים דלקו בו, כאשר אין היושבים בו יודעים אם יום או לילה עתה.

סעד ליבו פעם ביום, והמעיט באכילתו ביותר,

זיע"א (אורות מרדכי עמוד עג. וראה 'בית אהרן' ליקוטים): שהלימוד קודם התפילה במשך כל ימות השבוע הוא בבחינת גן עדן התחתון, ובשבת קודש הלימוד קודם התפילה הוא בבחינת גן עדן העליון, ולכן הזמן אז יקר מאוד וחבל על כל רגע ורגע שהולך לאיבוד. ותמיד הזהיר על חשיבות הזמן קודם התפילה.

(ספיר ויהלום פר' האיזנו ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

היה מכריז העליות, וכאשר קרא את רבינו לעלות לתורה אמר מקודם 'היאך אקרא אותך לעלות לתורה, אם אקרא לו מורינו לא סגי בכך, ואם אקרא לו מורה מורינו בכ"ז הרי עוד בילדותו, ע"כ קרא 'איש יהודי היה ושמו מרדכי'.

(גל לזענעק)

לימוד קודם התפילה בשבת קודש בחינת גן עדן העליון

מרגלא בפומיה דהרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא

בהן הרסו הערלים את כל הקברים באזורו, ניסו להוציא כמה אבנים מקברו ונענשו על כך, ומאז לא העיזו לגעת בציונו של ולא נגעו אף בקברו. דברי תורתו נאספו בספר 'מאמר מרדכי'.

איך שקראו הרה"מ מפרעמישלאן לעלות לתורה

לפני שנגעשה רבינו בר מצוה עלה לתורה אצל ד"ר ורבו המובהק רביה"ק רבי מאירל פרעמישלאנער ז"ע ומנהג ד"ר היה שהוא בעצמו

הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה זי"ע

בעל תולדות יעקב יוסף

כ"ד בתשרי תקמ"ד

כי עמד הוא לשון עיכוב והמשך זמן, גם שכוונתו לשם שמים לעמוד עמהם כדי שיתחבר עמהם אולי יחזירן למוטב, מ"מ כיון שיש סכנה בדבר... ושוב הזהיר דוד המלך ע"ה ואמר ובמושב לצים לא ישב, שהוא יותר חמור מן חטאים, שהוא בשוגג, או לאיזה תועלת שיש לו, מה שאין כן לצים הם מזידין ללא תועלת, כמ"ש בש"ס (העניית ח א) אומרים לנחש מה הנאה יש לך, ומשיב ומה יתרון לבעלי לשון.

לפי מה ששמענו מאנשי לצון שקבלה בידם ג' העומדים בחבורה וכשפורש א' משלשתן אזי ידברו בו אלו השנים בגנותו, לכן אזהרתן לבל יפרוש אחד מהם עד שיתפרדה החבילה.

והנה אלו יושבי קרנות בפרט בשבת וי"ט שיושבין ושיחו יושבי שער, ושתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ, ואם אחד המיוחד שבעיר או שאר אנשי שלומי אמוני ישראל ההולכין לתומם לבית הכנסת או לבית המדרש לשמוע בלמודים שיעור החכם היושב ודורש בשבת וי"ט, כמאמר תנחומא ויקהל (ילקוט רמז תח) להקהיל קהלות בשבת וי"ט ולדרוש וכו'. והנה מידי עברו לפני אלו יושבי קרנות חושב בלבו אם לא ישב עמהם מעט מזעיר אזי ידברו בגנותו, ומפני כך רוצה לישב עמהם מעט ליתן חלק לס"א ואחר כך ילך לדרכו, וכל זה הוא עצת יצר הרע כאשר יבואר, לכך הזהירו הכתוב ובמושב לצים לא ישב כלל, כי אם ישב עמהם ממה נפשך לא יצא חובתו אף שלא ידבר עמהם, שאם ישב מעט וילך לדרכו אזי גורם להם שידברו בגנותו כשיפרוש מהם כל זמן שלא יפרדו איש מעל אחיו, ואם יתמהמה אזי יתבטל המצוה והעיקר, שעיקר מושב לצים שידברו בגנות אחרים וכוננת עליו, וא"כ כשישמע דברי לצנותם במי שהולך בדרך הישר כמ"ש (תהלים לח, כא) [ישטונני] תחת רדפי טוב, וח"ו פן ימנע מחמת אלו המלעיגים, על כן מתחלה יחדל מלישב במסבתן ואז הוא מאושר בלי סכנה כלל...

תולדות יעקב יוסף - פרשת אמור

מעשי וקפחתי את פרנסתי.

הפסיקו רבי יעקב יוסף באמצע דבריו, ואמר לו מתוך שחוק קל מעורב בקורטוב של תרעומת: יש הבדל רב בין דברי המשנה ובין דברי הקובלנה שלך. המשנה מעמידה את הדאגה בעיקר על 'הרעותי את מעשי' ואילו אתה מדגיש בעיקר 'קפחתי את פרנסתי'.

אנחה עמוקה התפרצה מתוך לבו של מסכן עלוב זה, ולבו הרוך של הבעש"ט הקדוש שעמד מן הצד ושמע את הדברים התכווץ בקרבו. רחמיו נכמרו על אותו עני מדוכא והוא פנה אל רבי יעקב יוסף ואמר: גם יעקב אבינו העמיד דגש חזק על הפרנסה, כשאמר 'אם יהיה אלקים עמדי וגו' ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש והיה ה' לי לאלקים' (בראשית כח, כ). עמך ישראל צריכים פרנסה וצריכים אנו לדרוש בראשונה מאת השם יתברך לתת לכל אדם מ ישראל לחם לאכול ובגד ללבוש, ואחרי כן לדרוש מאת בני ישראל כי ייטיבו את מעשיהם והיה ה' להם לאלקים. והיה אחרי כן החליט רבי יעקב יוסף לנסוע למיזבו.

(ספיר ויהלום פר' תזריע ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

'שמענו מאנשי לצון שקבלה בידם'...

"...זה שאמר דוד המלך ובדרך חטאים לא עמד,

הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה, נצר למקובל האלקי מהר"ש מאוסטרופולי, בעל "הוספות יום טוב" ובעל הספה"ק "יסוד יוסף", נולד בין השנים ת"ל-ת"מ לערך לאביו רבי צבי הכהן. תקופת חייו הראשונה לוטה בערפל, ואך זאת יודעים אנו שהיה גאון עולם, ובתקופה הראשונה כיהן כאב"ד שאריגראד. בהיותו כבן שישים שנה או יותר החל להימשך לחסידות, ע"י הרה"ק רבי יהודה לייב "המוכח" מפולנאה. הוא דבק בבעש"ט והיה מגדולי תלמידיו. אנשי עירו התנגדו לדרכו החדשה וגרשוהו מן הרבנות, והבעש"ט נסע להפיס את דעתו. אח"כ התקבל כאב"ד ראשקוב וגם שם סבל מרדיפות, ועבר לנעמירוב. לאחר הסתלקות ה"מוכח" מפולנאה התקבל כאב"ד פולנאה ועל שמה נקרא. הבעש"ט הק' אמר עליו: כשאעלה לשמים וישאלוני מה פעלתי, אענה: "העמדת את תלמידי יוסלה" לאחר הסתלקות הבעש"ט התמסר להפצת תורתו בכתובים, וספר החסידות הראשון שיצא לאור, הוא ספרו "תולדות יעקב יוסף", עליו התבטאו צדיקי עולם בביטויים נשגבים.

כ"ד בתשרי שנת תקמ"ד עלה הרה"ק מפולנאה בסערה השמימה ונטמן בפולנאה, סמוך לרעו המוכיח זי"ע.

עמך ישראל צריכים פרנסה

הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זיע"א, בעל התולדות יעקב יוסף, בצעירותו היה מתנגד לחסידות, ורבינו אור שבעת הימים רבי ישראל בעל שם טוב זיע"א שם עיניו ברב צעיר זה, כדי להכניסו בבירת החסידות.

מסופר שהבעש"ט הקדוש בעצמו בא פעם לביתו של רבי יעקב יוסף בשעה שרבי יעקב יוסף הטיף דברי מוסר לאחד מבני עדתו, ובבא לשפוך לפניו מרי שיחו על מצב הפרנסה, מתוך צער רב וכאב לב, אמר הלא אל הרב: מורי ורבי, מצבי נורא ואיום. אמנם יודע אני שבודאי עוונתי גרמו לזה וכמו שאמרו במשנה (סוף קידושין) 'הרעותי את

מגלות לגאולה

לחטוב עצים ולסדרם כהוגן. שים לב, חבר ראש קבוצה, שלא יתירשלו העובדים במלאכתם. האחריות מוטלת עליך: אם תגיעו למכסה נמוכה מהקבוע – תשלם ביוקר!

במילים אלו שינה החייל באחת את מעמדו של ישראל יצחק: לא עוד עובד מהשורה, כזה הנתון לפיקוחו ולפיקודו של ראש הקבוצה, כי אם ראש קבוצה בעצמו האחראי על קבוצת עובדים בת עשרים ושמונה איש, הנתונה למרותו ולפיקוחו. מינוי זה הוא שינוי דרסטי והעלאה מבידא עמיקתא לאיגרא רמא, לפי מושגי המחנה. ראש הקבוצה אינו חייב לעבוד בעצמו, את מנות האוכל הוא מקבל כהרגלו, ועל פיו ישק כל דבר.

אלא שמינוי זה היה לצנינים בעיניו של ישראל יצחק. אם שאר העובדים לא הסתירו את קנאתם במינוי הזוהר, שטובות הנאה רבות מצויות בו, הרי שאצלו התקבלה הבשורה ברגשות מעורבים. מחשבות שונות התרוצצו במוחו של ישראל יצחק מני אותו הרגע בו קיבל את הפיקוד על הקבוצה ובמשך כל הדרך המובילה אל היער: "מה אעשה אם יתירשלו בעבודתם? האם ארדה בהם, אצקע עליהם, אכה במגבל שניתן לי, אלשין לפני ראשי המחנה?... חס ושלום! הלוא זו אינה התנהגות של יהודי כשר, ובודאי לא התנהגות ראויה לנער חסידי! הוי, ריבוננו של עולם, הבאת אותי לידי נסיון, בקשתי ממך: אל תביאני לידי בזיון, עזור נא לי שלא אשחית מידותי על ידי שררה זו שאינה לרוחי והגיעה אלי בניגוד לרצוני...".

גם קבוצת העובדים הבחינה בסערת הרגשות של ישראל יצחק. הם אמנם לא ידעו מה עובד עליו ומה הסיבה שבשלה המינוי שלו כראש הקבוצה אינה מוצאת חן בעיניו. אלא שאיש מהם גם לא היה מסוגל להבין לליבו: וכי מה יכולים להבין בפנימיות נפשו של נער חסידי שאינו רוצה לשלוט באחרים ומסרב לפסוע על ראשיהם של אומללים.

עם הגיעם למעמקי היער, אל מקום העבודה, הקיפו בני הקבוצה את ישראל יצחק, מחכים להוראותיו וממתנים לפקודתו. ואילו הוא – שותק כדג, מתחבט באילו מלים עליו לפתוח את דבריו. לפתע נצנץ רעיון במוחו: הוא הושיט את ידו ונטל גרזן מהערמה ובמרץ רב התחיל לעבוד, כאילו הוא אחד העובדים ולא ראש הקבוצה. כאשר העובדים הנתונים למרותו ראו את מעשיו של ראש הקבוצה מיהרו ועשו כמעשיו. כל אחד נטל גם הוא את כלי עבודתו והחל לחטוב בעצים. בכל רחבי היער הזהדו קולות גרזנים ומשורים יחד עם רעש גזעי העצים הקורסים תחתיהם.

במשך כל אותו היום עבד ישראל יצחק כפי שלא עבד מעולם, ובסופו היה תשוש לחלוטין, אך מרוצה מעצמו: הוא שמר על טוהר לבבו ולא רדה באחרים...

***

אם ביום טוב ראשון של סוכות עלתה בידי ישראל יצחק האפשרות שלא לעבוד בחטיבת העצים, הרי שעם הגיע יום שמחת תורה של שנת תש"ב (הוא יום טוב שני של גלויות), חש ישראל יצחק כי אין לו ברירה אחרת והוא יהיה מוכרח לעבוד. הנסיבות של אותו היום

מחנה העבודה בערבות סיביר הקפואה. משאת חייהם של האסירים, אם אפשר היה לקרוא לזה חיים, הייתה לקבל פטור מעבודת הפרך האיומה בה היו מועסקים תמורת מעט לחם ומים. כלל הברזל שבמחנה העבודה היה מזון תמורת עבודה: אם עבדת קבלת אוכל, ואם לא עבדת נאלצת לרעוב.

היו מחנות שבהם לא הייתה קיימת אפשרות לחמוק מעבודה, אפילו תמורת ויתור על המזון. חובת העבודה הייתה מוחלטת, יהיה מה שיהיה. אולם באותו מחנה העבודה שעליו אנו מספרים, יכול היה אדם להתחמק מהעבודה בלי להסתכן בעונש, מלבד זאת שאת מנת האוכל הוא לא היה זכאי לקבל.

אותם מעטים שביקשו לשמור על קדושת השבת והימים טובים והתמודדו עם עבודה שהייתה כרוכה באיסורי תורה, העדיפו להשתמט מהעבודה ולשלם את המחיר הכבד של רעב נורא. לא היה זה רעב שאותו אנו מכירים, איחור של ארוחה בשעה או שעתיים, אלא רעב פנימי ממניעת 'אוכל נפש' בסיסי שסיפק את החיות והחיוניות לגוף השדוף והצמוק.

אחד מאותם מוסרי נפש ומקדשי שביעי היה זקיני הגה"ח רבי ישראל יצחק פומרנץ זצ"ל, בנו של הגאון רבי מנחם בנימין פומרנץ זצ"ל, רבה של דלוגושיודלו שבפולין, שבאותם ימים היה נער חסידי שכבר הספיק להסתופף בצילו של הרה"ק האמרי אמת מגור זיע"א. החינוך התורני המובהק ליראת שמים וליראת חטא, לאהבת תורה ומצוות, שקיבל במשך שנות ילדותו הקצרות, הוכיח את עצמו והנער נשאר בתומתו הרוחנית הזכה והטהורה. באותם ימים קשים של מאורעות המלחמה, כאשר החרב הרצחנית הונפה על בני ישראל באירופה הבווערת, הוא הוגלה על ידי אנשי הק.ג.ב. הרוסי לערבות סיביר.

בכל בוקר של יום השבת היה נותר בצריפו ולא יוצא לעבודה. בסוף היום הוא לא קיבל את מנת המזון היומית, אך ניסה להשביע את רעבונו במזון רוחני. מעלה היה בזכרונותיו ימי קדם בהם היה יושב בסעודת שבת עם הוריו היקרים, שור זמירות שבת ושומע דברי תורה מאביו הגדול. נזכר היה בהדלקת נרות שבת של אמו, בהם שפכה דמעות כמים על צאצאיה שייכלו בדרך הישר.

אילו היו מציעים לכל אחד מדרי המחנה לקבל את מנת האוכל יחד עם האפשרות שלא לעבוד, בוודאי שהיה קופץ על המציאה ולוקח את ההזדמנות הנדירה בשתי ידיים. אך לא כך ישראל יצחק שהצעה מיוחדת כזאת הונחה לפתחו ובעדינות נפשו סירב לה.

***

היה זה השכם בבוקר של אחד מימי העבודה. המוני דרי המחנה כבר עמדו מוכנים ברחבה הגדולה הסמוכה לפתח המחנה, זו המצויה ליד משרדי המחנה. העובדים היו מסודרים לפי קבוצות והמתינו להוראות שיגיעו.

לאחר המתנה מייגעת יצא אחד החיילים מהמשרד, ופנה לישראל יצחק בקריאה קולנית: "הי, אתה שם בצד, שמע טוב את אשר אני אומר לך: קח את הקבוצה הזו וצא ליער ההוא. שם יהיה עליכם

החברים הטובים נפלו זה על צווארו של זה, כשהם ממררים בבכי של שמחה. דקירה הייתה עדיין בלבו של ישראל יצחק, שכן כאב לו להשאיר את ידיו ר' נפתלי במחנה, אך בלבו הוא בטח שעוד יזכו להתראות בארץ הקודש. "יהי רצון שנזכה לראות בביאת גואל צדק במהרה בימינו", ברכו ר' נפתלי וישראל יצחק עונה לעומתו: "אמן וכן יהי רצון"

הקב"ה פדות והצלה. אם אינך יכול לסבול יותר מובטח אתה שישועת ה' תבוא אליך כהרף עין.

והנער הצעיר בשלו, ממשיך: "אין לי כוח יותר! עד עתה עוד יכולתי לסבול איך שהוא. אבל עכשיו אני חש שכבר נגמר כוח הסבל שלי...". ור' נפתלי ממשיך בדברי הפיוס והניחום: הלא תזכור את האמור בפרשת גאולת מצרים, שהיא הפתח והשורש לכל הגאולות העתידות: "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים". ופירשו חכמינו ז"ל: אימתי אוציא ואגאל אתכם מארץ מצרים - כאשר לא תוכלו לסבול יותר את קושי השיעבוד.

כאשר ישראל יצחק חזר לצריף ונשכב על דרגשו, הוא כבר היה רגוע יותר, ואפילו צל צילו של חיוך ריחף על שפתותיו. הוא האמין וציפה לישועה.

***

צלצול הצורמני של פעמון המחנה היה הסימן לכך שיש לצאת מהצריף לעבודה. עם השמע הצלצול הייתה מהומה מתחוללת בצריף. האסירים תוחבים רגליהם לנעליהם המחוררות, רוכסים את מעיליהם המרופטים ונדחקים אל הדלת.

היה זה סמוך ונראה לאותו יום של שמחת תורה, לאחר צלצול הפעמון, בעוד ישראל יצחק מתארגן לצאת לעבודה, והנה לפתע הוא שומע קול קורא: "האם יש כאן אסירים ששם משפחתם מתחיל באות פ'". ישראל יצחק הרים את ראשו לראות מיהו הדובר, והנה זה פקיד המחנה, הממשיך ואומר בקול: "כל אלה ששם משפחתם מתחיל באות פ' נקראים למשרד, לשם שחרורם מהמחנה".

שנים שלשה אסירים רצו מהצריף למשרד המחנה. אולם ישראל יצחק רגליו נשאו אותו לצריפו של ידידו ר' נפתלי, שם הוא קרא בהתרגשות רבה: "ר' נפתלי, נתקיימו דבריך! ישועת ה' באה לנו כהרף עין".

החברים הטובים נפלו זה על צווארו של זה, כשהם ממררים בבכי של שמחה. דקירה הייתה עדיין בלבו של ישראל יצחק, שכן כאב לו להשאיר את ידידו ר' נפתלי במחנה, אך בלבו הוא בטח שעוד יזכו להתראות בארץ הקודש. "יהי רצון שזוכה לראות בביאת גואל צדק במהרה בימינו", ברכו ר' נפתלי וישראל יצחק עונה לעומתו: "אמן וכן יהי רצון".

***

כתב בספה"ק 'תורת אמת' (שמחת תורה תרמ"ח): איתא בסידור הרב הקדוש זצוקלה"ה, שיום שמחת תורה הוא יום השלשה עשר מיום הכפורים, מפני שאז נגמר השפעת ה'ג מכליך דרחמי שהמשיך משה רבינו ע"ה בלוחות שניות על ידי אתערותא דלתתא כנ"ל. והגם שקודם החורבן לא היו רק י"ב ימים עד יום שמיני עצרת, אמנם המגיד מראשית אחרית יתברך היה צפוי לפניו יתברך מה שיהיה באחרית הימים בזמן הגלות שיהיה נגמר השפעת ה'ג מדת הרחמים דייקא ביום ה'ג שיהיה יום אחרון של יום טוב. (מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הביאו את ישראל יצחק להחלטה כואבת: תהא זו סכנת נפשות אם לא אשתתף בעצמי בחטיבת העצים.

גופו של ישראל יצחק אכן הגיף את הגרון שוב ושוב אך נשמתו לא הייתה ביער. חבטות גרזנים וקולות משורים הדהדו באזניו של הנער, ועם כל חבטה הייתה מזהדהת בו השירה: "שישו ושמתו בשמחת תורה כי הוא לנו עוז ואורה... תורת ה' תמימה משיבת נפש...". בדיוק כפי שנשמעה שירת ההקפות אצל הרבי, בבית המדרש הגדול בגורא קאלווריא, או אצל אבא בבית הכנסת בדלוגושיוולו.

בעיני רוחו ראה את היער כולו רוקד בשמחתה של תורה, העצים חוגגים ועולזים, השירה נשמעת בעוז, ורק ידו נותרה מניפה את הגרון...

***

ידיד אמת היה לישראל יצחק במחנה העבודה יהודי חסידי בשם ר' נפתלי דובינסקי, שהגיע מקייב אל המחנה. את ההכרות הראשונה עשו השניים בעמדם בתוך הארוך לחלוקת הלחם בסוף יום העבודה. ישראל יצחק חש בטפיחה קלה על גבו, ומשסובב את ראשו הופתע לראות מולו יהודי מזוקן, כובע מרופט על ראשו, ועל פניו חיוך רחב.

לאחר שמנות הלחם היו בידיהם, פרשו השניים לפינה מרוחקת וישבו לאכול. ר' נפתלי סיפר כי הוא נידון לעשר שנות עבודת פרך כעונש על כך שהעז להטיף מוסר לבן אחותו שהפסיק לשמור שבת ולהניח תפילין. הדבר נודע לשלטונות, ודינו נגזר לעונש חמור זה. עוד סיפר ר' נפתלי: קרן אור יש לי כאן במחנה, שאין אני עובד כאן אלא כחייט, שזו היא עבודה קלה שאינה דורשת הרבה. זכור, סיים ר' נפתלי ואמר: אני גר בצריף מספר 185, ואתה מוזמן תמיד לבוא ולאכול עמי יחד את ארוחת היום.

מני אותו היום והלאה היה ישראל יצחק עושה את דרכו מדי ערב לצריפו של ר' נפתלי. שם, אחר יום עבודה מפרך, היה נוטל את ידיו לסעודה ואוכל יחד עם ר' נפתלי את ארוחתם הדלה, מתבלים את הלחם היבש

בדברי תורה ומטעימים את האוכל בדברי מוסר וחסידות.

לעתים היה ישראל יצחק מצליח להשיג שקית קטנה של קמח, ולמחרת היו ממתינים לו זוג לחמניות טעימות, מעשה ידי ר' נפתלי.

***

באותו יום של שמחת תורה, לעת ערב, כאשר ישראל יצחק הגיע לצריפו של ר' נפתלי, הוא לא יכול היה לעצור בעצמו ומעיניו פרצו דמעות חמות. הוא בכה כילד וכתפיו רעדו בלי מעצורים. "ראה, ר' נפתלי, הבט בי, וכי זו היא שמחת תורה? מעלות השחר עד לצאת הכוכבים, בלי תפילה, בלי שמחה, בלא קידוש ובלא דבר תורה...".

אבל ר' נפתלי ליטף את ראשו של הנער הבוכה וענה גם הוא בשאלה: "האם תדע מתי היא זמנה של הגאולה?" והתשובה היא ברורה, כפי שלימדו אותנו רבותינו: בשיא חשכת הגלות! דווקא כאשר אי אפשר יותר לסבול את צער הגלות - זהו הזמן בו מביא

אור החיים המבואר במתיקות ועריכות טוב התורה

אור החיים המבואר

אור החיים המבואר נבחר בקפדנות מיוחדת על ידי רבני תורה
על פי שאלות רבות מאנשי אגודת ישראל - אור החיים
מאיר את העיניים ומעלה את הרוח

אור החיים המשולב

המגילת לילית מחדש ובענין אור החיים מאיר את העיניים
מאיר את העיניים ומעלה את הרוח
| ירושלים | תשנ"ח | תורת משה למען ישראל

עזרה ואהרן

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

נביאים וכתובים מאירים כבודך

להגדיל תורה ולהאדירה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

פרק א'

עשיית הסוכה

סוכה שאינה ראויה לאכילה או שתיה או שינה

ד. סוכה שאין אפשרות לעשות בה אחד מהדברים החייבים בסוכה, אכילה או שתיה או שינה⁶, וכגון שאינו יכול לישן בה מפני פחד מגנבים או רעש גדול מרשות הרבים וכדומה, הסוכה פסולה [אף לשאר הדברים]⁷. אך אם נמנע לישן בסוכה מחמת דבר שאפשר לסלקו, וכגון בעת החום או הקור, שיכול להכניס מאוורר או שמיכות וכיוצא בזה, הסוכה כשרה, אף כשלא סילק את המפריע⁸.

סוכה ברשות הרבים

ו. הנהגים לעשות סוכה ברשות הרבים, אין למחות בידם. אמנם אין לעשות את הסוכה במקום שמפריע לעוברים ושבים⁹. וכשעשה סוכה במקום כזה, יש חשש 'ספק ברכה לבטלה'¹⁰.

זמן עשיית הסוכה

א. המדקדקים במצוות מתחילים לבנות דבר מה בסוכה מיד במוצאי יום הכיפורים, ולמחרת מתקנים את כולה אם אפשר. דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה¹.

סוכה במקום ריח רע

ב. יש לעשות את הסוכה במקום נקי מריח רע של צואה או אשפה וכיוצא בזה².
ג. כשהסוכה עומדת בסמוך לאשפה או ביהכ"ס, אם הריח בלתי נסבל, הסוכה פסולה³. ואם הריח נסבל, בדיעבד הסוכה כשירה⁴, אמנם אסור לברך שם ולומר שם דבר שבקדושה⁵.

פרק ב'

דפנות הסוכה

הנחשבת כמחיצה. אמנם יש האומרים שמדין 'צורת הפתח' צריך שיהא רוחב האויר של הפתח לפחות ארבעה טפחים, לפי שאין דרך פתח להיות צר פחות מארבעה טפחים רוחב¹⁴. מ"ב ע"ה תר"ל ציור ב'

אופן חיבור שני הדפנות הצמודות

ג. שני הדפנות השלימות, אין צריך שיהיו צמודות לגמרי זו לזו, וכל שעומדות במרחק פחות משלשה טפחים [לבוד'] בין זו לזו כשרות¹⁵.

שיעור הדפנות

א. יש לעשות את הסוכה משני דפנות שארכן לכל הפחות שבעה טפחים (לדעת הר"ח נאה הם 56 ס"מ, ולדעת החו"א הם 67.2 ס"מ) כל אחת, ודופן שלישית לכל הפחות טפח (לדעת הר"ח נאה 8 ס"מ, ולדעת החו"א 9.6 ס"מ). וצורת עמידתם כדלהלן:

ב' דפנות הצמודות זו לזו

ב. מניח שני דפנות כל אחת בשיעור שבעה טפחים לכל הפחות, צמודות זו לזו כצורת ר"ש. ואת הדופן השלישית בשיעור המפח, תקנו חכמים לעשותה מחיצה הלכתית בת שבעה טפחים. ולכן יעשנה מעט יותר מטפח¹¹, ויניחנה במרחק פחות משלשה טפחים לקצה אחת מן הדפנות¹² (ולדעת הר"ח נאה הם פחות מ-24 ס"מ, ולדעת החו"א הם פחות מ-28.8 ס"מ), שמדין 'לבוד' נחשב האויר יחד עם הדופן כמחיצה בת ארבעה טפחים, ובכדי להשלים לדופן שבעה, יעשה בצד השני 'צורת הפתח' ברוחב שלשה טפחים¹³, והיינו שמעמיד קנה במרחק לפחות שלשה טפחים אויר מרופן המפח, ומניח על גביהן קנה בשכיבה, כדן 'צורת הפתח'

1. רמ"א סוף סי' תרכ"ד וסימן תרכ"ה. ע"פ משנה ברורה סי' תרכ"ה סק"ב. וע"ש שהביא עוד שגם מי שאינו מדקדק במעשיו, יש לעשותה ביום המחרת. ובשועה"ר סעיף א' לא חילק, וכתב ומצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה מיד למחרת יום הכיפורים אחר יציאה מבית הכנסת, מצוה הבאה לידו אל יחמיצנה.
2. משנה ברורה סי' תר"ל סק"ד.
3. פרמ"ג סי' תר"ל מש"ז ס"ק א', הו"ד במשנה ברורה סי' תר"ל ס"ק ד', וסי' תרכ"ט ס"ק ל"ח, דבעינן 'תשובו כעין תדורו'.
4. מחבר תרכ"ט סעיף י"ד, ובמשנה ברורה שם ס"ק ל"ח.
5. משנה ברורה סי' תר"ל ס"ק ד'.
6. וביאר באבני נזר סי' ת"פ ס"ק ב' הטעם שהם עיקר מצוות סוכה. והביא שם ראייה לזה, שהרי סוכה זו על ד' טפחים כשרה אף שלא יכול לטייל בה.
7. רמ"א סי' תר"מ סעיף ד' מהמדרכי. וכן כתב בחו"א סי' קנ"ג, ובאבני נזר סי' תע"ט ת"פ. ועיין במשנה ברורה ס"ק כ' שמביא את דעת החכם צבי שחולק על הרמ"א וס"ל שבדיעבד יצא, אמנם בשער הציון ס"ק כ"ה מסיים: ומכל מקום יש לזוהר מאד בזה, כי כמה אחרונים העתיקו דברי הרמ"א לדינא.
8. אבני נזר סי' ת"פ ס"ק ג'.
9. רמ"א סי' תרל"ז סעיף ג', ובביאור הלכה ד"ה וכן בקרקע.
10. דעת המגן אברהם שם, ובביאור הלכה לא היקל אלא במקום שאין עוברים ושבים.
11. בכדי שיהיה רוב דופן של שבעה טפחים. ובפחות מד' טפחים לא חשוב בשום מקום. משנה ברורה סי' תר"ל ס"ק ח'.
12. מחבר סי' תר"ל סעיף ב', כלישנא בתרא דרבא בגמ' דף ז'. וכעובדא דרב כהנא.
13. שו"ע שם סעיף ב'.
14. פרמ"ג א"א ס"ק א', ומביאו המשנה ברורה שם ס"ק ט'.
15. ביאור הלכה סעיף ה' ד"ה כ', מהפרמ"ג.

ה. וכשהדופן הנוספת הינה בשיעור ז' טפחים, אין צריך צורת הפתח.²⁴ מ"ב עו"ה סי' תר"ל ציור י"ב.

ואם היא רחוקה מהדופן שכנגדה יותר מעשר אמות [שהם 4.8 מטר לדעת הר"ח נאה, ו-5.76 מטר לדעת החזו"א], הסוכה פסולה.²⁵

דוגמים המשמשים כדפנות:

ז. דופן הנעשית משתי [-קורות העומדות במאונך במרחק של פחות מג' טפחים בין זו לזו²⁶] או מערב [-קורות השוככות במאונך במרחק של פחות מג' טפחים בין זו לזו] בלבד, יש המכשירים²⁷ דופן זו רק באופן שיש ד' דפנות²⁸, ודעת החזו"א איש שדפנות כאלו פסולות בכל אופן²⁹.

י. דופן הנעשית גם משתי וגם מערב, נחשבת כדופן גמורה לכתחילה.

יא. כשעושה דופן שתי ומניח עליה רק ערב אחד³⁰ או דופן ערב ומניח עליה רק שתי אחד, כגון בסורגים שיש חיבור ברזל למעלה בצורת ערב המחבר את ברזלי השתי וכיוצא בזה, נחשבת הדופן כמחיצה של שתי וערב.

אמנם יש המחמירים בזה³¹ להחשיבה כמחיצת שתי או ערב בלבד³², ויכול לקשור לסורג קרשים במאונך (ערב) במרחק פחות מג' טפחים בין זו לזו, או לפרוש על הסורג יריעות של סריגים, וכדלקמן. וכשיש

ולדעת החזו"א¹⁶ היינו רק כששני הדפנות עשויות כל אחת מחתיכת עץ אחת גדולה לפחות שיעור ארבעה טפחים, ומה שאין כן כשעשויות מלוחות צמודים.

צורת הפתח מהסכך

ד. הקנה המונח בשכיבה ומשמש כ'צורת הפתח', מעיקר הדין יכול להיעשות על ידי הסכך¹⁷. אמנם יש המחמירים להניח קנה נוסף חוץ מהסכך, ולא להשתמש בסכך לצורת הפתח¹⁸.

שיבה כנגד המשך הדופן כסוכה הכשרה ע"י צורת הפתח

ה. כשאורך אחת מן הדפנות יותר משבעה טפחים, הסוכה כשרה עד כנגד קצה הדופן הארוכה [ואף כשהניח כדופן שכנגדה 'צורת הפתח' בסוף שבעה טפחים]¹⁹. מ"ב עו"ה תר"ל ציור ח'. ויש מחמירים²⁰ שלא להשתמש אלא רק עד כנגד סוף צורת הפתח.

פתחים בדפנות

ו. דפנות הסוכה המכשירות את הסוכה, שיש בהם פתחים [עד משך עשר אמות] ללא צורת הפתח, אם יש בכל דופן צירוף של שבעה טפחים 'עומד', אינם פוסלות את הסוכה²¹. ובלבד שבדפנות המכשירות את הסוכה יהא העומד מרובה על הפרוץ [אף שבכללות הסוכה כולה הפרוץ מרובה].

סוכה העשויה כמבוי

ז. סוכה שיש בה כ' דפנות שלמות זו כנגד זו, אם יש בה דופן נוסף בשיעור ד' טפחים המונח כסמוך [פחות מג' טפחים] לאחת מב' הדפנות השלמות²², יעשה 'צורת הפתח' ממנה עד הדופן שכנגדה²³. מ"ב עו"ה סי' תר"ל ציור י'.

16. חזו"א סי' עה ס"ק י"ד. וכתב שם: ולפי זה יש ליוהר הרבה כשעושין סוכה מנסרים שאינם רחבים ד' טפחים, שלא ישאר ביניהן אויר כל שהו עד שיהי' ד' טפחים עומד בתוך ד' טפחים של ב' הדפנות כמין גא"ם, ואפשר דב' דפנות עריבין הוא מן התורה, ואף אי הוא מדרבנן מכל מקום פוסל דיעבד ולא קיים מצות סוכה, ע"כ.
17. רמ"א סי' תר"ל סעיף א', וכתב במשנה ברורה ס"ק י"ג והסומך על רמ"א לא הפסיד.
18. מגן אברהם ס"ק ב', מאחר שהסכך לא נעשה לשם הפתח. וכך פסק בחזו"א יו"ד סי' קע"ב ס"ק ב' ד"ה או"ח. ובפרמ"ג א"א ס"ק ב' חילק אם הסכך נוגע בדפנות או לא.
19. לבושי שרד. ומבאר בשער הציון ס"ק ב' שגם באופן זה נחשבת שאר הסוכה כפסול היוצא.
20. דעת הלבוש המובא בשער הציון שם, וכן פסק בחזו"א סי' ע"ה ס"ק ח' וכן החמיר בשו"ת שבת הלוי ח"א סי' קס"ט.
21. שו"ע סעיף ה'.
22. שו"ע סי' תר"ל סעיף ג'.
23. דעת המחבר בדעה א'. ועיין שם במחבר דעה ב' מהר"ף והרמב"ם שאין צריך צורת הפתח, ובמשנה ברורה ס"ק ט"ז הביא מהאחרונים להחמיר כדעה א'.
24. רמ"א שם.
25. משנה ברורה ס"ק י"ח.
26. חזו"א א"ח סי' ע"ה שם.
27. דעת מגן אברהם סי' תר"ל ס"א. ונפסק כך בפרמ"ג בא"א שם, ובמשנה ברורה ס"ק ד'.
28. ובמגן אברהם שם הביא דעת המהרש"א שדין דופן זו כשאר דפנות כשרות.
29. חזו"א סי' ע"ה ס"ק יב.
30. פרמ"ג סי' ש"ג משב"ז שם ס"ק א', ומביאו השעה"צ בסי' ש"ס ס"ק ב'.
31. חזו"א סי' עה ס"ק יד.
32. והוא הדין כשיש שני קורות שתי על הערב או להיפך, במרחק של יותר מג' טפחים בין זו לזו, חזו"א שם.

זו. כשמעמיד מחוץ לסדינים קנים הסמוכים זה לזה פחות מג' מפחים, יכול לקשור להם סדינים לכתחילה, אף שהדופן עשויה משתי או ערב בלבד⁴².

גובה הדפנות

זו. שיעור גובה הדפנות, הינם לפחות י' מפחים. ואף שאין הדפנות מגיעות צמוד לסכך.

דפנות שאינן צמודות לקרקע

יז. דפנות העומדות באויר בגובה פחות מג' מפחים סמוך לקרקע, כשרות⁴³.

המנהג לכתחילה

יח. ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלמות, כי אין הכל בקיאין במחיצות⁴⁴.

תריסים במקביל לסורגים ובמרחק פחות מג' מפחים מהם³³, כשר, אף כשהשלבים פתוחים, לפי שנחשב כדופן של שתי [מהסורגים] וערב [משלבי התריסים הפתוחים], ויש להזהר³⁴ להניח את הסכך בזמן שהתריסים פתוחים³⁵.

סדינים המשמשים כדפנות

יב. דופן המתנועעת ברוח מצויה³⁶, אינה נחשבת כדופן. ואם מתנועעת רק מעט, יש אומרים שאינו נחשב כדופן³⁷, ויש המקילים שאם מתנועעת ברוח ואינה זזה ממקומה שלשה מפחים, כשרה³⁸.

יג. סדינים, מאחר שהם מתנועעים ברוח, אינם נחשבים כדופן. ואף אם קשרם בחוקה באופן שאינם מתנועעים ברוח, אסור, שמא יתק החוט ויתנועעו³⁹.

יד. במקום שאין מגיעה לשם הרוח כלל⁴⁰, אם קשרם בחוקה, כשר. ואם לא קשרם, פסול, ויש מקילים⁴¹.

פרק ג'

הסכך

שברי כלים

ב. שברי כלים, אף שלאחר שבירתם כבר לא מקבלים טומאה, מכל מקום גזרו חכמים שלא לסכך בהם⁴⁸.

ג. אמנם כלי המקבל טומאה רק מדרבנן [כשולחן וכנ"ל] שנשבר, אם אינו ראוי כלל לשימוש לאחר שבירתו, מותר לסכך בו⁴⁹. אך אם ראוי עדיין לשימוש, ואפי' שימוש מועט ואפי' רק בשעת הדחק, אין לסכך בו⁵⁰.

ד. השובר כלי בכדי לסכך בו, נחלקו הפוסקים⁵¹ אם נאמר בו ג"כ גזירת שברי כלים ואסור לסכך בהם או לא.

סכך פגום

ה. סכך שנודף ממנו ריח רע [כגון סכך מעופש וכיו"ב], אין מסככים בו לכתחילה⁵². ובדיעבד⁵³ אם כבר סיכך בסכך זה, יכול לשבת בסוכה

מין הסכך

א. הסכך צריך להיות מדבר שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה. ולכן אין לסכך בכלים [אפי' מעץ – שגידולו מן הארץ], וכן אין לסכך במיני ירקות הראויים לאכילה, מאחר שהם מקבלים טומאה.

ובן אין לסכך אף בדברים המקבלים טומאה רק מדרבנן⁴⁵ [כגון שולחן מעץ וכדומה, שאינו מקבל טומאה אלא מדרבנן⁴⁶].

ובן כל דבר שיש לו בית קיבול הראוי להניח בתוכו, נחשב ככלי ומקבל טומאה, ואסור לסכך בו.

אמנם עץ שגדל בצורה שיכול לקבל דבר בתוכו⁴⁷ [כגון "קיינעם" וכיו"ב], אינו נחשב ככלי ואינו מקבל טומאה, ומותר לסכך בו כל זמן שלא יחדו לשם כלי.

33. ספר הסוכה ח"ב פרק מ"ז אות י'.
34. כדי שלא יהא כ'תעשה ולא מן העשוי' [רמ"א סי' תרל"ה סעיף א' לענין הנתת הסכך קודם הדפנות]. וכתב בשבט הלוי חלק ח' סי' קמ"ו שבימי חול המועד יכול לפתוח ולסגור, ואין בזה משום 'תעשה ולא מן העשוי'.
35. ובשבת ור"ט אסור לפתוח ולסגור את התריסים משום 'מחיצה המתרת', כמבואר בס' שט"ו, ועיין בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה קנ"ב.
36. גמ' דף כד. שו"ע סי' תר"ל סעיף י'.
37. הליכות שלמה סוכות פרק ז' דבר הלכה א', אגרות משה חלק ה' סי' מ' אות ב', משום שלא נחשב כמחיצת בית ולא היו 'תשבו כעין תדורו'.
38. חזו"א סי' ע"ד ס"ק ז'.
39. מחבר שם.
40. מ"ב ס"ק מח.
41. באר היטב ס"ק ל' בשם הלכות קטנות, וכן מצדד בחזו"א אר"ח סי' ג"ד ס"ק י"ד.
42. שו"ע סי' תר"ל סעיף י'. ואף להנתבאר לעיל להחמיר במחיצה הנעשית משתי או מערב בלבד, כשמניח סדינים וקשרם היטב נחשב כדופן, כמבואר בשעה"צ שם ס"ק מ"ט, ודלא כהמגן אברהם שם.
43. שו"ע סי' תר"ל סעיף ט'.
44. רמ"א שם סעיף ה'. וכתב במשנה ברורה ס"ק כ"ה, וז"ל: בהלכות של ר"י גיאות ראיתי שכתב גם כן דלמצוה מן המוכחר בעיני שיהיו שלש דפנות של סוכה סתומות מכל רוחותיה, ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד.
45. סי' תרכ"ט משנה ברורה ס"ק ז'.
46. שו"ת שבה"ל ח"ג סי' צ"ה אות ד'.
47. ב"י מהרא"ש, והובאו דבריהם במשנה ברורה סי' תרכ"ט ס"ק י'.
48. גמ' טו: והובא להלכה במחבר סי' תרל"ט סעיף ב'.
49. משנה ברורה שם ס"ק ח' מהפרמ"ג.
50. ע"פ משנה ברורה ס"ק כ"ה, כהבנת הנה"כ חיים בדברי המגן אברהם ס"ק י"א, וכ"כ במנחת יצחק ח"א סי' פ"ב ס"ק ח'.
51. מנחת שלמה קמא סי' כ"ב, והביא שם שכן כתב בערוך השולחן סי' תרכ"ט סעיף ה'. וע"ש שהביא ראיה ממסכת נסרים דק"ל להלכה שכשמפקפק אין גזירת תקרה. אמנם בשו"ת שבה"ל חלק ג' סי' צ"ה אות א' מחמיר, משום שאין לחדש קולות על גזירות חז"ל.
52. שמא ינתנו ויצא, גמ' סוכה י"ב, וכפסק השו"ע סי' תרכ"ט סעיף י"ד.
53. מגן אברהם ס"ק י"ד, ונפסק במשנה ברורה ס"ק ל"ח ובשועה"ר סעיף כ"א.

במרפסת של אבנים וכיו"ב, שמכיון שלא⁶⁵ שכיה לסכך בכותל לא גזרו עליו מדין מעמיד.

מעמיד דמעמיד

יא. 'מעמיד דמעמיד' [-המעמיד של המעמיד] מותר לכתחילה שיהא אף מדבר שפסול לסיכוך⁶⁶. ולכן מותר לחבר לכותל את הקרשים המעמידים את הסכך בכרעים או איוקנים וכדומה, שהרי הם רק מעמידים את ה'מעמיד'. אמנם דעת החזו"א⁶⁷ לאסור גם בזה, ולדעתו מותר רק כשהמעמיד עומד ע"ג רצפה וכדומה.

יב. ולכן, כשיש ברזלים המעמידים את הסכך, אין להניח את הסכך עליהם. ואף כשמניח על הברזלים קורות מעץ בכדי להעמיד עליהם את הסכך, לא יניחם בצורה שווה לברזלים, אלא בכיוון ההפוך מהברזלים [לדוגמא: כשהברזלים מונחים לאורך, יניח עליהם את הקורות לרוחב] באופן שאם ינמלו הקרשים יפול הסכך⁶⁸.

הנחת הסכך

יג. בשעת הנחת הסכך אין צריך לכוון 'לשם מצוות סוכה', אלא די כשמניח את הסכך למטרת צל⁶⁹.

יד. קמן אשה או גוי יכולים לסכך⁷⁰, כל שיודעים שמניחים לשם צל. אמנם מכיון שיש המחמירים להניח את הסכך דוקא על ידי גדול החייב בסוכה⁷¹, ראוי שגדול החייב בסוכה יניח את הסכך⁷².

זו לכתחילה ואין צורך לסככה בסכך אחר. אמנם⁵⁴ כשיש בו ריח רע שאין אדם סובלו, אינו יוצא בסכך זה אפי' בדיעבד.

ו. וכן אסור לסכך⁵⁵ לכתחילה בסכך אשר נופלים ממנו עלים או לכלוך וכדומה. ובדיעבד, אין צורך לסככה בסכך אחר. אמנם אם אינם נופלים כל הזמן אלא רק בשעת הרוח, מותר לסכך בו לכתחילה⁵⁶.

ז. סכך אשר עלול להתייבש תוך ימי החג וליפול⁵⁷ מהסוכה, אסור לסכך בו ודינו גם כאויר⁵⁸ לחומרא⁵⁹ [ועיין לקמן בדין דברים הפוסלים בסכך].

'מעמיד'

ח. לכתחילה אין להעמיד הסכך⁶⁰ ע"ג דבר הפסול לסיכוך.

וכן אין לקשור את הסכך בדברים הפוסלים לסיכוך [כחוטוי ברזל, איוקנים וכיו"ב]. אמנם⁶¹ אם הסכך יכול לעמוד ברוח מצויה גם ללא קשירה בחוטים אלו, מותר לקשור בחוטים אלו לתוספת חזוק.

ט. בדיעבד⁶² כשכבר העמיד ע"ג דבר המקבל טומאה, מותר לישב בסוכה זו לכתחילה. וכן⁶³ כשאין לו אפשרות אחרת להעמיד הסכך, מותר אף לכתחילה להעמיד בדבר המקבל טומאה.

י. מותר⁶⁴ להעמיד את הסכך על גבי כותל וכן רצועת בטון היוצאים

פרק ד' ס

דברים הפוסלים בסכך

הגדולים הנראים ביום מרם שקיעת החמה לגמרי⁷⁴. ולכתחילה צריך שיהא עוכי הסכך דק בכדי שאף בלילה ייראו דרכו כוכבי הלילה הקטנים⁷⁵. ויש המקילים שאפילו אם הסכך עבה באופן שאין נראים דרכו כוכבים כלל, כשר⁷⁶. והמיקל בזה לא הפסיד⁷⁷.

כמות הסכך

א. שיעור הסכך הנדרש, הינו בכדי שיהא צילו מרובה מחמתו ברוב הסוכה. והיינו בשעה שהחמה באמצע הרקיע [-צהריי היום], אף שבשעות אחרות ביום החמה מרובה מן הצל⁷³.

ב. עוכי הסכך הנדרש, הינו בכדי שיהיו נראים דרכו הכוכבים

54. וכנ"ל פרק א' סעיף ג' מהפרמ"ג, משום דבעינן 'תשבו כעין תדורו'.

55. כנ"ל שמא יניחנו ויצא.

56. סי' תרכ"ט משנה ברורה ס"ק ל"ט.

57. שו"ע סעיף י"ב, מגמ' סוכה י"ג.

58. במשנה ברורה ס"ק ל"ה מכריע שאסור מדרבנן, אמנם בפרמ"ג א"א ס"ק י"ג מצד שאם יפול הסכך לגמרי פסול מן התורה לסכך בו מתחילת החג, ואם רק יגרום לחמתה מרובה מצילתה אסור מדרבנן.

59. כמבואר ברעק"א סעיף י"ב על השו"ע ובפרמ"ג מש"ז ס"ק י"ד שלענין להצטרף עם סכך פסול להיחשב שיעור לפסול יש לו גם כן דין סכך פסול, מה שאין כן אויר שלא מצטרף יחד עם שיעור סכך לפסול.

60. מ"ב סי' תרכ"ט ס"ק כ"ב, וכן סי' תר"ל ס"ק כ"ט ועיין שם בשעה"צ ס"ק ס' דעת הרבה מהראשונים המקילים בדין זה.

61. ספר הסוכה פרק י"ח סעיף י"ז.

62. מגן אברהם ס"ק ט', והובא במשנה ברורה סי' תרכ"ט ס"ק כ"ב וכן בשוה"ר סעיף י"ג.

63. משנה ברורה שם.

64. מ"ב סי' תרכ"ט ס"ק כ"ב, ובביאור הלכה סי' תר"ל סעיף א' במוסגר, ומקורו מהר"ן דף י', ומסיים שם וז"ל: ויש נוהגין לעשות בכתלים דפנות של קנים משום הכירא כדי שלא יהא נראה כסומך על הכתלים לגמרי, ומדת חסידות בעלמא הוא.

65. ודלא כדעת הב"ח שאסור מעמיד מדינא ולא רק מגזירה שמא יסכך בו.

66. מגן אברהם סי' תרכ"ט ס"ק ט' ומקורו מהר"ן שמתיר את כלונסאות הסוכה מע"ג האילן, ונפסק במשנה ברורה שם ס"ק כ"ו ובשעה"ר סעיף י"ב.

67. חזו"א סי' קמ"ג ס"ק ב'. וע"ג ריצפה מותר כהר"ן דלעיל.

68. מנחת שלמה תנינא סי' נ"ה. והטעם, שהרי העץ נחשב רק בחוץ בין הסכך לברזל ולא כמעמד את הסכך.

69. שו"ע סי' תר"ל סעיף א'.

70. שו"ע שם.

71. דעת רבינו תם ש"ל שכל שאינו חייב במצוה אינו בעשייה, ובכיוצא יעקב סי' תר"ל ס"ק ב' וכן בפרמ"ג א"ח סי' י"ד א"א ס"ק חוששים לזה לכתחילה.

72. ביאור הלכה סי' י"ד סעיף א' ד"ה להצריך, ובוה ודאי אפשר להקל לסומך על 'חזקה דרבה'.

73. רמ"א סי' תר"ל סעיף ה'.

74. מחבר סי' תר"ל סעיף ג', ומשנה ברורה שם ס"ק ה'.

75. משנה ברורה שם, מהאחרונים.

76. דרכי משה בשם מהר"ל.

77. כהכרעת הביכורי יעקב ס"ק ג', הובא במשנה ברורה שם.

סכך פסול בסוכה גדולה

ז. סכך פסול המונח באמצע הסוכה בשיעור ארבעה טפחים⁸⁹ על ארבעה טפחים⁹⁰ 32] 32 ס"מ לדעת הר"ח נאה, ו-38.4 38.4 לדעת החזו"א], אסור לשבת תחתיו. ולכתחילה יש להחמיר אף בשיעור של שלשה טפחים על שלשה טפחים⁹¹ [דהיינו: 24 24 ס"מ לדעת הר"ח נאה, ו-28.8 28.8 ס"מ לדעת החזו"א].

ה. ואם נמשך סכך פסול בשיעור ארבעה טפחים על פני כל הסוכה מצד אחד לשני, נחלקת הסוכה לשניים⁹², ודין כל חלק כדין סוכה בפני עצמה הכשרה בג' דפנות ובשיעור הראוי⁹³.

סכך פסול בסוכה קטנה

ז. סכך פסול הממעט בסוכה ולא נשאר בה סכך כשר בשיעור של ז' טפחים על ז' טפחים⁹⁴, אם הסכך הפסול הינו בשיעור שלשה טפחים על שלשה טפחים הסוכה פסולה⁹⁵. ואם הסכך הפסול הינו פחות משלשה טפחים על שלשה טפחים, כל הסוכה כשרה, ואף מתחת לסכך הפסול.

סכך פסול צמוד לדופן

י. סכך פסול המונח בסמוך לדופן הסוכה, פוסל בשיעור של ארבע אמות⁹⁶ [שהם 1.92 מטר לדעת הר"ח נאה, ו-2.304 מטר לדעת החזו"א]. ופחות משיעור זה, אף שיש בו ארבעה טפחים, הרי זה 'דופן עקומה', והיינו שנחשב הדופן כאילו נעקם עד הסכך הכשר, וכשרה הסוכה⁹⁷. אך אין לשבת מתחת הסכך הפסול, וככל סכך פסול שמשיעור ארבעה טפחים שאסור לשבת תחתיו.

מזגן או מרפסת שחלקם בולט מעל הסוכה

יא. סכך פסול בשיעור יותר מוד' טפחים שחלקו מחוץ לסוכה, כגון מזגן שחלקו מונח מחוץ לסוכה, או מרפסת רחבה הבולטת מעל הסוכה בשיעור פחות מוד' טפחים, יש להחמיר שלא לשבת תחתיו, כדון סכך פסול בשיעור ד' טפחים⁹⁸. אמנם אם הסכך הפסול מונח בצד שיש בו דופן, מותר לשבת תחתיו כל שאין בו שיעור של ג' טפחים בתוך הסוכה⁹⁹.

אמנם אם הסכך עבה באופן שאין הגשמים יורדים דרכו, הסוכה פסולה⁷⁸. ובריעבד אם אי אפשר להוריד מהסכך, הסוכה כשרה⁷⁹.

מקום בסוכה שחמתו מרובה מחמתו

ג. שיעור זה של 'צילתו מרובה מחמתו', היינו ברוב הסוכה. אמנם אם יש בסוכה מקום בגודל שבעה טפחים על שבעה טפחים [דהיינו: 56 56 ס"מ לדעת הר"ח נאה, ו-67.2 67.2 ס"מ לדעת החזו"א] ויותר, שחמתו מרובה מצילתו שם בשעה שהחמה עומדת באמצע הרקיע, אין לשבת בשטח זה אף שבשאר הסוכה צילתה מרובה מחמתה⁸⁰. אולם אין הסוכה נפסלת בכך⁸¹.

אמנם אם שטח זה שחמתו מרובה מצילתו נמשך לכל אורך הסוכה, ובמקום שהצל מרובה לא נשאר אלא ב' דפנות בלבד, הרי זה ספק אם הסוכה כשרה⁸².

מקום אויר בסכך

ד. סכך שיש בו חרכים קטנים מותר לשבת תחת האוויר⁸³. אמנם, אם האוויר בגודל שלשה על שלשה טפחים⁸⁴ [דהיינו: 24 24 ס"מ לדעת הר"ח נאה, ו-28.8 28.8 ס"מ לדעת החזו"א], או כשראשו ורובו נמצאים תחת האוויר⁸⁵, או כשהאוויר נמשך לאורך כל הסוכה ואפילו בשיעור משהו⁸⁶, אין לשבת תחתיו.

ולפיכך יש להזהר מאד כשמחברים שני סככים, ויתכן שיהיה ריווח מועט ביניהם, אין לשבת במקום זה. ולכן ניח כמה נסרים על גבי הסכך בצורה הפוכה מאופן שכיבת הסכך, בכדי שלא יהיה אוויר הנמשך על פני כל הסוכה.

מקום הסוכה – תחת אוויר השמים

ה. יש לעשות את הסוכה תחת אוויר השמים⁸⁷.

ו. גם כשיש דבר אחר המיצל על הסוכה מן הצד וגורם לה צל, כגון בנין או אילן וכיוצא בזה, הסוכה כשרה⁸⁸.

78. משום דהוי כעין בית. משנה ברורה שם ס"ק ר', שועה"ר סעיף ה'.

79. משנה ברורה שם. ובפרמ"ג מ"ז ס"ק ב' מדויק מלשון המחבר לאסור בדיעבד, כדעת ר"ת המובא בטור.

80. רמ"א סעיף ב' ומשנה ברורה שם ס"ק ד', משום דהוי מקום חשוב ואינו בטל לגבי שאר הסכך שצילתו מרובה.

81. ט"ז ומשנה ברורה שם.

82. לפי שאין צל מרובה עם ג' דפנות. משנה ברורה שם ס"ק ד', בשם הפרי מגדים.

83. שו"ע סי' תרל"ב סעיף ב', מגמ' דף י"ז ע"א וי"ט ע"א.

84. מחבר שם.

85. רמ"א סעיף ב' וכלשון הר"ן בדף ט ע"א.

86. רמ"א שם וכדעת רבינו ירוחם. ועיין בחזו"א סי' קמ"ב ס"ק ה' שכששוכב תחת האויר נחשב כאילו האדם מחולק לשנים ואין יוצא ידי חובה.

87. משנה ברורה סי' תרנו ס"ק א', מגמ' סוכה דף ט. דכתיב 'בסכת תשב' – חסר וא"ו, בסוכה אחת ולא בסוכה שתחת הבית או תחת האילן.

88. גמ' סוכה ג., ביה"ל סי' תרכ"ט ד"ה תחת בשם ביכור"י.

89. כדעת שמואל גמ' סוכה דף י"ז ע"א, וכפסק המחבר תרל"ב סעיף י"א.

90. פרמ"ג א"א ס"ק ד'.

91. כדעת הראב"ד והר"ן, דאף דבפחות בארבעה טפחים הסוכה כשרה, מ"מ אסור לאכול ולישון תחת אותו המקום. ובמשנה ברורה סי' תרל"ב ס"ק ג' כתב דלכתחילה יש להחמיר.

92. אמנם אם מהדופן עד לסוף הסכך הפסול יש פחות מארבעה אמות [שהוא 'דופן עקומה' וכדלהלן], הרי נחשבת דופן זו גם כדופן עקומה לצד שכנגד, ולפיכך אף אם בחלק זה לאור הסכך הפסול נותרו רק ב' דפנות, המקום כשר מדין 'דופן עקומה', ואפי' ב' אנשים יכולים לשבת יחדיו בסוכה כל אחד בצד אחר. ע"פ שעה"צ סי' תרל"ג ס"ק כ"ג מהביכורי יעקב.

93. משנה ברורה סי' תרל"ב ס"ק ב'.

94. כדון סוכה קטנה לדעת המגן אברהם וכפסק המשנה ברורה סק"ח, ודלא כהאליה רבה שסבירא ליה שסוכה קטנה הוי אפילו כשנשאר בסוכה מעט יותר מארבעה טפחים סכך כשר. ועיין בחזו"א סי' קמ"ג ס"ק ג' מה שדן בזה.

95. מחבר סעיף א'.

96. מחבר סעיף א'.

97. הלכה למשה מסיני, שם.

98. מחלוקת מגן אברהם ומהרש"א, הובא במגן אברהם סי' תרל"ב סק"א, ובמשנה ברורה ס"ק ד' מצדד להתחמיר בזה.

99. כפסק שבט הליי חלק ו' סי' ע"ה אות ה', וחלק ה' סי' ע"ג, וכדעת המגן אברהם, ועיין שם אריכות דברים בזה.

סודגים, חבלי כביסה

יב. סודגים שמעל הסוכה, אינם נחשבים כסכך פסול הפוסל את הסוכה¹⁰⁰. ויש המחמירים¹⁰¹ להניח סכך כשר מעל גבי הסודגים¹⁰². ואם בצירוף עובי הברזלים יחדיו יש שיעור שלשה טפחים, נחשב כסכך פסול, ואם רוצה לשבת תחתיו צריך מדינא להניח סכך כשר מעל הסודגים.

יג. חבלי כביסה שמעל הסוכה, יש אומרים שאף לדעת המחמירים בסודגים להניח סכך בין הסודגים, אין צורך להניח סכך כשר בין החבלים¹⁰³. ויש המחמירים אף באופן זה להניח סכך בין החבלים¹⁰⁴.

יד. ובכל ענין יש להזהר שלא לפרוש בגדים לרחבם על החבלים שמעל הסוכה, שהרי על ידי זה מאהילים על הסוכה ביותר משיעור הפוסל. אמנם אם אינם פרושים לרחבם ורק על ידי הרוח המנשבת הם מתנועעים על גבי הסכך, אין בזה חשש¹⁰⁵.

קישוטים שתחת הסכך

זו. קישוטים שמתחת לסכך הצמודים לסכך בפחות מארבעה טפחים, אינם פוסלים ומותר לשבת תחתיהם, אף אם הינם יותר משיעור ארבעה טפחים¹⁰⁶.

זי. קישוטים שמתחת לסכך המרוחקים מן הסכך יותר מארבעה טפחים, דינם כסכך פסול¹⁰⁷. אמנם יש להזהר שלא להרחיק את הקישוטים במרחק ארבעה טפחים מן הסכך, אף כשאינם בשיעור הפוסל כסכך פסול¹⁰⁸, דהיינו שלשה טפחים¹⁰⁹.

סוכה תחת גגון הנפתח

יז. לכתחילה אין לעשות את הסוכה תחת גגון סגור¹¹⁰, וכשעשה את הסוכה תחת הגגון כשהיה סגור, יפתח את הגגון ולאחר מכן יענע את כל ענפי הסכך, אך אין צריך להזיזו ממקומו¹¹¹.

יח. כשעשה את הסוכה תחת גגון פתוח, יכול אחר כך לכתחילה לסגור את הגגון ולפתחו בעת הצורך¹¹².

סוכה תחת האילן

יט. סוכה שתחת האילן, דינה כרלהלן:

א. כשעל ידי האילן צל הסוכה מרובה מחמתה, הסוכה פסולה, אף אם גם מחמת הסכך צל הסוכה מרובה מחמתה¹¹³.

ב. כשעל ידי האילן אין צל הסוכה מרובה מחמתה:

כשסכך הסוכה מחמת עצמו חמתו מרובה מצילתו ורק יחד עם צל האילן נעשה צל הסוכה מרובה מחמתה, אם ענפי הסכך מרובים מענפי האילן, ועירבן יחדיו, הסוכה כשרה¹¹⁴. ואם לא ערבן יחדיו [ואף כשמונחים אחד מעל השני לכתחילה אין דינם כמעורבים¹¹⁵], או שלא היו ענפי הסכך הכשר מרובים מענפי האילן, הסוכה פסולה.

וכשסכך הסוכה מחמת עצמו צילתו מרובה מחמתו, הסוכה כשרה¹¹⁶. אך באופן שאם ינצל הסכך שתחת ענפי האילן תהא הסוכה חמתה מרובה מצילתה, בזה נחלקו הראשונים¹¹⁷, ולהלכה¹¹⁸ בשעת הרחק וכשאי אפשר להכשיר את הסוכה באופן אחר, יש להכשיר את הסוכה בכדי שלא להתבטל ממצות סוכה¹¹⁹.

פרק ה' ס

ישיבת הסוכה, וברכת 'לישב בסוכה'

הסוברים שחובה לאכול בלילה הראשון שיעור אכילה החייבת בסוכה כל שבעה, וכדלקמן.

ב. בשעת האכילה יכוון לצאת ידי חובת המצוה. ולכתחילה יכוון¹²³:

מצות אכילה בלילה הראשון

א. מצות עשה¹²⁰ לאכול בלילה הראשון של יו"ט סוכות שיעור 'כזית' פת בסוכה¹²¹. ולכתחילה¹²² יאכל שיעור 'כביצה', כדי לצאת ידי

100. שהרי אין בברזלי הסודגים ג' טפחים [וכדין ה'לאטי"ש"].
101. והיינו לצאת גם דעת ה'ב"ח (סעיף ה') שסבירא ליה דאמרינן 'לבד להחמיר' כשאין ג' טפחים בין אחד לאחד. ועי' משנ"ב סי' תרכ"ז ס"ק ט"ז.
102. עיין בספר הסוכה ח"ב הוספות לפרק נ"ד אות ד', שכשהסודג עקום [סודג עם פֶּטָן]. לכאורה אין צורך להניח סכך כשר בין ברזלי הסודגים העקומים מאחר שבאופן זה אין לזה תורת 'גג' וכדין צרף שאין לו גג רחב טפח. ועיין מש"כ שם לדעת האבני נור.
103. מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות י"ט, שבמקום שהשימוש שם ע"י האוויר, לכ"ע לא אמרינן בזה 'לבד לחומרא'.
104. מנחת יצחק ח"ח סי' נ"ו אות א', ע"ש שלא חילק בזה. וע"ע בחלק ח' סי' ט' שסיים בכל דין זה ד'המחמיר תבוא עליו ברכה'.
105. דהרי אין בזה חשיבות אהלה. חוט השני סוכה עמ' קצג.
106. שו"ע סי' תרכ"ז סעיף ד'. דבטלים הם לגבי הסכך, משנה ברורה שם ס"ק י'.
107. מחבר שם.
108. רמ"א שם מהמהרי"ל, כיון שיש לחוש שמא יעשה נוי בשיעור הפוסל וישב תחתיו.
109. וכדלעיל סעיף ז' להחמיר כדעת הראב"ד.
110. כדעת ה'ב"ח שחושש בזה לדין 'תעשה ולא מן העשוי', ונפסק במשנה ברורה ס"ק י"ח, ודלא כפשטות לשון הרמ"א.
111. מחבר סי' תרכ"ז סעיף ב', כדעת רש"י שסבירא ליה שדי בנענוע קרוב לסתירה, ואין צורך להזיזו ממקומו כדעת רבינו תם.
112. משנ"ב שם ס"ק י"ט, שמקיל אפי' למחמירים, משום שעשה מתחילה בהכשר.
113. כדעת י"א הא' ב'שו"ע סי' תרכ"ז ס"א, וכסתמת הפוסקים להלכה. ודלא כתשובת הגאונים המובאים בתוס' סוכה י'. ד"ה פירס והרא"ש סוכה פרק א' סי' י' שמקילים גם באופן זה. ועיין בשו"ע י"ד סי' תרכ"ז סוף סעיף ט' וסעיף י'.
114. שו"ע סי' תרכ"ז סעיף א'.
115. לדעת המגן אברהם אין דינו כמעורב. ולדעת ה'ב"ח סי' תרכ"ז ס"ג, חמד משה ס"ק ב', נהר שלום ס"ק ג', וכן עוד אחרונים בהבנת דברי הרמ"א, דינו כמעורב. וכתב במשנה ברורה ס"ק ז', שלהלכה נכון להחמיר שאין דינו כמעורב.
116. שו"ע סוף סעיף א', ודלא כהט"ז ס"ק ג' שסבירא ליה כדעת רבינו יחיאל ורש"י שפסול גם באופן זה מדין 'שני סככים'.
117. דעת המקילים – טור בס' תרכ"ז בשם רש"י ותוס' (ט: ד"ה הא), ודעה א' במחבר שם; דעת המחמירים – טור בשם אבי העזרי, ראב"ן ור"ן, ודעה ב' במחבר שם.
118. ביאור הלכה סי' תרכ"ז סעיף א' ד"ה יש, ושועה"ר סעיף י'.
119. שו"ע י"ד סעיף י'.
120. משנה סוכה כ"ז ע"א.
121. כדעת הטור. ומבאר בשעה"צ סי' תרל"ט ס"ק מ"ב שדוקא קודם שקיים מצות סוכה, ולאחר מכן דינו ככל הימים ששיעור האכילה החייבת בסוכה הוא בכביצה, וכדלקמן.
122. משנה ברורה סי' תרל"ט ס"ק כב.
123. משנה ברורה סי' תרכ"ז ס"ק א' מהפרמ"ג [ובשו"ע"ר הזכיר רק לכוון זכר ליציאת].

פחות מ'מכביצה', פטור מן הסוכה, ומכל מקום המחמיר שלא לאכול חוץ לסוכה הרי זה משובח¹³⁶.

כשאוכל שיעור יותר מ'מכביצה':

כשאוכלו בדרך ארעי, נחלקו¹³⁷ הפוסקים אם חייב לאכול בסוכה. ולכן¹³⁸ אין לאכול מחוץ לסוכה. ומאחר שמנהג העולם לברך על זה ברכת 'לישב בסוכה'¹³⁹, ראוי לשבת זמן מה בסוכה לאחר אכילתו¹⁴⁰ בכדי לצאת מחשש ברכה לבטלה [-להפוסקים שאינו חייב לאכול בסוכה כשאכלו בדרך ארעי], ויכוון בשעת הברכה גם על ישיבתו שלאחר מכן.

כשאוכלו בדרך קביעות¹⁴¹, לכולי עלמא חייב בסוכה, ובברכה. ולכן האוכל מיני מזונות¹⁴² בחבורת אנשים, דהיינו דרך קביעות, חייב בסוכה. וכן האוכל מיני מזונות במקום¹⁴³ ארוחת בוקר וכדומה [ואף כשרוך העולם לאכול שיעור גדול יותר מאכילתו¹⁴⁴], אם דרכו לאכול כך במקום ארוחה, נחשבת אכילה זו כקביעות, וחייב בסוכה ובברכה.

י. האוכל כביצה ויותר¹⁴⁵ ממני דגן בשעת קידוש לקידוש במקום סעודה, חייב לברך עליהם 'לישב בסוכה'¹⁴⁶.

אכילת פירות, בשר ודגים

יא. האוכל פירות ושאר מינים שאינם מיני דגן, פטור מן הסוכה, ואפילו כשאכלם בקביעות¹⁴⁷. והמחמיר שלא לאכול חוץ לסוכה אפילו בארעי, הרי זה משובח.

יב. אמנם מאכלים¹⁴⁸ שדרך העולם לקבוע עליהם סעודה [כגון בשר ודגים, תפ"א פירה וכדומה¹⁴⁹], אם אכלם עכשיו בקביעות סעודה, יש להחמיר ולאכלם דוקא בסוכה. אולם אין לברך על זה ברכת 'לישב בסוכה'¹⁵⁰.

שתיה

יג. השותה¹⁵¹ פטור מן הסוכה, והמחמיר על עצמו שלא לשתות אפילו מים מחוץ לסוכה, הרי זה משובח.

שיצונו הקב"ה לישב בסוכה זכר לציאת מצרים, וגם זכר לענני כבוד שהקיפו עלינו להגן מן השרב והשמש. ובדיעבד כל שכיון לצאת ידי חובת המצוה, יצא.

ג. יש לאכול את הכזית בשיעור זמן 'כדי אכילת פרס'¹²⁴ [כ-4 דקות¹²⁵]. ואם אכל בשיעור של יותר מכדי אכילת פרס, יהווה ויאכל שוב¹²⁶.

ד. מצוה מן המובחר ללעוס את ה'כזית' ולבלעו כולו בבת אחת¹²⁷.

אכילה בערב יו"ט

ה. יש לאכול כזית הראשון לתיאבון. ולכן אין לאכול פת ושאר מיני דגן בערב החג משעה העשירית [וכדין ערב פסח]¹²⁸.

פירות בשר ודגים מותרים באכילה עד הערב¹²⁹. אמנם אם יודע שעל ידי אכילת מיני פירות לא יאכל בלילה לתיאבון, לא יאכלם משעה עשירית.

אכילה בסוכה בשאר ימי החג

ו. בשאר¹³⁰ ימי החג אכילה בסוכה היא רשות ואין חיוב לאכול פת בסוכה, ועל כן אם אינו אוכל פת יכול לאכול מיני ירקות מחוץ לסוכה. ובמשנה ברורה נסתפק שיתכן שיש מצוה לאכול פת כל שבעה בסוכה¹³¹.

שיעור אכילת פת

ז. האוכל¹³² פת יותר מכביצה חייב בסוכה, ובברכת 'לישב בסוכה'.

ובשאוכל אכילה יותר מכביצה, חייב לאכול את כל הסעודה בסוכה. ולכן¹³³ יש להזהר שכשיצא באמצע הסעודה מחוץ לסוכה, יגמור בסוכה את כל האוכל שבפיו.

ח. האוכל¹³⁴ פת פחות מכביצה, אף שפטור מן הסוכה, מכל מקום המחמיר שלא לאכול חוץ לסוכה הרי זה משובח¹³⁵.

מיני מזונות, חובת אכילתם בסוכה והכרחה

ט. האוכל תבשיל העשוי מחמשת המינים, או עוגות וכדומה, בשיעור

124. משנה ברורה סי' תרל"ט ס"ק כ"ב.

125. בספר אורחות רבינו ח"ב עמ' פ"ב הביא מהחזו"א שהחמיר 3 דקות.

126. מטה אפרים סי' תרכ"ה סעיף ג"ב.

127. מטה אפרים שם.

128. סי' תרל"ט רמ"א סעיף ג'. וברמ"א שם כתב מחצות היום, ובמשנה ברורה שם ס"ק כ"ז הביא מהאחרונים שהסכימו לדינא מתחילת שעה עשירית.

129. כמבואר בס"י תע"א במשנה ברורה ס"ק ה' - ח', וכמו לענין ליל ראשון של פסח.

130. שו"ע סי' תרל"ט סעיף ג'.

131. שם ס"ק כ"ב, וכדעת הגר"א שס"ל שיש מצוה באכילת מצה כל שבעת ימי הפסח.

132. שו"ע תרל"ט סעיף ב', מגמ' סוכה דף כ"ו ע"א.

133. ספר הסוכה פרק כ"ט סעיף י"ז. וכעין זה בשעה"צ סימן תרל"ט ס"ק כ"ט.

134. שו"ע שם סעיף ב', ממשנה שם.

135. שו"ע שם.

136. שו"ע שם סעיף ב'.

137. פשוטות לשון המחבר שדוקא בקבע חייב, אמנם דעת המגן אברהם ס"ק ו' דהוי כפת שחייב בסוכה גם באכילת ארעי.

138. פסק המשנה ברורה שם ס"ק טו ושועה"ר סעיף י"א.

139. משנה ברורה שם ס"ק ט"ז.

140. משנה ברורה שם.

141. מחבר סעיף ב'.

142. משנה ברורה שם ס"ק ט"ז.

143. ספר הסוכה פרק ל' סעיף ד', ובהערה שם מס' 8 מדייק מלשון המאמר מרדכי.

144. שבדידיה תליא מילתא. ביאור הלכה סעיף ב' ד"ה אם, מהמאמר מרדכי.

145. שערי תשובה ס"ק ה', והביאו במשנה ברורה שם ס"ק טז.

146. שאכילת מזונות במקום הקידוש, נחשבת כקביעות.

147. שו"ע שם, וברמ"א אפילו קבע עליהם סעודה.

148. ספר הסוכה פרק ל' סעיף ו', ומקורו ממשנה ברורה שם ס"ק ט"ז.

149. מ"ב שם ס"ק טז.

150. שעה"צ ס"ק ל"ט, ופשוט, משום שהי רק חומרא.

151. מחבר סי' תרל"ט סעיף ב'.

שתיה בעת הסעודה

יד. אולם השותה משקים בשעת הסעודה, חייב לשתותם בסוכה¹⁵².

שינה

מו. שינה חייבת בסוכה. ואף כשישן בדרך ארעי ואפילו לזמן מועט ביותר ובצורה עראית¹⁵³ [כגון כשמוניח ראשו על השולחן וכדומה], חייב בסוכה.

ברכת 'לישב בסוכה' בשעת סעודה

מו. כשנכנס לסוכה לסעודה, יש לברך ברכת 'לישב בסוכה' לאחר ברכת המוציא או ברכת מזונות לפני האכילה¹⁵⁴. ואין זה נחשב 'הפסק', כיון שברכה זו היא צורך הסעודה¹⁵⁵.

שכה לברך קודם האכילה

זו. אם שכה לברך לפני האכילה, יברך בהמשך הסעודה¹⁵⁶. וכשסיים כבר לאכול, אם לא ברך עדיין ברכת המזון, לכתחילה יאכל מעט אחרי ברכת 'לישב בסוכה', אמנם אף אם כבר בירך ברכת המזון, יברך 'לישב בסוכה', לפי שהברכה הינה על כל זמן הקביעות שישב בסוכה¹⁵⁷.

מצוות הסוכה בשאר דברים

יח. מצוות ישיבת הסוכה, שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה כדרך שדר בביתו כל ימות השנה¹⁵⁸.

חיוב ברכת 'לישב בסוכה'

יט. מאחר שמברכים ברכת 'לישב בסוכה' על האכילה, נהגו שלא מברכים אלא בשעת האכילה¹⁵⁹, והכל טפל לברכת האכילה¹⁶⁰. ויש הסוברים שצריך לברך 'לישב בסוכה' מיד כשנכנס לסוכה¹⁶¹, ולכן נכון הדבר שתיכף בהכנסו לסוכה יאכל מעט יותר מכביצה מחמשת מיני דגן ויברך 'לישב בסוכה'¹⁶², ולא יברך אחר כך בשעת האכילה.

ברכת 'לישב בסוכה' כששוהה בסוכה ללא אכילה

כ. מי שנכנס לסוכה ואין בדעתו לאכול בסוכה זו פת המחיבת בברכה, חייב לברך ברכת 'לישב בסוכה' על עצם שהותו בסוכה¹⁶³, ויש המחמירים שלא לברך 'לישב בסוכה' אלא בעת אכילה¹⁶⁴. ובכדי

לצאת ידי ספק ברכה לבטלה, לכתחילה ראוי שלא יברך בעצמו רק שישמע מאחר המברך ברכת 'לישב בסוכה' ויכוון לצאת ידי חובה בברכתו [או שיאכל כשיעור המחייב בברכת 'לישב בסוכה']¹⁶⁵.

ברכת 'לישב בסוכה' בקידוש ליל יו"ט או ש"ק

כא. כליל יו"ט או כליל ש"ק מברכים ברכת 'לישב בסוכה' בשעת הקידוש¹⁶⁶, לפי שהוא חלק מנוסח הקידוש.

ברכת 'לישב בסוכה' בקידוש יום יו"ט או ש"ק

כב. ובקידוש ביום יו"ט וביום ש"ק, שאינו חלק מנוסח הקידוש¹⁶⁷, נחלקו הפוסקים¹⁶⁸ האם לברך בשעת הקידוש או בשעת אכילת הפת, וכתב במשנה ברורה¹⁶⁹ דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ובשולחן ערוך הרב¹⁷⁰ כתב שיברך בשעת אכילת הפת.

הבדלה

כג. יש להבדיל בסוכה, שהרי כל השנה מבריל בביתו, והוי 'תשבו כעין תדורו'¹⁷¹.

ברכת 'לישב בסוכה' בהבדלה

כד. נחלקו הפוסקים¹⁷² האם לברך 'לישב בסוכה' על הבדלה. ובכדי לצאת ידי הספק, יש נוהגים לאכול מזונות אחר ההבדלה בשיעור יותר מכביצה, ולברך עליהם ברכת 'לישב בסוכה'¹⁷³.

כשהגגון היה סגור, וברך 'לישב בסוכה' ו'שהחינו'

כה. המברך ברכת 'לישב בסוכה' וראה אחר כך שהגגון היה סגור¹⁷⁴, יש לפתחו ולברך שוב 'לישב בסוכה'. אך ברכת 'שהחינו' שמברכים בלילה הראשון, אין לברך שוב¹⁷⁵.

לאכול בישיבה

כו. כשאוכל אחר ברכת 'לישב בסוכה', ראוי לאכול בישיבה ולא בעמידה¹⁷⁶.

כשיש בסוכה כלים מלוכלכים

כז. כשיש בסוכה קדירות או כלים מלוכלכים, שאסור להשהותם בסוכה, אין לברך אז ברכת 'לישב בסוכה'¹⁷⁷.

152. שעה"צ סי' תרל"ט ס"ק כ"ט.

153. מבואר בגמ' שלפעמים סגי ליה לאיניש בהכי.

154. משנה ברורה סי' תרמ"ג ס"ק ד'.

155. שם בשם הט"ז.

156. מגן אברהם ס"ק י"ז, ונפסק במשנה ברורה ס"ק מ"ח, ושועה"ר סעיף ט"ז.

157. משנה ברורה שם בשם לבושי שרד.

158. משנה סוכה דף כ"ח.: ועיין בלשון המחבר סי' תרל"ט סעיף א'.

159. מחבר סעיף ח', וכדעת ר"ת המובא בטור.

160. ועיין בט"ז ס"ק ד' וס"ק כ' שאפי' ישיבה שלפני האכילה טפל לאכילה.

161. דעת הגאונים, רי"ף ורמב"ם, וכן דעת הגר"א.

162. משנה ברורה סי' תרל"ט ס"ק מ"ו.

163. ט"ז ס"ק כ' ומשנה ברורה ס"ק מ"ח ושועה"ר סעיף ט"ו.

164. מאמר מרדכי סוף סי' תרל"ט ס"ק ח', שסבירא ליה כך בדעת רבינו תם.

165. כף החיים סי' תרל"ט ס"ק צ"ו, ומסיים שם 'או לברך הברכה בלבד, עיין שם.

166. כמבואר בגמ' סוכה נ"ו., ובמחבר סי' תרמ"ג סעיף א'.

167. משנה ברורה שם ס"ק ט', וז"ל: שאין בהם קידוש רק ברכה בעלמא על הכוס.

168. וסברת מחלוקתם, מכיוון שאין חיוב ברכת 'לישב בסוכה' על שתיית כוס יין, אין כדאי להפסיק בין הברכה לשתיה. וסברת החולקים, שמכיון שעל ידי הקידוש מכין עצמו לאכילה, יש לברך לפני ששותה את הכוס.

169. סי' תרמ"ג ס"ק ט"ט.

170. סי' תרמ"ג סעיף ג', וכדעת הט"ז ס"ק ד'. ומנהג חב"ד ועוד שמברכים בשעת הקידוש.

171. משנה ברורה שם ס"ק ל'.

172. עיין שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' מ"ב אות ב', ושו"ת שרגא המאיר ח"ה סי' נ"ד.

173. שמירת שבת כהלכתה פרק נ"ח הערה ק"ג, ושכך נהג הגרש"ז איערבאך.

174. משנה ברורה סי' תרל"ט ס"ק מ"ח.

175. משנה ברורה שם. והטעם, שהרי מעיקר דין הש"ס ברכת 'שהחינו' מועיל גם בזמן עשיית הסוכה, ואם כן ודאי שבאופן זה יצא.

176. לצאת דעת הבי"ח דסבירא ליה דלהרמב"ם לא יצא כשלא ישב בסוכה, והביאו בשער הציון סי' תרמ"ג ס"ק ד'.

177. שער הציון סי' תרל"ט ס"ק י"ג מהחיי אדם. משום שיש דעות שהסוכה פסולה אז, ומחשש ברכה לבטלה לא יברך.

הסוכה. ובחולה שיש בו סכנה, פטורים מן הסוכה אפילו בשעה שאין החולה צריך לז'189.

מצטער

לח. המצטער פטור מן הסוכה¹⁹⁰. איזהו מצטער?¹⁹¹ זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם, או מפני הריח¹⁹². ולכתחילה אין לעשות סוכתו במקום זה ולומר 'מצטער אני'¹⁹³.

ירדו גשמים

לז. ירדו גשמים¹⁹⁴ בתוך הסוכה בשיעור¹⁹⁵ שאם ירדו גשמים אלו בתוך ביתו היה יוצא והולך למקום אחר, נחשב כ'מצטער' ופטור מן הסוכה.

סוכה שיש בה גגן

לז. כשיורדים גשמים בסוכה שיש בה גגן, עדיף לסגור את הגגן ולאכול בסוכה תחת הגגן¹⁹⁶, מאשר לצאת מן הסוכה ולאכול בבית¹⁹⁷.

פסקו הגשמים

לח. המשך סעודתו בביתו ופסקו הגשמים, אין מחייבים אותו לחזור לסוכתו¹⁹⁸, ואף כשרק התיישב לאכול בביתו ועדיין לא התחיל באכילה¹⁹⁹. אולם אם עדיין לא התיישב לאכול, חייב לחזור לסוכה²⁰⁰.

ישן בסוכה וירדו גשמים

לז. הישן בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו הגשמים, אם כבר שכב לישן בביתו, אף שעדיין לא נרדם, אין מטריחים אותו לחזור לסוכתו²⁰¹, אלא לאחר שיעלה עמוד השחר כשיתעורר משנתו²⁰². וכן אינו צריך לומר לאחר להקיצו לכשיעלה עמוד השחר²⁰³. אולם אם עדיין לא שכב בביתו, יחזור לסוכתו²⁰⁴.

ברכת הסוכה בקול ובנעימה

כח. ראוי לומר ברכת הסוכה בקול ובנעימה כשאר ברכות של קידוש¹⁷⁸.

ברכת 'לישב בסוכה' כשיצא מסוכתו וחזר אליה

כט. בירך 'לישב בסוכה' בשעת האכילה ולא יצא מסוכתו [וכן אם יצא על דעת לחזור מיד¹⁷⁹], ורוצה לאכול שוב, אין לברך 'לישב בסוכה' על אכילה שניה¹⁸⁰.

ל. יצא מסוכתו לפרק זמן קצר [בכדי להתפלל תפילת מנחה או מעריב וכיוצא בהן], ודעתו לחזור מיד: אם יצא באמצע הסעודה, כשהחזיר את לברך שנית 'לישב בסוכה', אולם אם יצא בין סעודה לסעודה, יש לברך שוב 'לישב בסוכה' בעת האכילה השניה¹⁸¹.

לא. יצא מסוכתו לזמן ממושך, יש לברך שוב ברכת 'לישב בסוכה' בשעת אכילה שניה¹⁸², אפילו כשיצא באמצע הסעודה. ואף אם לבסוף נמלך בדעתו לחזור מיד¹⁸³.

היוצא מסוכה לסוכה

לב. נחלקו הפוסקים במי שיוצא באמצע הסעודה לסוכת חבירו אם יש לברך שוב ברכת 'לישב בסוכה'¹⁸⁴. ולכן אין כדאי לצאת באמצע הסעודה לסוכת חבירו¹⁸⁵.

חולה ומשמשי

לג. חולה פטור מן הסוכה¹⁸⁶. ואפילו רק חש בראשו. משום דבעינן 'תשבו כעין תדורו' והרי אם היה לו זה החולי כל השנה לא היה יושב בביתו, אלא היה הולך למקום שמיקל לו זה החולי¹⁸⁷.

לד. משמשי החולה, בשעה שהחולה צריך להם¹⁸⁸ הרי הם פטורים מן

178. משנה ברורה סי' תרמ"ג ס"ק ה' מהשל"ה.
179. מחלוקת הפוסקים בשער הציון ס"ק פ"ו, וכתב שלא לברך משום ספק ברכה לבטלה.
180. סתימת הפוסקים כדעת המגן אברהם ס"ק י"ז, ודלא כהב"ח סי' תרמ"ג סעיף ג' והט"ז ס"ק כ' שסבירא להו שיש לברך על כל אכילה אף אם לא יצא בנתיים.
181. שער הציון ס"ק צ"א. אמנם לדעת המ"א לעולם כשיצא שלא על מנת לחזור מיד, יש לברך שוב, ואפילו אם יצא באמצע הסעודה. ולדעת שו"ע סעיף י"ד מברך באמצע הסעודה רק כשהולך לסוכת חבירו.
182. משנה ברורה שם ס"ק מ"ז.
183. שו"ע י"ד סעיף יג.
184. דעת המ"א ושו"ע י"ד סעיף י"ד דיש לברך, וכל שכן לדעת הח"י אדם כלל קמ"ו סעיף ט"ו שכל אופן שנכנס לסוכת חבירו חייב בכרכה ואף אם אינו אוכל שם. אמנם דעת הבית מאיר, והביאו בשער הציון ס"ק צ"ד, שלא לברך שוב, משום שכל מצות סוכה מצוה אחת היא, ואם כן יצא בכרכה שכבר ברך.
185. שער הציון שם ס"ק צ"ד.
186. סי' תר"מ סעיף ג'.
187. משנה ברורה שם ס"ק ו'.
188. שו"ע שם בשם יש מי שאומר, ובמשנה ברורה שם ס"ק י' כתב שאם יש שני משמשים ואין צורך לשניהם בבת אחת, בעת שימוש של האחד, חייב השני בסוכה.
189. משנה ברורה ס"ק י"א.
190. גמ' סוכה דף כ"ו.
191. מחבר סי' תר"מ סעיף ד'.
192. והטעם, שאין אדם דר במקום שמצטער, והתורה אמרה 'תשבו כעין תדורו'. משנה ברורה שם ס"ק י"ג.
193. מחבר שם.
194. סי' תרל"ט סעיף ה'.
195. רמ"א שם מאור זרוע.
196. משנה ברורה סי' תרכ"ט ס"ק נ"ח, דהא איכא דעת הגאונים המובא שם במחבר, שכל שהסכך צילתו מרובה מחמתו מצד עצמו, כשרה הסוכה אף אם הניח עליה סדין להגן מפני החמה או הגשמים [ולדעת רבינו תם היינו דוקא כשהניח את הסכך הכשר קודם לסכך הפסול], עיין שם.
197. אך לא לברך 'לישב בסוכה', שהרי להלכה קיימא לן כדעה הראשונה במחבר שם, דאף כהכאי גוונא פסול.
198. סי' תרל"ט סעיף ו'.
199. ביאר הלכה שם ד"ה היה. ומשמע מדבריו שפוסק להקל בזה.
200. משנה ברורה שם ס"ק ל"ח.
201. גמ' סוכה כ"ט, מובא בשו"ע סי' תרל"ט סעיף ז'.
202. שו"ע ורמ"א שם, ומשנה ברורה ס"ק מ"ב.
203. ט"ז ס"ק י"ח, ומביאו במשנה ברורה ס"ק מ"ג.
204. ובפרט כהיום שאין טורח גדול להביא את הכרים וכסתות לסוכה יש להחמיר, עיין במשנה ברורה שם ס"ק מ' שמביא חולקים בזה.

רמב"ם המבואר הפרוייקט ההיסטוריו!

מתארגן

- ✎ מנופה ומוגה בי"ג נפה
- ✎ ביאור רהוט משולב על הדף
- ✎ כותרות והקדמות נרחבות
- ✎ ילקוט ביאורים מקיף
- ✎ מאות אלפי הערות והוספות
- ✎ חובה לכל בן ישיבה

וכמה טרחתו
יומם ולילה
כמו עשר שנים
רצופות בקיבוץ
חיבור זה

נין - זכה ומתנה
קנין - שבט
קנין - שלוחן ושופץ
קנין - עבדים
משפטים - שכירות
משפטים - שאלה ופיקדון ומלווה ולוה
משפטים - מלווה ולוה ב
משפטים - מלווה ולוה ג
משפטים - טוען ונטען א
משפטים - טוען ונטען ב
משפטים - נהלות
שופטים - סנהדרין א
שופטים - סנהדרין ב
שופטים - עדות א
שופטים - עדות ב
שופטים - אבל
שופטים - מלכים

קדושה - ביאה א
קדושה - ביאה ב
קדושה - ביאה ג
קדושה - מאכלת אסורות א
קדושה - מאכלת אסורות ב
קדושה - שחיטה א
קדושה - שחיטה ב
דעים - שמיטה ויובל א
דעים - שמיטה ויובל ב
קרבנות - קרבן פסח
קרבנות - בכורות ושנות א
קרבנות - שנות ב תמורה
ניקין - נזקי ממון
ניקין - גניבה
ניקין - גולה ואבירה א
ניקין - גולה ואבירה ב
ניקין - חובל ומוק
קנין - סכירה א
קנין - סכירה ב

מדעי - יסודי התורה
מדעי - עבודה זרה
אהבה - קריאת שמע ותפילה א
אהבה - תפילה ב
אהבה - תפילין
אהבה - ברכות א
אהבה - ברכות ב מילה
זמנים - שבת א (א-ט)
זמנים - שבת ב (ו-טו)
זמנים - שבת ג (ז-כ)
זמנים - שבת ד (כא-כה)
זמנים - שבת ה (כז-ל)
זמנים - עירובין
זמנים - שבתות עשור שבתות י"ט
זמנים - חמץ ומצה א (א-ד)
זמנים - חמץ ומצה ב (ה-ח)
זמנים - שופר סוכה וילול שקלים
זמנים - קידוש החודש
זמנים - העניות מגילה תעבה

חדש בממלכת התורה

חדש

היו דברים מעולם

הסודות הגנוזים של העולם התורני

בהוצאת ממלכת התורה 'עוז והדר'

בספר זה נאספו חמישים מאמרים פרי קולמוסו המבורך של הרב ישראל דנדרוביץ שליט"א, ובהם תחקירים ששורשיהם שתולים בבית ה' ופארותיהם הבעירו את כל הגולה כמדורת אש; פולמוסים סוערים שהתחוללו בין כתלי בית המדרש וקולם הדהד למרחוק; תעלומות ספרים וסופרים, פרשיות היסטוריות ומאורעות מסתוריים; גילויים מסתוריים ומבתי הגנוזים של חכמי הדורות; שמועות מאחורי הפרגוד, שיחות חולין של תלמידי חכמים וסיפורי צדיקים אותם אין מגלים אלא לצנועים.

דבר בעתו

הליכות המועדים

הלכות ד' מינים

בהוצאת ממלכת התורה 'עוז והדר'

פסקי הלכה ומנהג בעניי ארבעת המינים, מסודרים וערוכים על ידי הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, עם תמונות ואיורים להקלת הלימוד.

חדש

רמב"ם המבואר זרעים מתנות עניים

מהדורת 'קרן טללי ברכה'

מכון 'אור לישרים' - נהריה,

בהוצאת ממלכת התורה 'עוז והדר'

רמב"ם ונושאי כליו ערוכים בקרוק רב, עפ"י כתבי יד ודפוסים ראשונים, מקוטע ומנוקד, בעיצוב נאה ומשובח. נוסף עליו ביאור משולב, הערוך בשפה ברורה ושווה לכל נפש. הביאור מלוקט מכלל מפרשי הרמב"ם, ובתוספת הקדמות, מבוא בתחילת כל ענין, מקורות וציטוטים, ועם פסקי שולחן ערוך.

דבר בעתו

אוצר פניני החסידות סוכות

מהדורת 'קרן טללי ברכה'

מכון 'אור לישרים' - נהריה,

בהוצאת ממלכת התורה 'עוז והדר'

ליקוט דברי רבותינו מאורי הדורות גאוני ישראל ורועי החסידות בלשונם, מעשי צדיקים, משא קודש מאת כ"ק אדמו"ר רבי דוד אביחצירא שליט"א, וספיד ויהלום מהגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א.

דבר בעתו

הושענות מתיבתא

עם תפילת מוסף

בהוצאת ממלכת

התורה 'עוז והדר'

סדר ההושענות

מבוארים עם

ביאור משולב

בתוך התיבות, עם

הערות וציטוטים,

מסודר דבר דבור

על אופנו.

מלוך יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי הוד חי אבניצרה שליט"א

מילה רא

חזרה רא

חזרה רא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

השמחה בחג הסוכות משפיע פרנסה לכל השנה

סירחה ראויה כדי לזכות לפרנסה, וכמאמר העולם 'מה לא עושים בשביל פרנסה'. ואפשר להוסיף עוד רמז לענין הפרנסה הנשפע בחג הסוכות, דכתיב (תהלים טז יא) 'תודיעני אורח חיים, שובע שמחות את פניך, נעימות בימינך נצח', ובמדרש (ויק"ר לב) דרשו פסוק זה על חג הסוכות, אל תקרי 'שובע' אלא שבע שמחות, והכוונה לשבע מצות שבחג, ד' מינין שבלולב, וסוכה, וחגיגה, ושמחה. והנה הרה"ק ר' יוסף מקאסאן ע"ה כתב, שסופי תיבות 'נעימות' בימינך נצח' הם חת"ך, וכן האותיות הקודמות בלי הסופי תיבות שהם נעימו' בימינך נצ' בגימטריא חת"ך. ואין זה אלא ללמד שהשמחה בימי הסוכות משפיעה וממשיכה שפע טוב ופרנסה טובה על כל העולם על ידי השר הממונה חת"ך.

השפעת הפרנסה בחג הסוכות בזכות יעקב אבינו

יסוד ענין הפרנסה הנשפע בחג הסוכות נראה לבאר על פי דברי ה**טור** (או"ח סי' תיז) ששלשת הרגלים הם נגד שלשה אבות, פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וחג הסוכות כנגד יעקב אבינו. והלוא מצינו בתורה הקדושה שיעקב אבינו ע"ה התפלל על הפרנסה, באמרו 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש' (לעיל כח כ), ועל כן בחג הסוכות זמן שמחתנו שהוא כנגד יעקב אבינו אכן הקדוש ברוך הוא ברחמיו וחסדיו המרובים מזמין פרנסה ברווח ושפע טוב לזרעו של יעקב.

מידת התפארת של יעקב אבינו מכריע לטוב ומשפיע פרנסה

והנה מידתו של יעקב אבינו מדת התפארת שהוא קו הממוצע, והוא מכריע בין מידת החסד של אברהם אבינו למידת הגבורה של יצחק אבינו, ועל שם זה נקרא בפסוק 'איש תם', אי"ש ראשי תיבות י'מין ש'מאל א'מצע, שהוא כולל את כל האבות הקדושים, ובתיבת אי"ש שעולה בגימטריא אמצע' ימין נרמז שהאמצעי נוטה לצד הימין להכריע לטוב כמו שכתב באמרי נועם (תולדות ד"ה בפסוק מכרה כיום), ולכן מאז ומתמיד בזכות יעקב אבינו נשפע משמי מרום שפע טוב.

הם זמן שמחתינו, שנצטוונו עליהם בתורה הקדושה שלש פעמים לשמוח בכל שבעת הימים, ומזה נלמד גם אנחנו לתמיד שהדרך להמשיך השפע הטוב ממרום הוא על ידי שהאדם בשמחה. ואף שקשה לו לאדם להיות בשמחה כל זמן שאין הפרנסה שרויה במעונו, מכל מקום יתחזק בעצמו להסיח דעת ממחסורו ולשמוח בחלקו, וכמו שאמר בעל האמרי אמת מגור ע"ה לחסיד שהתאונן בפניו איך יוכל לשמוח כאשר הוא מחוסר פרנסה, והשיב לו רבו שכל

וְשִׂמְחָתָ בְּחַגְגְךָ... וְהָיִיתָ אִתָּה שְׂמֵחַ (דברים טז, יד-טו)
איתא בשם הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו' ע"ה שעצבות מקלקלת את הפרנסה, ולכן יראה כל אדם שיהיה בשמחה. ונרמז הדבר בתורה, שסופי תיבות 'והיית איתך שמח' (דברים טז טו) הם 'חת"ך', שהוא השר הגדול של פרנסה. בכלל דברי הרבי ר' ברוך ע"ה ניתן לומר, שדווקא משבעת ימי הסוכות נמשך פרנסה לכל השנה על ידי שם חת"ך, מאחר שימים אלו

מילתא דפליאה

בשביל מצות סוכה ואתרוג צריך שיהיה לצדיק מעות בריוח

בבואנו לעסוק בענייני עולם הזה עולה בלבנו תהייה רבתית, הכיצד נלך במשעול צר שכזה כרצון ה'. על כך השיאו רבינו הקדוש בעל הנועם אלימלך (ליקוטי שושנה ד"ה טעמו) עצה טובה, והיא הנאמר בתהלים (לד ט) 'טעמו וראו כי טוב ה', ופירש, כי בכל טעימה שטועם באכילתו ובשאר ענייני העולם, וכן בכל ראייה שרואה ומביט בעולם, ישכיל שיהיה למטרה אחת ויחידה והיא 'כי טוב ה', כלומר, להכיר ולהבין מזה רוממות ה' וטובו על בריותיו.

אשריך בעולם הזה כדי שיבוא על ידו הטוב לעולם הבא

עוד פירש בדרך זו (שם ד"ה אשריך) הנאמר (תהלים קכח ב) 'אשריך וטוב לך', ואמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"א) 'אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא', וביאר, כי מה שטוב לצדיק בענייני העולם הזה, הוא הכל כדי שיבוא על ידו לעולם הבא, כי הדברים הצריכים לעולם הבא המה התורה והמצוות, והם אינם יכולים להעשות ולהפעל אם לא שיש לו כל צורכי עולם הזה בריוח, למשל, הכנסת אורחים, סוכה ואתרוג, ציצית, מזוזה, אשה ובנים וכדומה להם, ובשביל זה צריך שיהיה לצדיק מעות בריוח. וזהו 'אשריך' פירוש מה שיש לך טוב בעולם הזה אינו עיקר הכוונה, כי אם 'וטוב לך' לעולם הבא.

ובאופן זה יכול האדם להשתמש בכל ענייני עולם הזה רק לרצון ה', כי כאשר כל מטרתו ומגמת פניו הוא לאהבת עולם הבא, כבר לא ירגיש בזה את טעם העולם הזה, כפי שכתב בחובות הלככות (שער חשבוה"נ פ"ג): 'וכבר אמר אחד מן החכמים, כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא יתחבר לב לב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא'. ממילא כשכל מבטו וטעימותיו בעולם מכוונים רק כדי לדעת מהם 'כי טוב ה', וכל אשר יש לו בעולם הזה הוא בעבור ענייני עולם הבא, כבר לא יוכל לטעום בהם טעמי עולם הזה ותאוותיו.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

הטעם שכוונה מעכבת במצות סוכה

שבכל יום יש את הכוח לדרוש ולבקש לבוא אל ה' יתברך, וגם הכוח להתקדש נשאר בכל יום ויום כמו שנרמז בפסוק (שמות יט י) 'וקדשתם היום ומחר', וכך יזכה בכל יום לבוא אל ידיעת ה' ולהשיב הדברים אל לבבו, כמו שכתוב (לעיל ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים'.

ובתוספת ביאור כתב **בנחמד ונעים להרה"ק מקאסוב ע"ה** (פרקי אבות אות לד) כי באמת עיקר כוונתו יתברך כדי לסייע בידינו להטות הבחירה לטוב, אמנם כדי שלא לעורר את הסטרא אחרא לקטרג על סיוע ה' יתברך בידינו, לפיכך הוציא דבריו באופן המשתמע גם בלשון צווי, אבל עיקר כוונתו להיות כמסייע לבניו האהובים לבחור בחיים. וזה שאמר הכתוב **ובחרת בחיים** בלשון עתיד ולא אמר בלשון ציווי 'בחור בחיים', והכוונה היא עתיד אתה לבחור בחיים, כי לולא זאת לא היתה תקומה חס ושלום לישראל, כי היה קשה מאד להטות הבחירה לטובה, וה' יתברך חשבה לטובה לנו לסייע בידינו.

הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום', וכתוב **למען תחיה**, שתהיה קיום התורה ומצוותיה לשם כוונה זו, שיידע האדם שכל חיותו תלויה בקיום התורה, וכוונה זו מעכבת בקיום התורה, וכל בחירתו בקיום המצוות יהיה 'למען' יזכה על ידי כך לחיים האמתיים, כי מבלעדי התורה חייו אינם חיים.

סיוע מהשמים לבחור בטוב

ולשון הכתוב **ובחרת בחיים** משמע שיש סיוע מן השמים למי שבחר בדרך החיים, ואף שהבחירה חופשית היא ביד כל אדם לטוב ולהיפך, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לג:): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, מכל מקום הקב"ה מסייע בידינו לבחור בטוב בכך שהוא מצוה עלינו לבחור בחיים, ומי שמקשה ערפו ובחר ברע הרי הוא פועל נגד גזירת ה'. ובכל יום ויום יש בכוח האדם לזכות לחיים רוחניים, כמו שאמר הכתוב 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום', היום' היינו שבכל יום ויום אפשר להגיע לדבקות בה', וכן כתוב (ישעיה נח ב) 'ואותי יום יום ידרושון',

למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל (ויקרא כג, מג).

כתב ה"ח (או"ח סי' ח אות ז) שבג' מצוות נאמר 'למען', ציצית תפילין וסוכה, וקיום המצוות האלו הוא כדי לקיים את הטעם האמור בהם, מצות ציצית היא 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי' (במדבר טו מ), מצות תפילין היא 'למען תהיה תורת ה' בפיהך' (שמות יג ט), ומצות סוכה היא 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' (ויקרא כג, מג), וכיון שפירשה התורה שקיום מצוות אלו הוא לתכלית זו, על כן כוונה זו מעכבת במצוות אלו, ומן התורה צריך לכוון בשעת קיום המצוה את הכוונות הנ"ל.

ידע האדם שכל חיותו מכוח קיום התורה

ולפי דבריו אפשר לפרש גם את הפסוק (דברים ל, יט) **ובחרת בחיים למען תחיה**, שיבחר האדם בחיים אמיתיים של התורה כדי שעל ידי יזכה לחיות, כי לולא קיום התורה אין לאדם חיות כלל, כמו שכתוב (לעיל ד ד) 'ואתם

חגי תשרי כנגד מחשבה דיבור ומעשה

דברי הגמרא (ברכות ו.) 'חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה', וכן בענין התשובה, אדם יעשה המוטל עליו יעזוב דרכיו הרעים, יבכה יתחנן ויעשה כל מה שיכול, ואם נאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה והקב"ה יעזור לו להשלים תשובתו, ואז התשובה ביתר שלימות.

והיהודי הרוצה לחזור לבוראו עומד לו כח גדול מלעילא, שהרי כלל גדול למדונו חז"ל (שבת קד.) 'הבא לטהר מסייעין אותו'. וכתב החתם סופר (ראה ד"ה לשכנו) שיש בידינו הבטחה, אם ידרוש ויבקש את הקדושה בוודאי יבוא לזה. ודרש זה בפסוק (לעיל יב ה) 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', שהוא על דרך מה שאמרו בגמרא 'הבא לטהר מסייעין אותו', שאם רק תדרוש לבוא 'לשכנו', תהיה בטוח 'שתבוא שמה', כי ישלח מקודש עזרך.

לחלק הקופה לעניים. וראה בכיסא דוד להחיד"א (דרוש ז) שבעלי צדקה זוכים לחסות בצל השכינה כמו שכתוב (תהלים לו ח) 'מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון' (רות רבה ה ד), וכן ביציאת מצרים זכו לענני הכבוד כי קבלו עליהם לגמול חסדים, אם כן בחג הסוכות שאנו יושבים בסוכות זכר לענני הכבוד ראוי להרבות בצדקה כדי שנזכה לחסות בצלו יתברך], ועל ידי עבודת הזמנים הללו זוכים לתשובה במחשבה ודיבור ומעשה.

וכן חודש מרחשון הוא השלמה לעבודת התשובה של חודש תשרי, וזה שנקרא חודש מרחשון 'בול', ראשי תיבות ב'פ'יך ו'בלבבך ל'עשותו, רמז להשלמת התשובה בין במחשבה בין בדיבור ובין במעשה.

סוף דבר יש לכל אחד לדעת כי הוא סך הכל אדם בשר ודם ולא הכל יכול להגיע למעשה ממש, אך על כך הם

הנה נקבע הזמן לעבודת התשובה במועדי חודש תשרי, בראש השנה ויום כיפור וסוכות, והם מיוחדים לעבודת התשובה כראוי [בראש השנה ויום כיפור הוא זמן תשובה מיראה מאימת הדין, ובחג הסוכות הוא זמן תשובה מאהבה בשמחה ובטוב לבב (קדושת לוי לשבת תשובה). ויסוד הדברים בשער הכוונות (חג הסוכות הקדמה): יש חיבוק של 'שמאלו תחת לראשי', ונקרא דחילו יען כי הוא שמאל, וזה נעשה מן ראש השנה עד יום הכפורים וכו', ואחר כך בסוכות אז הוי רחימו סוד חיבוק של הימין 'וימינו תחבקני', ראש השנה הוא יום מיוחד לתפילה, ויום כיפור הוא הזמן המובחר לתשובה, וסוכות הוא זמן להרבות בו בצדקה [חג הסוכות בזמן האסיף הוא זמן מתנות עניים (רש"י סוכה מז. ד"ה שיר). ובפרי עץ חיים כתב (חג הסוכות פ"ג): ערב סוכות יש להרבות בצדקה [וכו'] ויש

במה שחסידיים ואנשי מעשה היו אומרים בשמחת בית השואבה

תתענג נשמתי בגן עדן בזכות המצוות שאצליח לצבור. עזוב את נפשי והניחה לי לדאוג ולצבור אוצרות בטרם יבוא זמן שלא יועילו, 'כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאלו אשר אתה הולך שמה' (קהלת ט י).

'דין' על מעשה העבירה 'חשבון' על הזמן שיכול היה לסגל

מצוות

מעתה נבוא לבאר מה שאמרו חז"ל בפרקי אבות (פ"ג מ"א) 'ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון'. וכבר עמדו המפרשים לבאר מהו הדין ומהו החשבון שאמר התנא, לכאורה משמעות אחת לשניהם. וביאר הגאון מוילנא ע"ה (שנות אליהו לקוטים) כי אכן שני דברים רצה התנא להשמיענו: 'דין' - שדנין אותו על שעבר עבירה. 'חשבון' - שבשעה שעשה העבירה יכול היה לעשות מצוה או ללמוד, שמחשבים העתים ורגעים שהיו לריק ומענישין אותו על זה, מלבד שעונשין אותו על העבירה גופה שעשה. ובדברינו ניתן להעמיס עוד בכוננתו, כי מחשבים עם האדם את הזמנים בהם יכול היה לעסוק בתורה ומצוות וחטא בהם, ואם חזר בו אך בזקנותו הרי שיחשבו את הימים שבהם יכול היה לשוב קודם בוא ימי הזקנה, ובאטימות לבו בחר להמירם בהבלים וחטאים, ומשכך הפסיד זמן יקר ועצום. והוא הדבר שבא התנא הקדוש לעוררנו, 'הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו' ודע לפני מי אתה עתיד לתת דין וחשבון, שכאשר ישיב אל לבו בהסתכלות ובהתבוננות שיבוא יום ויצטרך לתת חשבון על הימים שאיבד, יבין עד כמה ראוי לו לשוב בהקדם כדי שיוכל למלאות ימיו בתורה ומצוות.

עוד ימים בתורה ועבודה. ואם תאמר מהי הנחיצות, הלא יבוא יום ואקיים את התורה והמצוות בהידור. אין הדבר נכון כלל וכלל, שהלא גם אם ינצל אדם כל ימיו בשלימות, עדיין אין זה כי אם טיפה מן הים לשנים בהם תתענג נשמתו בגן עדן בזכות אותם המצוות, שכן כמה הם ימי חלדו של האדם, לעומת שנותיו בעולם הבא. כדברי מר עוקבא (כתובות סז): שקודם פטירתו ביזבו מחצית ממונו באמרו 'זוודאי קלילי ואורחא רחיקתא', ופירש רש"י: 'צידה קלה הכינותי לדרך רחוקה שאני יוצא לה'. לפיכך כפי שימלא האדם יותר ויותר את כליו בצידה לדרך, כך יכול להיות בטוח בדרכו.

והמקום בו יכול לקחת עמו צידה לדרך הארוכה הוא רק בעולם הזה, שמתוך קושי והסתר עובד את ה' ומתגבר על יצרו, ואוסף לאמתחתו אוצרות מצוות ומעשים טובים. ובכך מכין ומזכך נשמתו לשוב אל בית אביה להנות מזיו יקרו ושכינתו. אם כן מי פתי להעביר רגע מימיו בלא שישוב אל בוראו ויעבדנו בלב שלם, ובודאי שלא ימתין לימי הזקנה ויאבד זמן יקר ונחוץ.

שתי סיבות לדחיית טענות יצרו הרע

אשר על כן, אף אם יבוא היצר הרע לפתותך ולגנוב את לבבך, באמרו: 'הלא החיים לפניך שמח בני מאשר תמצא, ובבוא ימי הזקנה או אז שוב בתשובה שלימה ותן כל כוחותיך לעבודת ה'". ראשית, הקהה את שיניו בדברי חז"ל 'אשרי איש' - שעושה תשובה בעודו איש, כי כששב בזמן שכבר כוחות גופו אינם כבעבר, הלא אינה תשובה מעולה. ובכלל, גם אם אנצל כל ימי בשלימות, עדיין לא אבוא כי אם לטיפה מן הים לשנים בהם

אמרו חז"ל: בשמחת בית השואבה היו חסידיים ואנשי מעשה אומרים 'אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו' (סוכה נג).

וברש"י: 'שלא עברנו עבירה בילדותינו, לבייש את זקנותנו'. שעוד קודם הגיעם לזקנה שבו בתשובה שלימה ולא התביישו בזקנותם, שעתה אף אם ישונו בתשובה לא תהיה תשובתם שלימה ומעולה.

וממעמד קודש זה שמשם שואבים רוח הקודש, יצאה הקריאה לכל אחד ואחד שיתעורר לשוב בעודו בכוחותיו, דאיתא שם 'אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב ומחול לו', ופירש המהרש"א (ח"א שם): דשתי כיתות הזקנים שזכר, הם אומרים על אלו שעדיין ילדים ולא חטאו עדיין, אשרי להן, ומי שחטא ועדיין בילדותו - ישוב אז ומחול לו, כי התשובה בילדותו מעולה ביותר כמו שאיתא 'אשרי האיש וכו' כשהוא עדיין איש.

וזהו שדרשו בזה הקדוש מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, שהתורה מזהירה את האדם מפני שיבה קודם שיבואו ימי השיבה שלך, תקום שוב בתשובה שלימה ותהיה קומתך שלימה, והדרת פני זקן כי זהו ההידור של ימי הזקנה שלך. כי לאחר מכן כשכבר אין כוחותיך במותניך לעשות עבירות ואז תשוב בתשובה לא תהיה זאת תשובה שלימה וטובה.

ככל שמקדים תשובתו יכול להרבות אוצרו בתורה ומצוות

ובאמת, אם נתבונן בדבר נראה, כי גם לולא הסיבה שהתשובה בימי הזקנה פחותה במעלתה מימי עלומיו, היה מתחייב הדבר מצד ההגיון שבו, שככל שיקדים לשוב בתשובה יוכל למלאות

צל הסוכה רומז לשמות הקדושים הוי"ה ואדנ"י

לישב בצל השמות הקדושים, אבל עוד רמז יש בשבתנו בהיקף דפנות הסוכה להישמר משרי האומות שלא יוכלו להרע לנו. וכעין זה גם מצות ארבעה מינים, שהלולב ומיניו רומזים לד' אותיות שם הוי"ה, ומאידיך בכוח מצות סוכה זוכים להבריא רוחות רעות וטללים רעים כדאיתא בגמרא (סוכה לז:).

ולא יהיה, לסייע בידנו לקבל עול מלכות שמים ולהצילנו מן החיצונים. כמו מצות סוכה שצל הסוכה רומז לשמות הקדושים הוי"ה ואדנ"י שעולים בגימטריה 'סוכה', ובישיבת סוכה זוכים

בספר סידורו של שבת (ח"א שורש ז ענף א) מבאר את ענין הכוונה הראויה בקיום המצוות, שכל מצוה כוללת בתוכה כוח להגביר את הרוחניות מחד גיסא ולהחליש את הסטרא אחרא מאידך גיסא, ועל דרך דאיתא (מכות כד.) אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, וטעם הדבר כי כל שאר המצוות באים בעבור אנכי

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להפיץ ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל. עיצוב ועימוד: שוקי קנר

ממנוח המגיד

בית מדרשו של המגיד

סיכום ותמצות דברי תורתו של המגיד

התענוג שמתענגים הקב"ה וישראל כשהולכים בדרך הישרה

במאמר זה את מעלתה המיוחדת של התענוג המתעורר ביום הכיפורים, שבו דבוק האדם בתענוג העליון, היינו שמתענג כביכול באותו תענוג שהקב"ה מתענג בו, שדרגה זו היא יחוד נפלא, כי תענוגו יתברך הוא עצמו אורו ושפעו, והיחוד עם תענוגו יתברך הוא יחוד רוחני נפלא, ובתחילה מבאר רבינו בהרחבה את שלושת הדרגות שבהם נמשך תענוג הקב"ה לישראל, ושאותם ממשיך הקב"ה במשל הבן ההולך בדרך, שהיא המשכת התענוג:

הראשון שהקב"ה מתענג במה שאיש ישראל הולך בדרך ישרה, וההגדרת של דרך ישרה היא שהיא מחברת ומוליכה את ההולך בה אל המקור והשורש שלו, נמצא שהוא ב'ישר' - שמכוון כנגד השורש שלו, ואז נמשכת לו חיות דרך זאת שהוא מחובר בה אל השורש שהוא הקב"ה, והוא ממשיך כביכול להקב"ה מכח הליכתו זאת תענוג שהם השעשועים של הקב"ה שמשמעשע בבנו שהולך בדרכי החכמה.

ואמנם באופן זה הצדיק עצמו אינו יודע גודל השעשועים של יתרון האור מן החושך כי לא טעם טעם החושך, ובזה מצד אחד התענוג של הצדיק ושל הקב"ה הוא ממיין אחד, כי הוא תענוג האמת שהיא החכמה שנמשכת לעולם שזו היא שעשועי הקב"ה והיא הממשיכה חיות לצדיק, אלא שמכל מקום תענוג הצדיק הוא רק המשכה ותולדה מתענוג הקב"ה שמקבל חיות מה'מוחי' שהקב"ה משפיע אליו, אבל הוא עצמו בבחינת מקבל מתענוג זה ואינו נכלל בתענוג זה.

השני הוא להיפך, שהאדם אינו הולך בדרך ישרה, ומתענג מעט מאותו דרך שהולך בה כי חושב שהוא הולך בדרך ישרה, וזהו תענוג שאינו של אמת, ואז בוודאי אין שום חיבור בין תענוג הקב"ה לתענוג האדם.

והשלישי שהוא התענוג הגדול מכולם, הוא האדם שהלך בדרך לא ישרה, ואין הכוונה לרשע שפרק מעליו עול מלכות שמים, אלא לאדם שרצה ללכת בדרך ישרה רק שתעה בדרך, ואחר כך בחר בטוב לאחר שכבר טעם דרך הדרך המרה מים המאירים תענוג של שטות, וכשחוזר ומתענג בתענוג של קרבת אלוקים אזי גדול התענוג הזה מאוד כיתרון האור מן החושך, שמתענג על כך שאינו הולך בדרך לא ישרה שכבר הלך בה, ובזה כביכול שווה 'ידעתו לידעת הקב"ה' כי מעצמו מכיר הוא גודל התענוג של הדרך אשר הולך בה ואז הוא עובד את ה' בהתלהבות גדולה.

וזהו תענוג המתעורר היום הכיפורים, שאז כל ישראל שבים אל הקב"ה, וכל אחד הולך בדרך אמת יותר מהדרך שהלך בה עד היום, ומברר דרכיו הרשע מן הרע אל הטוב והצדיק מן הטוב אל הטוב ממנו באופן שהדרך הטובה יותר מבוררת אצלו מן הדרך אשר לא היתה מבוררת לגמרי בטוב גמור בערך הדרך הטובה אשר הוא הולך בה היום.

ותלמידו של רבינו ה"אורח לחיים", ביאר את דבריו הק', שרבינו מיירי בעושה תשובה מאהבה, שאז הוא זוכה להגיע לתענוג אחד עם השורש, ואע"פ שתחילת התגלות התענוג הוא ביום הכיפורים, שאז מתענגים ישראל במה שהולכים בדרך הישרה, אמנם עיקר זמנה של תשובה מאהבה הוא בחג הסוכות.

והתגלות תענוג זה הנקרא סוכה מתחיל להתגדל מיום הכיפורים והלאה שכל יום מקבלים ישראל עוד הארה מאותו תענוג נפלא שזכו לידבק בו ביום הכיפורים, שמגיעים אל עולם הבינה שהוא עולם התענוג שהקב"ה מתענג בישראל, ובכל יום מהימים בין יום הכיפורים לסוכות משיגים בחינה נוספת מעולם התענוג הזה והוא נשלם ביום ראשון דסוכות בבחינת "אור פנימי" שהוא הדעת המושג שבחורים בטוב מרע, ומיום ראשון של יום הכיפורים מתגדל התענוג הזה יותר בבחינת "אור מקיף", שהוא התענוג של הקב"ה בכך שבני ישראל מתענגים במה שהולכים בדרך הישרה, ולכן יום הראשון של חג הסוכות הוא יום טוב כיון שנשלם תענוג הבינה להכנס בישראל ומתחיל אז להכנס אור המקיף שהוא בחינת הסוכה.

מגיד מראשית

תורתו של המגיד זיע"א לפרשת השבוע

ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת (עמוס ט יא). הנה מלת 'את' מיתרת, מה באה לרבות משמעות לשון 'את' בא להוסיף איזה דבר, דאם לא כן היה לו לומר "אקים סוכת דוד הנופלת".

הנה נקדים משל, אחד הלך לדרך, ונאבד ממנו הדרך שהוא רצה, והלך בדרך אחר, והיה סבור שהוא הדרך הישר, ואחר כך גודע לו שהוא תועה מדרך הישרה, ובקש ומצא אותה, והגיע אל מחוז חפצו. שיש לו תענוג מעצם הדרך הישרה שהולך בה, ומכיר ויודע גודל מעלתה מכח הדרך לא ישרה שהלך בה עד עכשיו, כיתרון האור מן החושך.

והנה האב הרואה את בנו הולך בדרך הישר יש לו תענוג מן הדרך עצמה, הגם שהבן לא תעה מעולם, ואז אין להבן תענוג שהתענוג בא מיתרון הכרת האור על החושך זהו מחמת שהבן הולך לפי תמו ואינו יודע אם יש דרך עקלתון לתעות בה. אבל האב הרואה אותו וכמה בני אדם תעו בו, ובנו לא היה כאחד מהם אזי יש לו תענוג גדול ונמצא שמה שמשפיע האב לבנו הוא בדרך תולדה, שהאב הוא המשפיע והבן הוא המקבל ממנו החיות, אבל אינו מחובר בעצמו אל התענוג עצמו.

ואם הבן הלך גם כן בדרך עקלתון מתחלה, ואחר כך מצא הדרך הישר, שכבר יש לו תענוג מהדרך עצמה, אזי נתוספה גם לאב תענוג גדול יותר מפחלוקה הראשונה, שהאב מתענג במה שבנו מתענג בתענוג זה שהולך בדרך הישרה ונמצא שמלבד התענוג שבדרגה הראשונה שיש לאב על עצם הליכת בנו בדרך הישרה, הוא מתענג בתענוג יותר גדול, שניתוסף על התענוג הראשון גם תענוג נוסף שמתענג בתענוג שיש לבנו על מה שהולך בדרך הישרה, וכיון שמתחברים שני התענוגים של האב והבן ממילא מתגדל תענוג האב בעצם ההתחברות שהם מתחברים בתענוג אחד, שהוא מתענג גם ממה שבנו מתענג, שאין בחלוקה השניה, יש תענוג בדרגה שלישית שמתענגים על היחוד שמתחדים זה עם זה בתענוג אחד, והנה בחלוקה השנייה תענוג האב והבן א' הוא שהוא מדרך עצמה ששניהם מתענגים מעצם הבחירה שהבן ידע לבחור בטוב, מה שאין כן בחלוקה הראשונה שתענוג האב מהדרך עצמה מה שאין כן הבן וכו' ואז נמצא שאע"פ שהאב מתענג בתענוג בנו, אין בזה תענוג היחוד שמתחברים תענוג האב והבן, ונמצא שתענוג הזה

השלישי של התחברות תענוג האב ותענוג הבן יש רק בחלוקה השניה, וזו מעלה שניה שיש לחלוקה השניה על פני החלוקה הראשונה.

וְזֶהוּ שְׂאֵמְרָנוּ לְמַעַלָּה כִּי בְיוֹם הַכְּפוּרִים הָעוֹנוֹת נִמְתְּקוּ בְּשִׁרְשָׁם, וְלִהְיוֹן מֵהוּ הַשּׁוֹרֵשׁ הַזֶּה שֶׁל הָעוֹנוֹת שֶׁמִּמֶּנּוּ נִוּלַד תְּעוּגוֹ, כִּי נִוּדַע שֶׁהֵם עוֹלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר, וְאֵילוּ אֶלֶף שָׁנִים יַחֲיֶה לֹא יִגְיעַ עַדְיוֹ לְמַחוּז חֶפְצוֹ ואם כן לא שייך תענוג בהשגת הדעת עצמה, כי לעולם אינו מגיע למחוז חפצה, ותמיד המשיג חכמה הוא כאפס ואין בעיניו וכחושך הוא לו כנגד גדול האור הנמשך מחי החיים, וכל התענוג של השם יתברך ברוך הוא, הוא במה שהולך האדם בדרך הישר כי בדרך הישרה כלולים כל העולמות, ומה שמשיג יותר אינו נפקא מינה כיון שבלאו הכי אין קץ למה שיכול להשיג עוד יותר ולא שייך בזה תענוג, שהרי התענוג שייך רק בשלימות שמגיע אליה, ולא שייך שלימות בהשגת האדם, ממילא התענוג הוא רק במה שהולך בדרך הישרה. הנה כשהולך בתמו שהוא צדיק מתחלה ועד סוף אזי אין לבו תענוג כל כך מהדרך, אלא הקדוש ברוך הוא שהוא אב שדרכו להתענוג בתענוג חכמת בנו, יש לו תענוג כפיכחול מהדרך עצמה, שהבנים הולכים בדרך הטוב, בין מהצדיק שלא עקם את הדרך, בין מהבעל תשובה, נמצא שהתענוג מעצם הליכת הצדיק בדרך ישרה אין בה חילוק אם ההולך בדרך ישרה מבין בעצמו גדול התענוג שבדרך הישרה על פני דרך החטא, אבל הבעל תשובה בא לתענוג גדול יותר מהצדיק, כי כשהבעל תשובה עושה תשובה נכונה, אזי הגיע לתענוג של הקדוש ברוך הוא מהדרך עצמה, כפיכחול לעיל במשל, וזהו תענוג גדול שמתחבר עם תענוגו של הקב"ה, וזהו מה שאיתא שהעונות נמתקים בשירשם, דהינו שמגיעים בהם על ידיהם אל תענוג אחד עם השירש כפיכחול ושורש הכל הוא הקב"ה, וזה עצמו שורש התענוג שבעוונות שהוא התשובה הגנוזה בהם.

וְנוּדַע מֵה שֶׁדָּרְשׁוּ הַדְּרָדְקִי (שבת קד.) אֶלֶף בֵּינָה גְמוּל דְּלִים, אִם כֵּן לְפִי זֶה הֵב' וְהַד' הֵם נִוּקְבִין, שֶׁהֵב' הִיא מְקַבֶּלֶת מִן הָאֶלֶף, שֶׁהוּא אֶלֶף לְשׁוֹן לְמוּד, וְהוּא הַתְּעוּגוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁמִּתְעַנֵּג הַקַּב"ה מִמֶּה שֶׁהַצְּדִיק או הבעל תשובה הולכים בדרך ישרה שהיא הלימוד שבה כלולים כל העולמות, וכשהוא לומד הוא מבין וזהו הדרך הישרה מה שלומד תמיד היינו שמתדבק בדרך החכמה שהיא השגת אלוקותו יתברך על ידי התורה, על דרך (מגילה ו'): יגעתי ומצאתי תאמין, נמצא שההכנה היא מקבלת מן הלמוד והיא נקבא אל הלמוד, והד' היא נוקבא אל הג', שהדלת מקבל מן ג'.

וְהֵנָּה בְּמִשְׁל הַנֶּ"ל, כִּשְׁהִיָּה הַבֵּן תּוֹעֵה מִן הַדֶּרֶךְ הַשְּׂכָל, שְׂאֵינוּ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַנִּכּוֹנָה

שהיא מתדבקת בחכמה שנמשכת על ידי התורה, לא היה חסר תענוג, כי היה מתענג בזו הדרך, כפיכחול שהיא הדרך הישרה, אך בעת ההוא חסר לאב תענוג גדול, שיודע בתעות בנו שתועה בדרך, לכן זאת הדרך רחוקה מהיחוד לגמרי, שאין תענוג האב ותענוג הבן מחוברים יחד, שאין האב מתענג כלל כשבנו תועה בדרך.

וְהַנְּמִשָּׁל מוֹכֵן, שְׂאֵם יִשְׂרָאֵל חֵס וְשִׁלּוּם הֵם בְּחִינַת דְּלִית שֶׁהֵם דְּלִים וְעֵנִיִּים, אֵינָן חֲסִירִים תְּעוּגוֹ קֶצֶת שֶׁמִּכֵּל מְקוּם יֵשׁ לָהֶם מֵעַט תְּעוּגוֹ, בְּחִשְׁבָּם שֶׁזֶה הַדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה כִּיוֹן שֶׁמִּכֵּל מְקוּם דַּעַתָּם לְהַדְּבֵק בְּבוּרָא אַע"פ שְׂאֵין זֶה דֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה, עַל דֶּרֶךְ בְּכָל מְקוּם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל שִׁכְיָנָה עִמָּהֶם שֶׁהָאָדָם שְׂרוּצָה לִידְבֵּק בּוֹ יִתְבַּרַךְ אַע"פ שְׂאֵינוּ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה מִכֵּל מְקוּם הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עֵימּוֹ, אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּפִיכּוֹל אֵינוּ בְּתְעוּגוֹ עִמָּהֶם וְדו"ק. וְנוּדַע כִּי תְעוּגוֹ הִיא נִוּקְבָא שְׂלָא יְכוֹל לְהִיּוֹת בְּלֹא דְבַר שֶׁקָּדְמוֹ לְכָל תְּעוּגוֹ מוֹכֵרַח לְהִיּוֹת דְּבַר הַגּוֹרָם אֶת הַתְּעוּגוֹ וּמִמְשִׁיכּוֹ, וְלִמְשָׁל אִם הוּא חֶכֶם וְיֵשׁ לוֹ תְעוּגוֹ מִחֶכְמָתוֹ, נִמְצָא הַתְּעוּגוֹ מְקַבֵּל מִהַחֶכְמָה. נִמְצָא שֶׁהַתְּעוּגוֹ הוּא נִוּקְבָא אֵל הַחֶכְמָה.

וְנִחְזַר לְעֵינָיו, כִּשְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוּם מוֹסִיפִין תְּעוּגוֹ לְמַעַלָּה, מֵה שְׂאֵין כֵּן לְהַפֵּךְ ח"ו, הַגֵּם שֶׁהֵם בְּעֶצְמָם אֵינֵם חֲסִירִים תְּעוּגוֹ כְּנ"ל. וְזֶהוּ נִשְׁבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂלָא יִכְנַס בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעַלָּה עַד שֶׁיִּכְנַסוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מִטָּה (זוהר ואתחנן רסב); ירושלים הוא התענוג, ולא נכנס הקב"ה ירושלים של מעלה שהיא הבינה, עד שיתענגו ישראל בירושלים של מטה שהיא תענוג האמיתי שמתענגים ישראל באור ה' שנמשך לעולם, וזהו המשכת תענוג הבינה אל המלכות על ידי הדבקות במידותיו יתברך הנקרא זעיר אנופי, ודו"ק. והינו שאין לו תענוג כפיכחול מה שראוי לאב מהבן ותענוג זה הוא הנקרא ירושלים של מעלה, כמו שכתוב (משלי טו כ) 'בן חכם ישמח אב' שמכאן לומדים שהקב"ה שהוא האב, שש ושמש כשבניו הולך בדרך ישרה.

וְנוּדַע שֶׁהַתְּעוּגוֹ שֶׁל מַעַלָּה נִקְרָא בֵּינָה, וְזֶהוּ בְיוֹם הַכְּפוּרִים וְתְעוּגוֹ זֶה מִתְגַּלֶּה בְיוֹם הַכִּיּוּרִים, כִּשְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וּמִחְזִירֵין הַכֵּל לְשִׁרְשׁוֹ וּמִתְעַנְּגִים בְּכָל דְּבַר רַק בְּתְעוּגוֹ שֶׁל הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁהוּא תְעוּגוֹ הָרוּחוֹנִי שֶׁל חֶכְמַת ה' אֲשֶׁר בְּכָל הַנְּבִרָאִים, וּמוֹסִיפִין תְּעוּגוֹ לְמַעַלָּה שֶׁהַקַּב"ה מִתְעַנֵּג שֶׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה שֶׁהִיא חִיבוּר הַנְּבִרָא עִם בּוּרָאוּ בְיוֹשֵׁר שֶׁזֶה מְכוּוֹן כִּנְגַד זֶה, וְגַם הֵם עֶצְמָן מְבִיאִין תְּעוּגוֹ שְׁלָהֶם שֶׁהִיָּה בְּבְחִינַת דְּלִית עַד פְּעֻתָּה, הַתְּעוּגוֹ שֶׁהִיָּה לָהֶם מִמֶּה שֶׁעָשׂוּ שֶׁחֲשָׁבוּ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה, וּבִאֲמַת הוּא תְעוּגוֹ שֶׁבְדִרְגוֹת הַתְּחִיּוֹנוֹת הַנִּקְרָאִים

'דלית' מלשון דל ועני, מביאין אותו לשירשו שמתענגים בתענוג האמיתי של הקב"ה, דהינו שמתענגין תענוג אחד עם השירש כפיכחול שהוא התענוג של הקב"ה שהוא שורשם שגם הוא מתענג באותו תענוג, שגם תענוגו וגם תענוגם אחד הוא - שפצא הדרך הנכונה.

וְעַל כֵּן כְּתִיב בּוֹ בְיוֹם הַכִּיּוּרִים - 'ב' דְּקִדְשׁ יִלְבַּשׁ', שְׁנִתְחַבַּר הֵב' עִם הַד', דְּהֵינּוּ ב' הַתְּעוּגוֹת שֶׁל אָב וְהֵבן תְעוּגוֹ הַבִּינָה שֶׁהוּא הֵב' וְתְעוּגוֹ שֶׁבְדִרְגָה הַנְּמוּכָה שֶׁנִּקְרָא ד', וְשִׁנְיָהֶם יֵשׁ לָהֶם תְעוּגוֹ אֶחָד וְנִכְלָלוּ שְׁנֵיהֶם בְּמִצְיָאוֹת אַחַת הַנְּרַמְזָת בְּחִיבוּר שְׁנֵי אוֹתוֹת אֵלוּ בְּתִיבָה אַחַת שֶׁהִיא ב"ד, עַל כֵּן יוֹם כְּפוּרִים אֲסוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה שֶׁהוּא כִּנְגַד יְחוּד תְּפֹאֶרֶת וּמְלֻכוֹת (הַיְדוּעַ בְּשֵׁם יְחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הִיא וּשְׂכִינְתָּהּ), לְפִי שְׂאֵין כָּאֵן נִקְבָּא שֶׁהַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא בְּחִינַת נִוּקְבָא מִתְעַלִּית לְמַעַלָּה וְנִכְלָלָת בְּבְחִינַת 'אמא' שֶׁהִיא הַתְּעוּגוֹ, וּמִתְעַנְּגִין הָעוֹלָמוֹת הַנִּזְכָּרִים שֶׁהֵם בְּבְחִינַת בֵּן וְבַת לְעוֹלָמוֹת הַחֶכְמָה וְהַבִּינָה הַנִּקְרָאִים אָבָא וְאִמָּא, בְּמָה שֶׁלְּמַעַלָּה מֵהֵם שֶׁהֵם מִתְעַלִּים לְשֵׁם וְנִכְלָלִים שֵׁם וְדו"ק.

וְנוּדַע כִּי הַתְּעוּגוֹ עֵלְיוֹן נִקְרָא עֲלֵמָא דְאַתְפְּסִיא כִּיוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִהַחֶכְמָה שֶׁהִיא מְכוּסָה וְנִעְלָמָת וְהוּא שׁוֹרָה בְּעוֹלָם הַמְּחֻשְׁבָּה שֶׁהִיא הַבִּינָה שֶׁמְכוּסָה, וְכֵן בְּמִשְׁל הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּפִשְׁטוֹ שֶׁל הַמְּשָׁל שֶׁל בֵּן הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּאֲבָדָה מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ וְחֲשַׁב שֶׁהַדֶּרֶךְ שֶׁתּוֹעֵה בָּהּ הִיא הַדֶּרֶךְ הַנִּכּוֹנָה, נִעְלָמָה מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ וְהִיָּה הַדֶּרֶךְ דְאַתְפְּסִיא מְכוּסָה מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כֵּךְ כִּשְׁמִצָּא הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּכְנַס הוּא בְּעֲלֵמָא דְאַתְפְּסִיא שֶׁהוּא בְּאוֹתָהּ מְחֻשְׁבָה שֶׁנִּעְלָמָה מִמֶּנּוּ עַד עֲכָשִׁיו וְהִיָּתָה מְכוּסָה מִמֶּנּוּ, כִּי הַדֶּרֶךְ לֹא זָזָה מִמְּקוּמָהּ וְהִגְלִילוּ לֹא הִיָּה מִצַּד הַדֶּרֶךְ אֲלָא מִצַּד הַמְּחֻשְׁבָה שֶׁהִיא הַדַּעַת הַנִּכּוֹנָה שֶׁנִּתְגַּלְתָּה לוֹ, אֲךָ הוּא בָּא אֵלָיָה בְּעֲלֵמָא דְאַתְפְּסִיא נִמְצָא שֶׁהוּא בָּא אֵל אוֹתָהּ מְחֻשְׁבָה שֶׁנִּעְלָמָה מִמֶּנּוּ, וְדִמְטָמְרִין מִתְגַּלִּין לִיָּה מֵה שֶׁהוּא נִעְלָם וּמְכוּסָה מִתְגַּלָּה אֵלָיו עֲכָשִׁיו שֶׁהוּא עֶצְמוֹ בְּעוֹלָם הַמְּחֻשְׁבָה, הֵינּוּ שֶׁהוּא נִכְנַס אֶצְלָה וְרוֹאֶה אוֹתָהּ שֵׁם הוּא בָּא לְהִיכַלָּה שֶׁל הַבִּינָה וְשֵׁם הוּא נִהְנֶה מִזִּיו כְּבוֹדָה.

וְזֶהוּ מֵה שֶׁכְּתוּב 'בְיוֹם הַהוּא אָקִים' וְלֹא פִּרַשׁ מֵה שֶׁמְקִים, דְּהֵינּוּ הַתְּעוּגוֹ הָעֵלְיוֹן כְּפִיכּוֹל וּמְכִיּוֹן שֶׁהוּא עֲלֵמָא דְאַתְפְּסִיא שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הַמְּחֻשְׁבָה הַנִּעְלָם הָעֵלְיוֹן הַכְּתוּב, וְלְהִיּוֹת עֲלֵמָא דְאַתְפְּסִיא וְלֹא פִּרַשׁ הַכְּתוּב רַק דֶּרֶךְ רִמְזוֹ. וְאַחַר כֵּךְ אֹמֵר אֵת סִפְתָּ דוֹד כו', וְאֵת הוּא לְשׁוֹן עִם, וְהַצְּעִת הַכְּתוּב כֵּךְ הוּא, בְיוֹם הַהוּא אָקִים וּמִי הוּא הַמְקִים - עֲלֵמָא דְאַתְפְּסִיא שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַתְּגַלּוֹת הַנּוֹדְעָה וְנִמְשַׁכְתָּ עַל יְדֵי שֵׁם הו"י"ה, וְלִכֵּן לֹא נִאֲמַר שׁוּם שֵׁם בְּפִסּוּק זֶה, 'אֵת סוֹכְת', כְּמוֹ 'עִם סִפְת', פִּרוּשׁ דְּהֵינּוּ הַתְּעוּגוֹ עֵלְיוֹן שֶׁהוּא בְּבְחִינַת סוֹכָה הַמְקַפֶּת ב'אור מְקִיף', עִם תְּעוּגוֹ הַבְּנִים יְהִיָּה אֶחָד כְּנ"ל וְדו"ק:

מהדורה חדשה
מעודכנת ומפוארת
עם הרבה הוספות

הליכות המועדים

- ◆ הלכות ארבעה מינים
- ◆ תמונות מאירות עיניים
- ◆ פניני הלכה
- ◆ לקט מדרשים
- ◆ תפילות ובקשות

בית עזרא

להשיג בחנויות הספרים מרכז הזמנות: 1800-22-55-66